

**Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
Catedra de Psihologie**

Jelescu Petru Jelescu Raisa

Geneza afirmației și negației la copil

Jurnalul

observărilor și probelor cu Dumitraș Jelescu

(studiu de caz)

Chișinău, 2021

Discutată și aprobată la ședința Catedrei de Psihologie (*Proces-verbal* nr. 3 din 23.11.2021) și a Senatului UPS „Ion Creangă” (*Proces-verbal* nr. 4 din 29.11.2021).

Recenzenți:

Ion Negură, *doctor în psihologie, conferențiar universitar*

Aglaida Bolboceanu, *doctor habilitat în psihologie, profesor-cercetător*

**DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII
Jelescu, Petru.**

Geneza afirmației și negației la copil : Jurnalul observărilor și probelor cu Dumitraș Jelescu : (studiu de caz) / Jelescu Petru, Jelescu Raisa ; Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău, Catedra de Psihologie. – Chișinău : S. n., 2021 (CEP UPS). – 138p. : fot., tab.

Rez.: lb. rom., engl., rusă. – Referințe bibliogr.: pp. 125-126. – 100 ex.

ISBN 978-9975-46-579-3.

159.922.7

J 44

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă, nr. 1, MD-2069

Adnotare

În lucrare este prezentată geneza a două acțiuni mintale fundamentale, a afirmației și negației, care, fiind exprimate inițial prin mijloace non-verbale (mișcări, mimică, vocalizări, emoții ș.a.), apoi prin o serie de mijloace preverbale și verbale laconice (*da* și *nu*), joacă un rol esențial și decisiv în viața și activitatea umană. Procesul de naștere și dezvoltare evolutivă a afirmației și negației este prezentat în actualul jurnal cronologic prin observații științifice și probe empirice timp de aproape doi ani de zile în baza datelor înregistrate longitudinal de la unul și același copil/subiect, educat în familia autorilor.

Monografia este destinată psihologilor, pedagogilor, biologilor, lingviștilor, medicilor, filosofilor, studenților, părinților, tuturor celor care manifestă interes și pragmatism în asimilarea și aplicarea cunoștințelor psihologice.

© Jelescu Petru, Jelescu Raisa, 2021

Motto

*„Cauza râsului se constată mai târziu decât cauza plânsului tare,
deoarece acesta de la urmă e mai util pentru
copil decât primul”*

Charles Darwin

*Se consacră lui Dumitraș și Luca, moștenitorul moștenitorului
nostru,
dar și tuturor bebelușilor din lume, acestor ființe inocente și
drăgălașe,
care au limbajul lor comun, specific și pașnic pe întreg
mapamondul
și care, din fașă, luptă dintotdeauna pentru supraviețuire
prin Da și Nu, ca și Hamlet, sub același Soare comun
al acestei minunate planete pe nume Terra –
Planeta Albastră.*

Petru și Raisa Jelescu

CUPRINS

Adnotare.....	2
Motto.....	4
Аннотация.....	6
Annotation.....	8
Cuvânt înainte.....	9
Până la naștere.....	17
În sânul familiei.....	19
Cronologia dezvoltării lui <i>Nu și Da</i>	20
Concluzii generale.....	119
Epilog.....	124
Bibliografie.....	125
Anexa1.....	127
Lista abrevierilor.....	138

*„Причина смеха обнаруживается позже, чем причина громкого
плача,
потому что последний более полезен для ребенка, чем первый”*

Чарльз Дарвин

*Посвящается Диме и Луке, наследнику нашего наследника,
а также всем младенцам мира, этим невинным и милым существам,
у которых есть свой общий, специфический и мирный язык во всем
мире*

*и которые с самого начала всегда боролись за выживание
через Да и Нет, как и Гамлет, под одним и тем же общим Солнцем
нашей великолепной планеты по имени Земля -*

Голубая планета.

Petru и Raisa Jelescu

Генезис утверждения и отрицания у ребёнка. Дневник наблюдений и проб над Dumitru Jelescu

Аннотация

В данной работе представлен генезис двух фундаментальных мыслительных действий (утверждения и отрицания), которые, будучи выраженными ребёнком первоначально несловесными средствами (движениями, мимикой, вокализациями, эмоциями и др.), затем лаконичными дословесными и словесными средствами (*да* и *нет*), играют существенную и решающую роль на протяжении всей жизни и деятельности человека. Процесс зарождения и развития утверждения и отрицания представлен авторами в данном дневнике в хронологическом порядке посредством научных наблюдений и собранных ими эмпирических данных, основанных на фактах, полученных лонгитюдинальным путём от одного и того же субъекта/ребенка, воспитанного в семье авторов на протяжении первых двух лет жизни на румынском языке.

Монография предназначена для психологов, педагогов, лингвистов, биологов, врачей, философов, студентов, родителей, для всех тех, кто проявляет интерес и прагматизм к усвоению и применению психологических знаний.

© Jelescu Petru, Jelescu Raisa, 2021

*„The reason for laughter is revealed later than the reason for
crying loudly,
because the latter is more beneficial for the child than the
first”*

Charles Darwin

*Dedicated to Dima and Luka, the heir to our heir,
as well as all the babies of the world, these innocent and sweet
creatures,
which have their own common, specific and peaceful language
all over the world
and who have always fought to survive from the start
through Yes and No, like Hamlet, under the same common Sun
our magnificent planet named Earth -
Blue planet.
Petru & Raisa Jelescu*

**The genesis of affirmation and denial in a child. Diary of
observations and samples over Dumitru Jelescu**

Annotation

This work presents the genesis of two fundamental mental actions (affirmation and denial), which, being expressed by the child initially by non-verbal means (movements, facial expressions, vocalizations, emotions, etc.), then by laconic verbal and verbal means (yes and no), play an essential and a crucial role throughout a person's life and activities. The process of the origin and development of affirmation and denial is presented by the authors in this diary in chronological order through scientific observations and empirical data collected by them, based on facts obtained in a longitudinal way from the same subject / child, raised in the family of the authors during the first two years of life. in Romanian.

The monograph is intended for psychologists, educators, linguists, biologists, doctors, philosophers, students, parents, for all those who show interest and pragmatism in the assimilation and application of psychological knowledge.

© Jelescu Petru, Jelescu Raisa, 2021

Cuvânt înainte

În această lucrare vom consemna cronologic faptele curente, survenite în timpul genezei și dezvoltării afirmației și negației la Dumitraș Jelescu, nume dat de sora lui, Ina (anul nașterii 1974), sau cum îl numim noi diminutiv/mângâietor Dumitraș, feciorul nostru, născut la 26 martie 1989 și înregistrat ca cetățean la Oficiul Stării Civile Bălți în data de 26 aprilie 1989.

La moment, au trecut deja 32 de ani de la nașterea băiatului. În această perioadă el a crescut, s-a dezvoltat, a frecventat creșa, grădinița, a absolvit clasele primare, gimnaziale, liceale. A susținut cu succes teza de licență și master. A făcut doctoratul, urmând să discute teza în cadrul comisiei de îndrumare (v. Anexa 1). Concomitent, muncește ca juristconsult. S-a căsătorit și, împreună cu Irina, au un fecior pe nume Luca, născut la 05.05.2021 de ziua Sf. Apostol și Evanghelist Luca. (v. Anexa 2). Vorbim despre toate acestea, deoarece, așa după cum se știe, totul se cunoaște prin comparație. De aceea, am găsit de cuviință să facem acest lucru și noi: să comparăm cum a fost Dumitraș la începutul vieții, în primii doi ani, și cum este el acum, fiind mare, deja Dumitru, la 32 de ani. Vorba e despre *evoluția* în timp a aceluiași om, persoane, dar la „capetele” diferitor segmente/perioade ale vieții, activității și ambianței, ceea ce pentru știința psihologică prezintă un mare interes, deosebi pentru psihologia dezvoltării, psihologia educațională, psihologia personalității, psihologia clinică etc. În general, pentru știința psihologică în ansamblu. Dar nu numai. De aceea, am decis să expunem și să reflectăm aceste fapte, evenimente etc. în *reciprocitatea* lor și în *contextul* timpului, vârstei, dinamicii, astfel fiind înțelese în mod sistemic în deplinătatea lor.

Acum, la rândul său, în epoca posibilităților digitale, Dumitru și Irina, soția, fac filmări privind dezvoltarea feciorului drag Luca, a

nepoțelului nostru. La timpul respectiv, cu 32 de ani în urmă, noi, evident, nu am avut asemenea posibilități și am făcut *Jurnalul* (Зилникул, cum se numea pe timpuri – v. Foto 1) dezvoltării lui Dumitraș, înregistrând în scris cu caractere chirilice, dar și câte ceva pe bandă magnetică, în unele poze/fotografii (cu regret, s-au păstrat doar unele dintre ele) *geneza* afirmării și negării, *dezvoltarea* lor, despre care fapte vom relata în continuare în cele ce urmează în prezenta lucrare pe perioada cât am reușit să facem acest lucru.

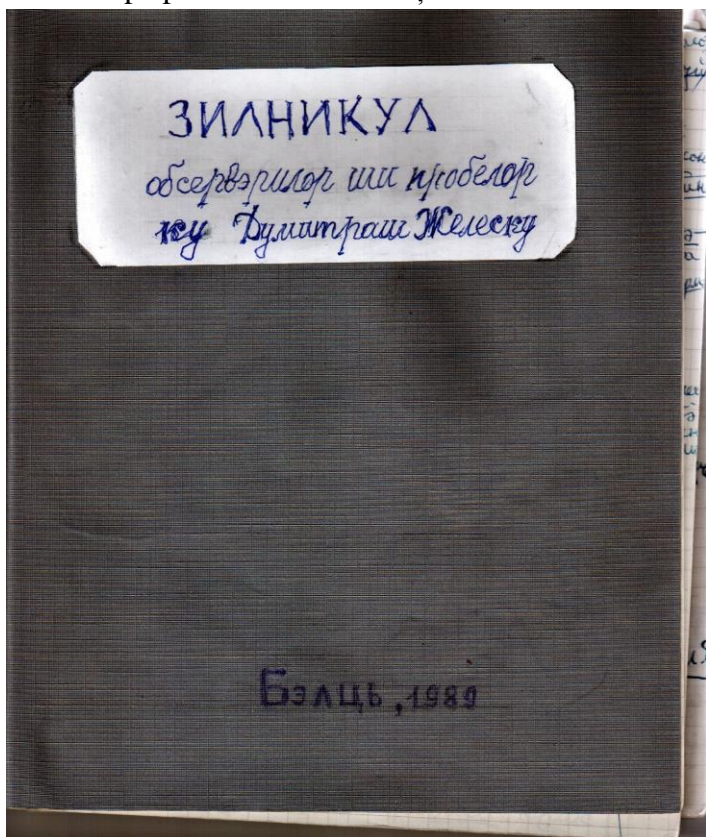

Foto 1. Coperta Зилникулуй/Jurnalului observărilor și probelor cu Dumitraș Jelescu.

De ce ne-am propus să scriem *Jurnalul* cu privire la nașterea și dezvoltarea lui NU și DA, a afirmării și negării, sau a lui A și non-A? Deoarece considerăm că, împreună cu emoțiile, dar și prin emoții, afirmația și negația stau, în principiu, la baza vieții și activității umane, de la naștere și până la moarte. Cu ele, propriu-zis, începe și cu ele se termină viața – a fi sau a nu fi.

Ideea cu privire la scrierea *Jurnalului* privind geneza afirmației și negației a venit la acel timp, după ce am susținut teza de doctor în psihologie/candidat în științe psihologice, publicând ulterior, împreună cu fostul meu conducător științific la lucrarea de diplomă și la teza dată M.C. Роговин, monografia științifică „*Исследование отрицания в практической и познавательной деятельности*” (Кишинёв: ШТИИИЦА, 1985) [15], considerând că ar fi binevenit să cercetez în continuare geneza afirmației și negației la copil, aplicând, de rând cu altele, inclusiv și metoda jurnalului prin studiul de caz. Cu toate că aceste două acțiuni mintale de bază se completează reciproc și stau la baza vieții și activității umane, până în prezent nu există cercetări cu privire la studierea procesului nașterii și dezvoltării lor la copil în ontogeneză ca studiu de caz prin aplicarea metodei jurnalului.

La înregistrarea acestor două operații fundamentale, a afirmării și negării, împreună cu soția, lector universitar, ne-am străduit să fixăm nu numai mijloacele de redare a lor, dar și situația în care ele s-au produs, momentul în care s-au manifestat, persoanele care au fost prezente și participante la utilizarea și manifestarea acestor operații, relațiile dintre acestea, comunicarea, activitatea, starea afectivă, volitivă, motricitatea ș.a., considerând că toate acestea, în unitatea lor, se condiționează reciproc și că astfel e mai deplină și autentică înțelegerea lor în cadrul vieții și al activității umane a copilului, părinților, fraților, surorilor, cunoscuților, necunoscuților etc.

În copierea actualului *Jurnal* am avut fericita ocazie să identificăm și să comparăm dezvoltarea afirmației și negației la Dumitraș cu cea a lui Luca, nepoțelul, convingându-ne încă o dată în plus, cât de mult coincide cu dezvoltarea afirmației și negației la Dumitraș, feciorul. Chestiunea e că ei seamănă mult nu numai în comportamentul lor exterior, dar și în cel interior, având, în particular, același tip de activitate nervoasă superioară: puternic, echilibrat, inert (flegmatic), cu înclinație spre puternic, echilibrat, dinamic (sangvinic).

Am luat act și de opiniile părintelui psihologiei dezvoltării William Thierry Preyer, care la timpul său, în 1882 a prezentat un studiu de caz vast și riguros al *dezvoltării generale* a propriului copil în lucrarea *Die Seele des Kindes (Sufletul copilului)* în baza înregistrării observărilor personale. Ne vom referi la unele dintre ele, preluate din traducerea acestei renumite opere în limba rusă: В. Прейръ. Душа ребенка. Наблюдения надъ духовнымъ развитіемъ человека въ первые годы жизни. Переводъ съ послѣдняго (7-го) нѣміцкаго изданія. Подъ редакціей В. Ф. Динзе. С.-Петербургъ: Издательство О. Богдановой. 1912. 298 с. [18], [10]. În lucrarea dată, ca psiholog și fiziolog, Preyer acorda o atenție deosebită factorului biologic și psihologic în dezvoltarea copilului, a legăturii indisolubile între ei. În capitolul „Качаніе головы и киваніе” el scrie că „Darea din cap în semn de negație sau respingere este utilizată la fel de către mulți copii fără de o oarecare instruire sau imitare. Prevestitorul acestei mișcări expresive, care cu mult mai devreme semnifica indisponibilitatea și repulsia decât negația, este mișcarea laterală cu capul, când copilul refuză primirea hranei. Copilul sătul întoarce capul într-o parte” [18, p. 160]. Autorul conchide că „O atare întoarcere a capului de o singură dată la stânga sau la dreapta, în funcție de situație, înseamnă „de-ajuns”, deci, ea este și negativă” [18, p. 161]. „Cât privește darea din

cap afirmativă, aceasta se întâmpla să se manifeste tot atunci, dar mai rar” [ibidem]. După cum menționează Preyer, această dare din cap afirmativă „la fel de puțin însemna confirmare” [ibidem]. Făcând trimitere la Charles Darwin, autorul teoriei evoluționiste, care a contribuit substanțial la devenirea psihologiei ca știință, William Preyer arată că în opinia acestuia, a lui Darwin, „cauza râsului...se constată mai târziu decât cauza plânsului tare, deoarece acesta de la urmă e mai util pentru copil decât primul” [18, p.155]. Acest fapt, independent de Charles Darwin, l-am constatat și noi, observând că inițial, până la apariția negației proto-verbale (*protos* neogr.-prumul/prima) sau verbale, copilul preponderent țipă, strigă, geme, scâncește, plânge etc., acestea îndeplinind funcții biologice extrem de importante de supraviețuire. Faptul în cauză, volens-nolens, și-a lăsat mult amprenta și asupra înregistrărilor mai frecvente a negației în raport cu afirmația, pe care am fost nevoiți să le facem în Jurnal.

Trecerea de la mijloacele biologice preverbale la cele protoverbale, apoi la cele verbale (sociale) de redare a afirmării și negării are loc pe neobservate, discret, neîntrerupt, continuu, dar și prin anumite (și datorită) unor crize socio-culturale, apărute pe parcursul vieții: criza comunicării afective (prima criză socio-culturală formată și dobândită pe parcursul vieții), apoi criza comunicării situativ-constructive (a doua criză socio-culturală apărută pe parcursul vieții) – denumirile/terminii și caracterizarea îmi aparțin (Petru Jelescu) [5; 6; 7; ș. a.].

Vom observa că la vârsta de aproximativ 2 luni Dumitraș caută vorbă, are deja această necesitate socială – de a comunica. Pe baza ei se manifestă atât complexul de înviorare cât și cel de nemulțumire socială/protest (de la aproximativ 3 luni și 2 săptămâni), dar și complexul de liniștire cognitivă (cercetarea mânuțelor, piciorușelor, oamenilor din jur etc.).

Concomitent, vom mai observa că în această perioadă mai pronunțat și mai frecvent iese în vileag țipătul, strigătul, geamătul, scâncetul, „plânsul” copilului etc.

În general, vom menționa că metoda jurnalului a fost și este practică de savanți cu renume din toată lumea, din diferite țări, domenii, timpuri, la studierea diferitor teme, în perioade diferite ale vieții, activității etc. De exemplu, observații selective a expresiilor emoționale a efectuat la timpul său Charles Darwin asupra feciorului său [3], [4]. În studiile sale, Н.Н. Ладыгина-Котс a comparat dezvoltarea instinctelor, emoțiilor, jocului, obișnuințelor, mișcărilor expressive, memoriei, vorbirii, inteligenței în ontogeneză, dar în diferite perioade de timp, la puiul de cimpanzeu Ioni de la 1,5 ani până la 4 ani (între aa.1913-1916) și la copilul dânzei Rudi de la naștere până la 4 ani (între aa. 1925-1929) [16], [17]. William Stern și soția Clara Stern au folosit jurnalul pentru a studia cauzele ce influențează asupra dezvoltării psihice a copilului. [11]. А.Н. Гвоздев a fixat timp de 8 ani manifestările verbale ale propriului fecior referitor la dezvoltarea structurii gramaticale a limbii ruse [13]. Jean Piaget a evidențiat etapele dezvoltării inteligenței, efectuând observări asupra copiilor săi [9]. La etapa actuală, bunăoară, M. Cole și S.R. Cole în cercetarea dezvoltării copilului se axează pe o singură particularitate, pe care o observă și o înregistrează în diverse contexte [2].

În aplicarea jurnalului ca metodă de cercetare noi am ținut cont și de indicațiile renumitului psiholog francez Paul Fraisse precum că „În științele tinere și în problemele noi rolul primordial îl joacă observarea” [12].

În desfășurarea și descrierea observațiilor ne-am condus, de asemenea, de teoria structurii funcționale a acțiunii (Гордеева Н.Д., Зинченко В.П.) [14], conform căreia activitatea psihică decurge sub două forme, exterioară și interioară, că activitatea obiectuală a

subiectului reprezintă prin sine substanța dezvoltării psihice, că activitățile exterioară și interioară nu sunt două părți sau laturi ale activității, ci două forme ale activității ce există în unitatea lor și datorită cărui fapt sunt posibile transformările și trecerile din una în alta. În acțiunea obiectual-senzitivă, conform autorilor, este reprezentată toată integritatea psihicului. De aceea, concluzionează ei, această acțiune poate fi considerată drept unitate genetică inițială a analizei psihicului uman, un fel de „celulă mică” a „începutului nedevelopat a întregului dezvoltat”, ce are, concomitent, și o formă senzitiv-contemplativă reală. Acțiunea senzitiv-obiectuală conține în sine componente dintre cele mai importante: cognitive, executive și afectiv-apreciative. Cele spuse, arată autorii, fac și mai semnificativă rezolvarea problemei căutării interiorului în exterior. Această căutare trebuie să se sprijine pe analiza formelor inițiale ale acțiunii sau chiar ale „mișcării vii” (termenul lui H.A. Бернштейн), care este componenta bazală a acțiunii. „Mișcarea vie”, reală, accentuează autorii respectivi, dispune de trăsături spațial-temporale și obiectual-semantic și este cu adevărat unitatea de analiză a activității psihice.

Vom preciza că Jurnalul nostru, înregistrările pe banda magnetică și pozele corespunzătoare, de rând cu încă multe alte materiale similare ale subiecților supuși observărilor în Casa de copii din Bălți și în familiile altor părinți, au servit ulterior drept parte de documente importante pentru analiza, prelucrarea, scrierea și publicarea monografiei științifice a subsemnatului Petru Jelescu (1999)[5], a recenziei la rubrica Critică și bibliografie de Grigore Nicola (2001)[8], pentru susținerea tezei de doctor habilitat în psihologie (2000) a primului dintre autorii actualului jurnal [6], a articolelor științifice [7; 19; ș. a.]. Exprimăm și cu această ocazie sincere mulțumiri tuturor.

Metoda jurnalului este oportună și importantă pentru acumularea inițială de fapte veritabile. Pentru aceasta, desigur, trebuie depuse mari eforturi, timp, energie, răbdare.

Publicarea acestui *Jurnal* după 32 de ani, pe care îi are la moment Dumitraș, s-a făcut, evident, și cu consimțământul lui. El însă a participat și pe viu (ca unul dintre „cobai”!) la susținerea de către tata a tezei de doctor habilitat în psihologie la 2 dec.2000, fiind pe atunci în clasa a V-a [1].

Totodată, ca oricare alta, metoda jurnalului, are avantajele și dezavantajele sale. De aceea, datele obținute și descrise în actualul *Jurnal*, fiind individuale, nu trebuie generalizate separat de celelalte și extrapolate asupra altor cazuri. Simultan, știind că asupra observărilor noastre a dezvoltării psihice a feciorului influențează și atitudinea noastră ca părinți, ne-am străduit, pe cât e posibil, să fim maximum de obiectivi, să evităm exagerările (înfrumusețările și/sau subminările) și să fixăm întocmai rezultatele acestei dezvoltări.

Vom lua în calcul și faptul că în perioada preverbală copiii emit niște sunete confuze, nediferențiate și neorganizate, identice la toți copiii din lume. Aceste sunete, după cum este stabilit, sunt mai multe la număr decât în vorbirea umană propriu-zisă.

Suntem profund recunoscători colegilor de breaslă, conducerii UPS „Ion Creangă” din Chișinău, recenzenților acestei modeste lucrări, editurii, care, împreună cu toții, prin eforturi comune ne-au ajutat să scoatem la lumina zilei din negura de vremi geneza acestor două perle magice pre nume foarte simple, dar extraordinar de încărcate ca și conținut: *Da și Nu*.

Cu mult respect, autorii

Până la naștere

În perioada intrauterină Dumitraș s-a dezvoltat normal, fără probleme. Gravida a decurs ușor, fără toxicoze și alte probleme de sănătate ale mamei. Dimpotrivă, i-a adus mamei numai bucurie, tinerețe și frumusețe.

Ziua de 26 martie 1989 când s-a născut Dumitraș a fost o zi însemnată în viața poporului moldovenesc. A fost ziua alegerilor în Sovietul Suprem al URSS și în Palatul Naționalităților, când pentru prima dată în cei 72 de ani ai Puterii Sovietice alegerile au decurs mai mult sau mai puțin democratic, în duh gorbaciovist.

Foarte așteptat a fost acest copil de bunelul Ion (după mamă), care a prezis din primele luni de viață intrauterină că va fi moștenitorul familiei și al neamului. Așa a și fost. S-a născut un băiețel, un moștenitor.

Gravida a fost ghidată de medicul Tatiana Iftodi de la Maternitatea din Bălți, care a încurajat-o pe mamă mereu și i-a dat cele mai bune sfaturi, pentru care îi suntem foarte recunoscători. Nu a fost zi de naștere în viața lui Dumitru ca să nu-i dorim doamnei doctor multă sănătate.

Nașterea nu a fost una dintre cele mai ușoare. Doctorul Amoășei Mihail de la Maternitatea din Bălți, fratele Dusei și al Mariei Amoășei (prima fiind colega tatălui și a mamei la Școala pedagogică din Orhei, iar a doua lector de limba maternă și metodică dezvoltării vorbirii la copiii de vârstă preșcolară de la facultatea de Pedagogie a Institutul Pedagogic de Stat "Alecă Russo" din Bălți), cu o experiență nu prea mare de muncă, fiind condus de Bunul Dumnezeu și de intuiția Sa, a făcut tot posibilul ca copilul să se nască sănătos, pentru care fapt îi suntem nespuse de recunoscători. În ziua când trebuia să se nască Dumitraș, ne-a vizitat Maria Papij, o fostă colegă de facultate și o bună prietenă pe atunci a mamei, care a

În sânul familiei

După cum spuneam, Dumitraș s-a născut la 26 martie 1989 la ora 24.00, într-o zi de duminică, după votare, în orașul Bălți, Republica Moldova, în familia lui Petru și Raisa Jelescu. S-a născut cu greutatea de 3 kg și 100 g și cu lungimea de 51 cm, după un termen îndelungat de la prima naștere. Sora lui mai mare, Ina, avea deja 14 ani. Aceasta se explică prin faptul că am locuit în o cameră deloc spațioasă din căminul „Luceafărul” de pe teritoriul Institutului Pedagogic de Stat „Alec Russo” din Bălți de rând cu camerele studenților, la aceeași bucătărie, baie etc.

Pe data de 5 aprilie a început viața lui Dumitraș în familie, alături de sora lui mai mare Ina, care era în culmea fericirii. Copilul și-a revenit în scurt timp după naștere și a crescut ca din apă. Așa se exprimau toți vecinii, rudele, prietenii și cunoscuții noștri. Asta am observat și noi. Înainte de a face treburile și când era înfometat, Dumitraș striga/țipa, cerând ajutor ori anunțându-ne despre starea lui de moment, despre schimbările pe care le simțea și îl supărau. Nu stătea ud ori murdar nici o clipă. Ne dădea imediat de știre prin strigăte/țipete de diferită intensitate și durată. Cerea să fie alăptat, de regulă, după 3 - 3,5 ore. Noaptea se trezea la ora 3, apoi la ora 6 dimineța, fiind înfometat și ud. Strigătele produse de copil se diferențiau vădit, în funcție de necesitățile sale. Ele nu puteau fi calificate ca plâns, dar anume ca strigăte, țipete instinctive de alarmă, de cerere și/sau protest, insatisfacție.

Primele două săptămâni de viață în familie ne-au adus multe griji, emoții, responsabilități, fiind o perioadă de adaptare pentru noi toți. Nu dovedeam să le facem pe toate, eram obosiți, nu ne împlineam somnul. De aceea, observările asupra copilului au fost suspendate temporar. Am făcut unele înregistrări pe bandă magnetică - a noastră și a copilului după un interval de 15 zile. Ulterior, pe

data de 11 aprilie 1989, a fost efectuată o fotografiere de către dl Mihail Roșca, laborant și lector la catedra Metodica Instruirii prin Muncă a IPS „Alec Russo” din Bălți, condusă de dl Alexandru Danilișin.

În continuare vom prezenta cronologic înregistrarea pe parcursul unei zile obișnuite, după care vor urma și celelalte înregistrări, ulterioare, în alte zile, luni, până la 1 an 10 luni și 2 săptămâni.

Cronologia dezvoltării lui Nu și Da

10 aprilie 1989 (15 zile de la naștere)

La această dată a fost înregistrată pe bandă magnetică vocea, reacția și comportamentul lui Dumitraș timp de 32 min 16 sec după trezirea din somn. (Caseta se păstrează la Dumitru și Irina Jelescu).

14 aprilie 1989 (19 zile).

Înscrierea unei zile privind comportamentul lui Dumitraș.

Copilul dormea. La un moment dat a început să se frământa agitat și intensiv, să emită sunete de nemulțumire și să facă eforturi cu tot corpul (cu mânuțele, piciorușele, capul). Din ce în ce deveneau mai puternice și strigătele emise de copil, care la început erau întrerupte, ”fulgerătoare”, apoi puternice și aproape neîntrerupte. Când l-am desfășat, era ud. L-am schimbat, s-a liniștit, dar făcea mișcări de sugere. Și, în scurt timp, a trecut într-un ”plâns puternic”, care nu însemna altceva decât exprimarea dorinței lui de a fi alăptat. Cu ochii și fruntea încrețită, cu gura căscată striga cât îl ținea puterea. Când s-a apropiat mama și a început să vorbească calm și liniștit cu el, s-a liniștit și el. Mama l-a alăptat și a adormit la sân după jumătate de oră. A supt cu ochii închiși, cu mici întreruperi și suspine.

După un interval de 13 min din nou a început să se agite, să se frământa și să strige puternic „A-a-a!”

Mama a simțit (intuitiv) că este ud, ceea ce s-a și adeverit. Era ud.

După ce a fost schimbat, mama s-a îndepărtat de copil, iar el, cu ochii deschiși, continua să se frământa și parcă să spună, că mai vrea ceva. A început să sughițe și sughițul se întetea tot mai mult, concomitent strigând și mai tare "A-a-a-î!", "A-a-a-î!", "A-a-a-î!" cu eforturi de eliberare a durerii de burtică.

După 40 de secunde din nou era ud.

Fiind din nou schimbat, a fost lăsat singur în odaia sa cu ochii deschiși. Noi eram la bucătărie. Dar nu au trecut multe minute și el din nou a început a se frământa și a striga, emițând niște sunete înalte "Î-î-î!". Mama l-a adus la bucătărie. Noi mâncam. El șade cu ochii deschiși în brațe la mama. Cască, șade liniștit. Mama vorbește cu el: „Ce-i, mămică, ți-i somn? Dar nu poți dormi? Da?”. Băiețelul o fixează cu privirea, e atent, se uită în ochii ei, șade liniștit, fără zâmbet, fără mișcări. Clipește apoi din ochi. Mama mănâncă și, totodată, comentează ce face. La un moment, băiețelul a făcut „puc”. Începe să se frământa. Mama îl leagănă în brațe și bea ceai. Dumitraș, din când în când, face „Î-î-î”, primele două sunete fiind prelungi și pe note joase, iar ultimele scurte, ascuțite, pe note înalte „șfichiuite”.

Mama l-a dus din nou în odaia sa și l-a culcat în pătuc. El tace, șade înfășat cu ochii deschiși. Apoi, ba șade liniștit, ba se frământă, făcând cu vocea „Î-î-î” ca și mai înainte. Așa, cam vreo 10 minute: ba șede liniștit, ba se agita ca din senin. Într-un anumit moment a început să strige atât de tare, încât s-a învinețit în jurul guriței... Mama l-a luat din pătuc, i-a dat sân, dar el a refuzat să-l ia, continuând să strige. Eu îi spun Raiei că el, poate, vrea „treaba mare”. Îl desfașă. El cascadează. Era din nou ud. Îl schimbă și îl lasă acoperit cu scutecele, fără a-l strânge. El tace, dă din mânuțe, piciorușe, cap, guriță, ochi, tot corpul. Mama i-a prelucrat buricul,

apoi i-a curățat „șurubelul”. El continua să producă niște sunete de neliniște, căuta sânul cu gurița și continua să strige din nou puternic „Î-î-î!”.

La ora 11 și 40 îl înfășă din nou, îl hrăni la piept. Băiețelul sugea cu plăcere, ședea cu ochii deschiși, respira normal, în tăcere. Mama s-a culcat lângă el, iar el sugea.

La ora 11 și 55 de minute singur a lăsat sânul pe o clipă, din nou l-a luat și a supt, apoi exact la ora 12 a lăsat sânul și a adormit. Respira ritmic.

La ora 12 și 10 minute s-a agitat din nou. A deschis ochii, s-a scremut, a început a scânci.

La ora 12 și 13 minute din nou a început să se agite, să strige... Era ud. L-a schimbat, l-a înfășat. Stă liniștit.

La ora 12 și 20 de minute a ieșit cu tata afară.

La ora 13 și 10 s-au întors de la plimbare, băiețelul continuând să doarmă liniștit.

La ora 14 din nou a început să se agite. Era ud. După o mica pauză, din nou a început să strige cât îl ținea gura, producând sunete și îmbinări de sunete („a-a-a!”; „m-a, ma!”; ”î-î-î-î!”).

Fiind din nou schimbat, de la 14 și 10 min până la 14 și 23 min a supt cu plăcere sân. Băiatul s-a liniștit. De regulă, mama îl alăpta culcată.

În interviul cu mama, ea a mărturisit, că strigătele sau, mai bine zis, țipetele copilului se deosebesc unele de altele în funcție de necesitățile lui.

Strigătele sau țipetele **de foame** erau **stridente, puternice, intensive, nervoase, insistente** și însoțite, în a doua jumătate a primei luni de viață, **de mișcări agitate ale întregului corp, copilul fiind foarte nerăbdător.**

Când era ud, începea a scânci. Treptat scâncetul trecea în țipete puternice și insistente, care se asemănau cu cele de foame,

dacă nu era luat în seamă la timp, oportun. Însă erau ceva mai slabe, nu erau atât de puternice ca cele de foame.

La ora 14 și 23 de min a adormit la sân.

La ora 14 și 40 de minute din nou se agită. A început să strige cu o intensitate de 4 puncte, adică puternic; peste 30 de secunde s-a liniștit singur și a adormit din nou.

Natura acestor țipete/strigăte în timpul somnului nu se cunoaște. Bătrânii spun că în acest timp copiii văd vise înspăimântătoare.

Tabelul 1

Exprimarea intensității strigătelor/țipătelor copilului (în puncte: 5 max.-1 min.)

Înșușirile intensității strigătelor	Exprimarea intensității strigătelor în puncte
Strigăt strident, îndelungat, insistent și neîntrerupt, până la învinețirea pielii	5 puncte
Strigăt de intensitate mare, dar nu puternică, neîntreruptă, întreruptă și îndelungată	4 puncte
Strigăt de intensitate mijlocie	3 puncte
Strigăt de intensitate slabă	2 puncte
Strigăt de intensitate foarte slabă	1 punct
Lipsă de strigăt	0 puncte

Strigătul foarte puternic, strident, insistent și neîntrerupt, îndelungat ne vorbește despre starea foarte gravă a copilului într-o situație sau alta. El strigă de parcă nu i-ar ajunge aer, se învinețește,

se strânge cu tot corpul, încremenește și nu se oprește până nu este luat în seamă și nu este înlăturată pricina disconfortului său.

Acest strigăt este la început foarte alarmant pentru părinții care nu cunosc încă motivul disconfortului copilului.

Strigătul de intensitate mare, neîntreruptă, întreruptă și îndelungată, spre deosebire de primul, poate fi mai ușor înlăturat. El, de asemenea, este alarmant, dar nu de speriat, deoarece copilul, de regulă, poate fi liniștit mai ușor.

Strigătul de intensitate mijlocie, de obicei, este întrerupt și nu este alarmant pentru părinți.

Strigătul de intensitate mică, slabă este un strigăt de suspin în surdină, repetat și prelung. uneori fulgerător.

Strigătul de intensitate foarte mică, slabă se manifestă printr-un scâncet neînsemnat și din când în când.

Lipsa de strigăt este un semnal al confortului copilului, al satisfacției sale (când doarme, înainte de alăptare, după ce este schimbat).

Semnificația liniștii și strigătului/țipătului copilului în primele clipe, ore, zile și luni de viață.

Chiar din primele clipe, ore, zile, luni de viață noi, cei din jur, percepem prezența *liniștii/calmului* copilului ca un semnal al satisfacției trebuințelor lui, iar prezența *strigătului/ țipătului* ca un semnal al insatisfacției acestor trebuințe. Astfel, noi tindem să stabilim cauza manifestării acelei sau altei stări, pozitive sau negative, inițiind o comunicare pre-verbală sonoră cu el.

La început strigătul/țipătul, mai târziu plânsul, dar și liniștea, zâmbetul, apoi râsul, îmbinările de sunete, mișcările agitate sau liniștite, emoțiile pozitive sau negative, toate aparte sau în ansamblul lor, constituie *premisele inițierii comunicării noastre cu micuțul*, prin care el exteriorizează insatisfacție ori satisfacție, în funcție de trebuințele lui biologice de moment.

Dacă neliniștea copilului este un semnal al disconfortului, apoi liniștea este un semnal opus, al confortului.

La început, prin țipăt nou-născutul reacționează la tot ce-i provoacă insatisfacție biologică, durere. Toate perioadele de veghe el le petrece în țipăt. (Abia mai târziu, plânsul adevărat are o valoare nu numai biologică, ci și socială).

Dacă copilul s-a trezit și țipă, noi, practic, nu putem să-l liniștim prin conversație, înduplecare, înțelegere etc. La fel și în cazul alimentării, durerii, udului, defecării. Toate aceste stări pot fi evitate nu prin comunicare, ci prin alimentare, prin schimbarea scutețelor etc. Aceasta ne vorbește despre faptul că acesta nu e un țipăt/strigăt social, ci biologic.

Așadar, neliniștea, insatisfacția este pentru noi un semnal de alarmă, de disconfort al copilului, iar liniștea, tăcerea un semnal al confortului, al satisfacției sale fiziologice.

La ora 15.00 copilul s-a udat și l-am schimbat. S-a liniștit. Dar din nou strigă: „Ei, nu vedeți că mie mi-e foame iar!”. Căci face mișcări de sugere. Intensitatea țipătului e de 2 puncte. Adoarme pe 10-15 sec., apoi iar geme, iar adoarme, peste 3-5 sec. iar strigă (2 puncte). Vrea, totuși, hrănit, probabil. Ia să vedem. E ud. Iar îl schimb. Se liniștește pe 1 min. Apoi iar țipă (2-3 puncte). Face mișcări cu tot corpul, caută cu gurița. E foame. Când acolo, iar s-a udat. Mama iar îl schimbă, apoi îl hrănește la piept.

15.32 – sugere.

15.40. A terminat de supt și a adormit la sân.

16.20: s-a trezit, deoarece Ina s-a covrigit lângă el și i-a luat o mânuță. Mama din nou l-a adormit.

16.30 – doarme.

19.00. S-a trezit. Cască, se întinde, zâmbește. Revine din nou la poziția inițială. După o mică pauză, iar se întinde. Pe neașteptate,

începe a plânge. Intensitatea plânsului se mărește...Procedurile se repetă.

15 aprilie 1989 (20 de zile).

Copilul e sătul, uscat, liniștit. Se uită la mine, eu la el. Îi vorbesc mângâietor, emoțional, retoric:

Cine e acolo!/? Băiețelul? Da, băiețelul? Ce face Dumitraș? Se uită la mine, da? Băiețelul e uscat, curat, sătul și stă de vorbă, da?

El m-a privit fără zâmbet aproximativ 10 sec., apoi a început să se miște cu tot corpul: cu mânuțele, piciorușele, căpșorul, gurița, ochișorii, dar lent, nu ca în timpul complexului de înviorare.

Deci: este reacția de orientare la vorbă, el reacționează la cele spuse. E atent, se concentrează, stă câteva clipe nemișcat, destul de serios (neutru), apoi mișcă cu tot corpul.

Dar: zâmbet nu este, vocalizări – la fel. Zâmbetul în aceste situații se manifestă foarte rar, pare-se, întâmplător.

Sunt numai strigăte, țipete la factori de ordin biologic: hrană, sete, ud, defecare, gaze, dureri.

Este concentrarea privirii.

Prin urmare: mișcărilor cu tot corpul, ce constituie o parte componentă a viitorului complex de înviorare, sunt deja. Ele însă sunt haotice, încordate și destul de bruște. Sunt și țipete, din care se vor dezvolta vocalizările. În această perioadă (de la naștere până aproximativ la 20 de zile) mama, fiind întrebată, cum crede, de ce copilul strigă, de regulă, răspunde că s-a udat (dacă e după hrănire sau în timpul somnului), că îi este foame (dacă e după împlinirea somnului și după ce s-a udat după somn), că nu poate adormi și se chinuie (dacă e ora de dormit ș.a.m.d.).

Cu un cuvânt: mama, cu experiența ei, în această perioadă se orientează nu rău deja și ne vorbește de factorii biologici – hrană, somn, ud, durere etc. Mama încă nu ne comunică nimic despre

necesitățile social-culturale ale copilului, deoarece ele, într-adevăr, nu sunt în această perioadă – de la naștere până la 20 de zile. El nu inițiază comunicarea. El mai întâi reacționează, apoi, probabil, ulterior va acționa, va inițiază comunicarea.

Concluzie: în perioada de la naștere până la 20 de zile la Dumitraș se manifestă un complex biologic, ce constă din strigăt/țipăt, mișcări haotice încordate ale întreg corpului (mânuțe, piciorușe, căpșor, buze, frunte, ochi, guriță, limbă etc.) și din emoții negative. Acesta poate fi numit complexul salvării vieții (CSV), sau complexul de autoapărare biologică (CAB), sau complexul insatisfacției biologice (CIB).

18 aprilie 1989 (23 de zile).

Am fotografiat ultimele șase cadre cum mama îl alăptează pe Dumitraș, cum comunică cu el, cum îl pune cu pielea goală pe masă ca să-l schimbe. (Spre regret, nu putem găsi aceste poze acum).

La 23 de zile de la naștere la Dumitraș am înregistrat urmărirea mamei cu privirea ochilor larg deschiși, precum și urmărirea obiectelor care apăreau în câmpul vederii lui în dinamică lentă.

E de menționat însă că această performanță nu este încă unul din elementele complexului de învioreare.

Urmărirea și reacțiile copilului, exprimate prin strigăte ori țipete, se observă în toate situațiile disconfortului biologic al copilului. Ele apar când copilul vrea să doarmă, să mănânce, când este ud ori îl deranjează alți excitanți străini, cum ar fi: frigul, gălăgia, lumina puternică, mirosurile înțepătoare, puternice, nu numai neplăcute, dar și plăcute, etc. Acestea sunt țipete/ strigăte ale copilului despre starea sa de moment, care, de regulă, sunt însoțite de agitația de insatisfacție a întregului organism. Ele îndeplinesc funcția de autoapărare, de securitate, de supraviețuire. Prin intermediul lor are loc reglarea echilibrului biologic, natural al copilului, adaptarea lui la condițiile noi de viață postnatală.

Concomitent cu satisfacerea trebuințelor biologice, are loc și cunoașterea adultului, care în această perioadă decisivă a vieții nou-născutului îngrijește de el. Astfel, contactele fizice frecvente cu mama îl ajută să-i recunoască, deja în a doua sau a treia săptămână de viață, chipul, vocea, să-i simtă mirosul corpului ș.a. Toate aceste performanțe sunt un produs al cunoașterii lumii, având la bază senzațiile, percepția, atenția, memoria involuntară. Apărute în rezultatul contactelor cu mama ori cu alte persoane care îngrijesc de copil, ele au caracter cognitiv, de cunoaștere și autocunoaștere, social. Ne convingem de faptul că copilul este nu numai un organism biologic, dar că el, treptat, devine și o ființă socială. Imediat după naștere copilul intră în contact cu adultul nu numai prin atingeri fizice și/sau organice, dar și prin intermediul unor relații de comunicare sonoră, pre verbală cu el. Adultul folosește în comunicarea cu micuțul diverse mijloace de comunicare, pe care acesta le însușește treptat.

23 aprilie 1989 (28 de zile).

Toți membrii familiei eram la bucătărie, iar Dumitraș ramase singur în camera sa.

La un anumit moment el a început să strige (1-2 puncte).

Mama s-a dus, l-a luat în brațe și l-a adus la masă cu noi. El era sătul, uscat, se uita spre tata. Acesta a început să vorbească cu el. Copilul s-a concentrat puțin, apoi *a zâmbit*.

După aceasta, a stat câteva clipe neutru, apoi s-a adresat la el mama. Băiețelul din nou a *zâmbit*, *a dat vioi din tot corpul*, apoi s-a liniștit.

Peste câteva secunde s-a adresat la el Ina, surioara lui. El din nou a *început a zâmbi frumos, vesel timp de cca 3 sec.*, încât noi cu toții am început a râde.

In acea zi am observat pentru *prima dată, cum Dumitraș a zâmbit*, cu intervale de 30-40 sec., la toți membrii familiei ca răspuns

la comunicarea afectiv-pozitivă cu el. Zâmbetul a durat timp de 3-4 sec.

Dar, aceasta a fost, probabil, o manifestare spontană a complexului de învioreare, deoarece pe urmă nu s-a mai manifestat după asemenea intervale sau perioade.

La 27 de zile au apărut *lacrimile la Dumitraș*, după un plâns intensiv de 4 puncte, când era ud și-i era foame. Apoi au apărut când transpira abundant și avea dureri mari de la sudamină. Deci, inițial lacrimile sunt tot de ordin biologic.

24 aprilie 1989 (29 de zile).

Perioada de veghe. În timpul alăptării Dumitraș nu mai stă cu ochii închiși sau cu unul închis și altul deschis, ci cu ambii ochi deschiși și o studiază atent pe mama. E atent și la vorba ei. Reacționează prin sunetul „î-î-î”, când cineva în acest timp îi încurcă la supt, emițând un fel de geamăt, de nemulțumire. (Nu cumva acest „î-î-î”, este prima negație ce exprimă nemulțumire la excitanți de ordin biologic?).

Noaptea, după masaj, baie, alăptare, doarme profund și liniștit. În prima jumătate a zilei, până la ora 14.00, e mai mult treaz și tot face treburile – mare, mică. Stă liniștit și singur. Bea ceai de măceș, ascultă atent partenerul, vorbim cu el afectiv, stă singurel liniștit.

24 aprilie 1989 (29 zile).

Primele sunete, deosebite de cele primare. Pentru prima dată, în mod mai deosebit de ceea ce a fost până acum, astăzi am observat la Dumitraș sunete, ce le rupe de pe buze, nu din gât, și care sună așa: ”m-v-u-uuu”; ”vu-u-u-u”; ”b-v-u-u” și altele - o avalanșă de sunete vocale și consoane, în care accentul îl pune pe sunetul vocal **u**. Copilul rostește aceste îmbinări de sunete după ce ne ascultă atent pe noi, când conversăm cu el. Fiind concentrat la emiterea acestor sunete, la pronunțarea lor, mișcă buzele, gura, capul de la dreapta spre stânga și se agită plăcut cu tot corpul.

Dialogul/monologul (mono dialogul) retoric.

De la naștere până la moment (28 de zile), când cineva vorbește cu copilul, aceasta înseamnă că anume cineva vorbește cu el și, pare-se, nu invers. Copilul reacționează la cele spuse, dar nu și inițiază vorba. De aceea, o astfel de conversație la vârsta dată poate fi numită, probabil, *mono dialog*. Dialogul cu copilul în această perioadă pare a fi un monolog retoric al adultului, în care vorbește numai el, adultul. Copilul însă este o ființă care ascultă, urmărește, reacționează, dar nu îi poate încă răspunde adultului la fel. El își schimbă privirea, se concentrează, dă apoi din mânuțe, piciorușe, cap, tot corpul. Toate acestea se înfăptuiesc, pare-se, mixt, la nivel bio-social pre-verbal. De aceea, acesta nu este un dialog, ci un fel de monolog al adultului cu elemente condiționate biologic de reacții adecvate și, deci, răspuns la cele monologate de primul, de adult.

Până la moment a fost numai monologul maturului, deoarece conversa retoric cu el însuși maturul, iar copilul rămânea neutru (nu indiferent, ci anume neutru, nedeterminat).

Deci, prin intermediul monologului retoric mama, cei din jur îi formează treptat (printre altele, fără să vrea, deoarece dragostea și gingășia față de prunc e foarte mare) copilului necesitatea social-culturală de comunicare, care trece în mono dialog retoric, apoi, probabil, în dialog.

Conținutul celor vorbite de mama în mod retoric la început se referă la trebuințele biologice ale copilului. De exemplu, când copilul se trezește și începe a striga, ea spune: „, Băiețelul s-a trezit și-i este foame, da? Să-l hrănim, ca el să crească mare-mare! Hai, vină la mama. Să-l hrănim pe gângurel”. Despre necesitățile social-culturale ale pruncului (la data, când fac aceste notițe) încă nu poate fi vorba.

26 aprilie 1989 (1 lună)

Foto 3. Înregistrarea lui Dumitraș ca cetățean al RM la Oficiul Stării Civile din or.Bălți. <https://gde.md/ro/map/zags-goroda-belcy-215/>

În paranteze fie spus, la înregistrarea lui Dumitraș ca cetățean al RM la Oficiul Stării Civile din Bălți la acel moment am avut unele probleme cu administrația acestui serviciu, care nu se lăsa înduplecată să-l înregistreze ca Dumitru, ci ca Дмитрий și nu ca Jelescu, ci ca Желеско. După mai multe discuții, am reușit, în cele din urmă, să-i convingem, că vremurile s-au schimbat și că trebuie să țină cont de doleanțele noastre. Dacă veți accesa linkul indicat, veți observa că și până în prezent denumirea acestui Oficiu în or. Bălți nu e în limba română, ci rusă.

Să revenim însă la subiectul nostru.

Datorită comunicării permanente cu mama și a celorlalți membri ai familiei, treptat, la copil apare zâmbetul, concentrarea privirii la cele vorbite de matur, unele pronunții liniștite, deosebite de cele inițiale („vu-u-u, m-v-u-u-u ș.a.”), mișcări ale mânuțelor, piciorușelor, căpșorului, ochilor, guriței - a tot corpului. Cu un

cuvânt, aproximativ la o lună de zile la copil au apărut abia elemente sporadice ale complexului de înviorare, ca rezultat al comunicării cu el. Dar la această vârstă la Dumitraș *încă nu există necesitatea în comunicare*. Ea încă nu s-a format. El țipă numai atunci, când are o trebuință nu socială, ci biologică – foame, sete, ud, durere, insomnie ș.a. Garanția e de o sută procente, că atunci când țipă, el nu are o necesitate social-culturală, ci biologică.

26 aprilie 1989 (1 lună).

Lacrimile. Deși au apărut, lacrimile, sunt de natură biologică, deoarece apar numai la trebuințele biologice ale lui Dumitraș – foame, sete, durere, ud, defecație, insomnie etc.

Proba la negație și afirmație. Negația nu se manifestă sub nici o formă, deoarece orice încercare de a iniția complexul de înviorare (= Da), iar pe această bază de a vedea manifestarea negației (= Nu), e sortită la eșec. Dacă nu există dialog, nu există nici afirmație, nici negație.

Cât timp trebuie să comunicăm cu nou-născutul, ca la el să apară necesitatea de comunicare? Dumitraș are o lună de zile, dar necesitatea în comunicare la el încă nu a apărut, deși cu el permanent comunicăm în stare de veghe. Aceasta e spus prea tare, de fapt, deoarece la el, după cum am descris mai înainte, sunt elemente sporadice ale viitorului complex de înviorare. Prin urmare, necesitatea în comunicare și comunicarea ca atare, nu apare brusc, ci treptat, pe neobservate. Anume acest fapt, probabil, și creează impresia că procesele psihice sunt înnăscute.

5 mai 1989 (1 lună 9 zile).

Ce nou se observă ?

1) Complexul de înviorare se conturează din ce în ce mai pronunțat. Printre toate componentele lui se observă deja și intensificarea respirației, a numărului de mișcări respiratorii, care, spre sfârșitul manifestării acestui complex sporadic, se întetesc și se

termină cu un „î nec” de aer, tras mai adânc și larg, producând un sunet nearticulat de tipul „î-c-î-a”.

2) La 1 lună 9 zile Dumitraș urmărește bine cu privirea după un om, după altul; trece cu ochii și căpșorul de la mama la tata, apoi înapoi. Aude bine și întoarce căpșorul spre sursa de sunet; la fel întoarce căpșorul și ochii spre sursa de lumină, fiind parcă vrăjit de ea, șezând cu ochii țintă.

3) În timpul de veghe copilul mai mult „plânge”/țipă, decât șade liniștit.

5 mai 1989 (1 lună și 9 zile)

„Plânsul”

Referitor la „plâns ” vom relata următorul caz. Mama a alăptat copilul și s-a dus pe o oră la vecina din casa de alături. Peste 50 de minute Dumitraș a început să „plângă”/țipe tare, arătând că-i este foame. Orice încercare a noastră de a-l liniști era zadarnică. Copilul tocmai leșina, nu alta. Întorcându-se după cca 60 de minute, mama ne-a spus că, la nivel subiectiv, îl auzea plângând.

Deci: la această vârstă „plânsul” copilului predomină în conștiința și inconștiința mamei.

„Plânsul”, într-adevăr, predomină nu numai în conștiință. El predomină obiectiv la copil și de aceea predomină și în conștiința noastră. Deci, el are un mare rol în viața copilului. Din instrument biologic „plânsul”/țipatul treptat, probabil, va deveni un instrument social.

15 mai 1989 (1 lună 20 de zile).

Bucuria

La această vârstă se observă elemente de bucurie, când copilul tresaltă brusc în sus cu tot corpul, râde cu gura larg deschisă și produce un sunet nearticulat de satisfacție mare, încât parcă se îneacă de bucurie. Toată această reacție complexă are loc în urma dialogării prin zâmbet mângâietor din partea maturului, când acesta comunică

emoțional-pozitiv cu el. Acesta și este, de facto, *complexul de înviorare/reanimare/reactivare Щелованов-Фигурин-Денисова, studiat mai târziu amănunțit și de psihologul rus de М.И.Лусина cu colaboratorii săi*. Nouă, părinților, ni se pare că mai mare fericire pentru noi nu există în aceste clipe, când copilul se orientează cu privirea spre noi, se înviorază, zâmbește, se bucură și emite niște sunete de plăcere!

15 mai 1989 (1 lună 20 de zile).

Proba la afirmație și negație

Până la o lună se observau mai multe schimbări, decât după prima lună. Au trecut deja 20 de zile din luna a doua, dar schimbări vădite nu se prea observă. Se constată mai mult o continuare a întoarcerii copilului, a urmării cu privirea (cu ochii, cu fața), care devine mai concentrată. Crește varietatea de sunete, vocalizări, deoarece devin mai flexibile și variate mișcările cu gura, cu buzele, cu limba - a întreg aparatului fonator. De exemplu, de pe buze se „rupe” „m-a-a”, „p-f-u”, „pr-u-u”. Accentul revine pe ultimul sunet. Plânsul (țipătul) și intensitatea lui se micșorează, ajungând la 1-2 puncte. Copilul devine mai rezistent la foame și alte trebuințe.

15 mai 1989 (1 lună și 20 de zile)

Proba la afirmare și negare.

Prevestirea reacției la comunicarea emoțională. Dumitraș este sătul, uscat, se află în stare de veghe în bună dispoziție. Comunicăm cu el. Băiețelul e bucuros, bine dispus (elemente sporadice de *afirmație*). Îl părăsim. Peste 20 sec. a început a scânci, a se agita, a se neliniști, apoi a striga (1p.) - elemente sporadice de *negație*. M-am întors la el. Am început a vorbi cu el. Copilul m-a fixat u privirea și m-a ascultat. Apoi a început a da din mânuțe, piciorușe, a se mișca plăcut cu tot corpul, dar fără a zâmbi. A emis unele sunete complexe: „m-v-u, p-f--u-u, p-r-u”, împingând aerul din gură prin buzele închise. După aceasta m-am îndepărtat din nou. El m-a urmărit cu

privirea peste cap până am dispărut din câmpul lui de vedere. El a început din nou să strige, dar foarte slab (0,5-1p.), apoi după 20 de sec. s-a liniștit și nu a mai dat de știre. Peste 3 min. din nou m-am apropiat de dânsul. El dormita cu ochii semi-deschiși. M-a observat și urmărea ca prin somn. Peste un minut a început din nou să scâncească (1p.), i s-a umplut gura cu salivă, făcea mișcări de sugere. A venit mama și l-a alăptat. S-a liniștit complet.

13 iulie 1989 (3 luni și 2 săptămâni).

Mâncatul gingiilor. A început să-l mănânce gingiile. Aceasta îl supăra. A dispărut zâmbetul, care era atât de des. Au dispărut vocalizările variate. Complexul sporadic de înviorare parcă a dispărut. Totul, pare-se, s-a dus în sine, s-a conservat. Cu fiecare zi tot mai dureroase au devenit pentru el gingiile. Prin urmare, factorul biologic joacă un rol foarte mare în determinarea manifestărilor psihice.

14 iulie 1989 (3 luni și 2 săptămâni).

Negația și afirmația. Primele manifestări clare ale complexului de nemulțumire (începutul dialogul). Dumitraș e sătul, uscat, șade culcat pe spate în casa mare în stare de veghe. Mama e la spălătorie cu rufe. Eu sunt în cabinet la masa de scris. Ina e la bunici, la Balatina. La un moment dat a început să scâncească cu voce tare. L-am lăsat un pic până când s-a întezit scâncetul, imitând plânsul (*complexului de nemulțumire/negația*), apoi am mers la el în odaia lui. Am început să vorbesc cu el. Dumitraș brusc a încetat scâncetul, mișcările agitate și încordate cu tot corpul, mișcările rotative ale capului, ridicarea cu burtica în sus pe umeri și călcâie, sub formă de arc, s-a limpezit la față, la privire, ochi, frunte, ieșind din starea de încordare, s-a concentrat cu privirea spre mine, și a început să zâmbească, să deschidă gura până la urechi, să tragă brusc aer, să emită sunete de bucurie cu voce tare, să dea vesel din tot corpul, să ascundă de mine fața pentru o clipă, ca apoi din nou să continue

complexul de înviorare, mulțumire, care exprimă *afirmația* prezenței mele. L-am luat în brațe, i-am arătat lustra. S-a liniștit, s-a concentrat atent la lustră. I-am arătat întrerupătorul. Îl privea atent, concentrat, liniștit. Apoi am aprins lumina și i-am arătat că lustra/becul luminează. Am stins lumina. Băiețelul privea liniștit, concentrat și curios cele efectuate de mine. La un moment, brusc a tras aer, a tresăltat cu tot corpul, din mânuțe, piciorușe, cap și a exclamat cu voce de bucurie, după ce a strâns mâinile împreună într-un singur pumn și s-a îndoit cu tot corpul în două. Eu am împărtășit cu el bucuria. El a început să manifeste *complexul de înviorare*.

Când acesta era în toi, l-am așezat din nou pe divan și l-am părăsit, lăsându-l singur în odaie.

Am intrat la Raia în baie. Peste câteva clipe (10-15 sec.), Dumitraș a început din nou să scâncească. M-am apropiat de ușă și urmăream, fără să mă vadă. El dădea agitat din mânuțe, piciorușe, cap, tot corpul, se ridica pe umeri și călcâie, se încorda tot mai mult, striga (dar fără să plângă) tot mai tare (1-2 puncte) – *complexul de nemulțumire, negația*.

Am intrat în câmpul lui de vedere. M-a observat. Eu tăceam. El a zâmbit scurt și a exclamat prin sunet o bucurie, după ce și-a ascuns pe o clipă (0,5 sec.) fața, imediat reîntorcându-se cu privirea spre mine. Eu am început să vorbesc cu el admirator. El s-a înviorat total. L-am luat iar în brațe. S-a liniștit, s-a concentrat din nou la lustră ș.a.m.d.

N.B. Am repetat tot ciclul din nou de 4 ori. S-au manifestat exact aceleași trei tipuri de complexe (faze de veghe):

- 1) de înviorare (de satisfacție);**
- 2) de nemulțumire (insatisfacție);**
- 3) de liniștire cognitivă activă prin orientare și studiere etc.**

Despre *complexul de înviorare* se știe bine din lucrările lui Н.М. Щелованов, Н.Л. Фигурин, М. П. Денисова, М.И. Лисина

ș.a. Despre *complexul de nemulțumire socială* se cunoaște mai puțin din lucrările noastre (v. : Желеску П. Генезис отрицания // Проблемы возрастной психологии: тезисы докладов к VII съезду Общества психологов СССР. М.: Наука, 1989, С. 31; Желеску Петру. Генезис и некоторые прагматические параметры отрицания // Прагматика этноспецифического дискурса: материалы симпозиума (17-19 сент. 1990): тезисы. Бэлць, 1990. С. 113-116; ș.a.) Despre *complexul de liniștire cognitivă activă* prin orientare și studiere etc. nu se cunoaște sau se știe prea puțin. În ce constă el? În încetarea mișcărilor agitate ale mânuțelor, piciorușelor, capului, corpului în întregime, în fixarea și concentrarea privirii asupra unei ființe sau lucru, în urmărirea calmă, liniștită și relativ îndelungată a lor, în studierea lor treptată, succesivă, îngăduitoare, fără vocalizări și mișcări de inspirație sau expirație bruscă (Raisa Jelescu). Dacă în cadrul complexului de înviorare are loc orientarea, concentrarea și fixarea momentană, pe un timp scurt, a privirii sale, apoi în cadrul complexului de liniștire cognitivă activă pe un timp relativ mai îndelungat, copilul devenind treptat mai curios, mai serios, studiindu-și mânuțele, degețelele, piciorușele proprii, sunetele din jur, dar și cele emise de el personal. Mai târziu copilul va cerceta și mișcările proprii, posibilitățile, universul mișcărilor sale, întoarcerea corpului, deplasarea proprie în spațiu ș. a.

DA - NU și Criza comunicării emoționale/afective – prima criză socială formată și dobândită pe parcursul vieții!

Deci, la vârsta de 3 luni și 2 săptămâni Dumitraș *caută vorbă cu cei din jur*, are deja *necesitatea în comunicare socială*. Pe baza ei se manifestă atât complexul de înviorare cât și complexul de nemulțumire socială/protest, dar și complexul de liniștire cognitivă activă și cercetare.

Observație. Începând cu luna a treia, mama, fiind ocupată cu lucrurile și lăsând copilul singur, dar sătul, uscat, sănătos, tot mai des ne spune: „Ian, duceți-vă și mai vorbiți cu el!”.

N.B.

Deci, apare o intuiție (senzație) că la această vârstă copilul are nevoie nu numai de hrană materială, dar și de hrană spirituală – de comunicare cu el. Mai bine zis, invers: copilul are nevoie de comunicare cu adultul, să comunice el cu adultul.

Așadar, începe să se manifeste expresiv necesitatea în comunicarea socială cu adultul, comunicarea afectivă/emoțională, formată în interacțiunea activă zilnică cu părinții și cu sora în orele de veghe.

Observație. Către 3 luni și 2 săptămâni se observă că copilul în timpul complexului de înviorare ascunde pe o clipă (0,5 sec.) fața sa față de matur (o bagă în pernă, întoarce capul), de parcă s-ar rușina ori s-ar juca în așa fel cu acesta.

Cunoașterea de sine

Ne convingem că singur copilul inițiază (creează activ) *lipsa* obiectului, mai bine zis, a sa proprie, inexistența sa.

El, deci, manifestă cunoștințe despre existența și inexistența (*lipsa*) sa.

Concluzie. Începutul manifestării reflectării active a *prezenței* și *lipsei* comunicării stă la baza începutului manifestării, corespunzător, a complexului înviorării și complexului de nemulțumire socială, din care, treptat, ca din ceva general necunoscut se va evidenția ceva particular concret: *afirmația (Da) și negația (Nu)*. Are loc trecerea de la prezența mamei ca subiect și obiect biologic la subiect și „obiect” social, ca purtător nu numai al bunurilor materiale biologice, dar și spirituale (sociale). *Forța motrice* a acestui fapt o constituie, probabil, crizele, contradicțiile

dintre necesitățile și posibilitățile copilului la vârsta dată și rezolvarea lor.

Care este mecanismul dezvoltării psihice a copilului? Acesta îl constituie lupta continuă dintre trebuințele/nevoile noi, permanente ale copilului și posibilitățile de satisfacere a lor.

11 august 1989 (4 luni și 2 săptămâni).

Audierea și cercetarea propriului strigăt. Dumitraș a prins firul că poate să se audă pe sine și a început să strige tare-tare, din tot sufletul. El repetă acest strigăt după anumite intervale de timp (3-4 sec.), între care eu îi spun: „Ce strigi tu, bre?!”. El mă privea atent, concentrat cu gurița rotundă deschisă, cu ochii ațintiți, după ce manifesta complexul de înviorare. Imediat după aceasta din nou din răspuțeri, tocmai scremându-se, repeta strigătul, care dura 2-3 sec. Fiind bucuros de aceasta, el a repetat strigătul de 4 ori, modulându-l în diferite feluri: pe note mai joase, mai încet, mai rar, mai mult, apoi pe note ridicate mai tare, mai repede, mai scurt.

Cu vârsta, observăm, sporește curiozitatea și interesul copilului pentru cunoaștere în particular, pentru cunoașterea de sine, pe care o practică spontan, nedirijat de alții. Așadar, copilul se confirmă ca persoană aptă, activă în cunoașterea lumii externe și a sa proprie.

21 august 1989 (4 luni și 3 săptămâni).

Plapuma. La această vârstă trage plapuma pe cap, se ascunde sub ea, o duce la gură, adoarme sub ea, o dă de pe față.

Țopăitul. Tot în această perioadă a început „jocul”: cum îl ridicăm de mâini în picioare, începe a face multe așezări și ridicări, desigur, cu sprijinul nostru, ținând degetele în guriță, pe gingii.

Studierea mânuțelor și a piciorușelor. În perioada aceasta se observă studierea mânuțelor și a piciorușelor proprii, pe care le apucă și le duce la gură.

21 august 1989 (4 luni și 3 săptămâni).

Negația și afirmația prin strigăt intenționat. La chemarea maturului prin scâncet s-a mai adăugat și chemarea acestuia prin strigăt. Acesta, strigătul a devenit un instrument de exprimare a necesității de comunicare cu maturul, când acesta lipsește. Deci, strigătul intenționat devine un semnal al redării lipsei convorbitorului, al necesității în comunicare cu adultul, care în momentul dat lipsește.

Astfel, *negația ca redare a lipsei de comunicare copilul o exprimă prin scâncet și strigăt, iar afirmația prin prezența comunicării cu adultul, redată prin zâmbet și mișcări de înviorare ale mânușelor, piciorușelor, căpșorului, corpului în întregime, prin vocalizări de plăcere.*

Vom menționa că *scâncetul* este mai pesimist, trist, jalnic, neîncrezător, de o durată mai mare, îndoielnic, e mai mult o *reacție*, iar *strigătul* este mai încrezător, major, de o durată mai scurtă, mai zgomotos și se manifestă ca o *acțiune*.

21 august 1989 (4 luni și 3 săptămâni).

Negația prin plâns față de oamenii străini. Când nenica de la

Balatina, apoi Vitea (cumnatul) l-au văzut pentru prima dată și l-au

luat în brațe, Dumitraș s-a speriat și a început să plângă. De regulă, el se împotrivese și plânge la oamenii noi, necunoscuți.

Foto 4. Maria și Ion Buzuleac, buneii (de pe soție) a lui Dumitraș, feciorii lor (Ion, Vasile, Victor, Valeriu), bunelul fiind veteran și invalid de un picior, amputat în Polonia în timpul celui de al doilea război mondial.

Încercarea de a se ridica. Când stă culcat, încearcă să se ridice cu tot corpul, cu capul, cu umerii, dar nu poate, deoarece nu are nici sprijin, nici putere, nici deprindere, rămânând vânjos și îndoit ca peștele.

Întoarcerea de pe o parte pe alta. A început această întoarcere. De acea, îl așezăm cu corpul de-a latul patului.

Încetarea udatului în pat noaptea. Sunt trei nopți de când Dumitraș nu se mai udă în pat.

23 august 1989 (4 luni și 3 săptămâni).

Cercetarea cu mâna. Îi place și poate să introducă mânuța sa dreaptă în gura mea, pe care o cercetează.

26 august 1989 (5 luni).

Cercetarea activă cu privirea. Cercetează mult cu privirea mânuțele sale, ale noastre, toate lucrurile din cameră. Ținând mâna de asupra capului său, el poate mult timp să urmărească foarte concentrat degetele care se mișcă, palma. În timpul băiței urmărește umbra care se mișcă pe perete a mamei sau a altcuiva. Cu un cuvânt, *în această perioadă e preocupat cu precădere nu de noi ca și convorbitori, ci de lucrurile din jur.* Se creează impresia că, fiind obsedat de lumea din jur, el nu ne mai observă pe noi. Acum pentru el prezintă interes sporit această lume, pe care o cercetează cu multă curiozitate și o descoperă cu mare plăcere. Dumitraș nu ne neagă prezența, nici nu ne ignoră ca persoane importante în viața lui, dar devine mai preocupat, chiar obsedat de cercetarea lumii din afara noastră.

26 august 1989 (5 luni).

Negația prin acțiuni, scâncet, țipăt, strigăt. plâns. Împotrivirea, respingerea, protestul, refuzul. Dumitraș s-a udat. Vreau să-l îmbrac în ștrampi/bodi. El nu vrea, respinge cu picioarele, se împotrivește, scâncește, apoi geme, strigă și mai să înceapă a plânge. Deci, el respinge cu tot - cu mâinile, capul (dă cu capul dintr-o parte în alta), cu vocea (prin mârâit, geamăt, scâncet, scremut, țipăt, strigăt, plâns).

Toate acestea sunt mijloace de redare a negației, care îndeplinesc funcția de împotrivire, respingere, refuz, protest.

26 august 1989 (5 luni).

Negația. Un alt exemplu. L-am luat pe Dumitraș să facă „pipi” (treaba mică). L-am luat în brațele mele, ținându-l de piciorușe în poziție de șezut cu spatele la mine. El s-a întors cu fața spre mine și mă privi de jos în sus peste cap. Apoi s-a săltat, după ce a început să împingă cu picioarele, să se îndrepte cu tot corpul și să se împotrivească. Totodată, a început să mârâie, să scâncească, dând de știre că nu vrea să facă „pipi”.

N.B. Pe copil nimeni nu-l învață să pronunțe sunetele (mijloacele) de redare a mârâitului, geamătului, scâncetului, strigătului, scremutului, țipătului, plânsului etc. Altă vorbă e ce redau toate aceste mijloace, conținutul lor. La nivel *pre-verbal*, toți copiii lumii afirmă și neagă la fel. Deci, determinarea e de ordin biologic; la această etapă ea predomină. Va veni, totuși, timpul, când copilul va învăța de la adult, cum să afirme sau să nege nu prin sunete, mișcări, dar *vocal, prin cuvânt*. În acest mod, va apărea *afirmația și negația verbală* în limba dată, determinată social.

3 septembrie 1989 (5 luni și 1 săptămână)

Coordonează mișcările mâinilor, încât poate apuca, trage, împinge, duce la gură, scoate din gură...Bate cu mânuța ritmic în masă, când se află pe genunchii noștri.

Ascunderea privirii. Întoarce liber și evident capul, ca să se ascundă, când cineva i se adresează duios.

Mâncatul gingiilor. Continuă să-l mănânce gingiile. Frământă, mușcă și ține degețelele în guriță, deoarece, se vede, că îl dor, îl mănâncă, îl supără.

Plimbatul. Nu vrea nicidecum să stea culcat. Se împotrivește evident, începe a scânci, a striga, apoi a plânge, când îl lăsăm în pat culcat). Vrea să-l luăm în brațe, să-l plimbăm, să-l distrăm, să comunicăm cu el.

Putem susține, că prin toate aceste mijloace Dumitraș exprimă o negare a intențiilor noastre cu funcțiile de protest, refuz, împotrivire etc..

10 septembrie 1989 (5 luni și 2 săptămâni).

Negația și culcarea. Fiind sătul, uscat ș.a.m.d., nici în ruptul capului nu vrea să stea în poziție culcat pe spate, ci pe șezute, pe genunchi, în brațe.

Această dorință am observat-o aproximativ pe la 3 luni și jumătate. Deci, când îl punem culcat, începe a scânci, a da din corp, mânuțe, piciorușe, buze ș.a.m.d. Dacă nu-l luăm, atunci scâncește mai departe, până trece în geamăt, screamăt (emite îmbinările de sunete „n-n-n-î!”, „m-m-m-m-î-î-î!”, de la „n” și „m” jos la „n” și „m” sus, de la lent la rapid, de la rar la vioi, de la neaccentuat la accentuat), apoi trece la strigăt, țipăt și plâns.

Prin urmare, în acest caz negația îndeplinește funcția de revoltă, împotrivire, insatisfacție etc.

La vârsta de 5 luni și 2 săptămâni, Dumitraș stă bine pe șezute, așa încât poate „să se joace” cu jucăriile și să cerceteze cu mânuțele, cu privirea lucrurile din jur.

Șezând, se mișcă liber cu corpul de la stânga spre dreapta și invers, înainte-înapoi, sus-jos.

10 septembrie 1989 (aproximativ 5 luni și 2 săptămâni).

Necesitatea în cercetarea obiectelor cu privirea, cu mânuțele și cu gurița. Se observă bine necesitatea copilului în cercetarea obiectelor din jur, precum și a jucăriilor, atât cu privirea, cât și cu mânuțele. Când este preocupat de toate acestea, nici nu ne observă. Complexul de înviorare de la comunicarea emoțională cu el, trece pe planul doi. Pe o clipă ne zâmbește, se bucură, emite sunete de bucurie, se înviorează și imediat trece la cercetarea obiectelor, fiind captivat de ele. De regulă, le duce pe toate la gură.

Dacă îl luăm în brațe, se îndoie în două cu tot corpul, se apleacă cu capul în jos spre covorul colorat, cercetându-l cu privirea. Încercarea de a-l ridica înapoi în sus este destul de grea. El continuă să cerceteze covorul.

Așadar, de la comunicarea emoțională copilul trece la *comunicarea constructivă-cognitivă prin intermediul obiectelor* (termenul ne aparține).

Înteruperea procesului de alăptare. De la aproximativ 4-5 luni se observă, că, fiind chiar înfometat și sugând la sânul mamei, Dumitraș leapădă sânul și se întoarce spre convorbitor, se uită, îi zâmbește, se înviorează, apoi brusc se întoarce spre sân și înșfacă sânul.

După câteva clipe (15-20 sec.) repetă același lucru.

Deci, *comunicarea constructivă-cognitivă cu adultul joacă deja un rol mare în viața lui Dumitraș.*

10 septembrie 1989 (aproximativ 5 luni și 2 săptămâni).

Negația prin respingerea cu mâinile și cu vocea (Noi și alintarea). Fiind în brațele tatălui, când acesta dorește să-l strângă la piept, la față, Dumitraș se împotrivesc cu mâinile prin acțiuni de respingere și prin geamăt, strigăt, țipăt (î-î-î !), care redau repulsie, nemulțumire.

Dumitraș nu întotdeauna acceptă dorința noastră de a-l alina, alinta, deoarece este preocupat de cercetarea lumii. Dorința de a cunoaște lumea din jur predomină. În clipele de vârf ale curiozității lui, el neagă orice încercare a noastră de a-l dezmiarda.

Cine alintă copiii? Noi! Dumitraș nu vrea să-l drăgostim, dar noi ne băgăm la el și-l impunem să ne accepte dragostea, și tot așa, până când, la un moment dat, poate deveni alintat.

Aceasta nu înseamnă însă că copilul nu vrea să fie iubit, alinat. Dragostea pentru el copilul o simte și îl face mai rezistent, mai încrezut în forțele proprii, mai duios și gingaș. Însă, pentru aceasta, sunt clipe speciale, și anume înainte de somn, după deșteptare, când este bolnav, când ceva îl supără, îl jignește etc., când singur caută gingășia mamei ori duioșia, puterea și susținerea tatălui.

2 octombrie 1989 (6 luni și 1 săptămână).

Comunicarea emoțională și solicitarea comunicării constructive-cognitive (termenul ne aparține). Dumitraș se află în cărucior. Este sătul, uscat și gângurește. Cum numai m-am arătat în fața lui, a și început a striga, (a se screme) „n-n-n-n-î-î!”, exprimând intenția de a comunica.

În timpul stării de veghe șade liniștit și „se joacă”, manipulează cu jucăriile, le întoarce, le sucește, le scutură etc., fără a cunoaște valoarea socială și nici procedeele de acțiune cu ele, îndeosebi după ce a dormit bine, e sătul și uscat. În rest, nu vrea să șadă nici culcat, nici pe șezute, nici în pat, nici în cărucior, ci vrea în picioare, în brațe și, principalul, nu să comunici cu el pur și simplu de dragul

comunicării emoționale, ci să-i arăți ceva, să-i vorbești despre jucăriile, demonstrate, să faci o excursie cu el, să participe activ cu mânuțele, cu gurița, piciorușele, cu tot corpul, la cele văzute, auzite, pipăite ș.a.m.d., fapt care ne demonstrează rolul și importanța comunicării constructiv-cognitive în viața copilului în această vârstă.

Dacă cu el numai comunicăm la distanță, iar el stă culcat ori șade, poți mult și bine să vorbești cu el emoțional/afectiv, să râzi, să-i zâmbești, să-i exclami, să te miri, să-l distrezi, să admiri ș, a. m. d., el, oricum rămâne *nemulțumit* și începe să geamă, să strige, „să se screamă”, să strige, să țipe până când nu trecem la comunicarea constructivă-cognitivă cu el.

Deci, Dumitraș solicită și acceptă *comunicarea constructivă-cognitivă (afirmă), dar respinge (neagă) comunicarea emoțională*. El categoric refuză, se împotrivește prin geamăt, țipăt și alte mijloace să comunice emoțional cu noi. Dacă doresc să-l întorc cu privirea spre mine, să-l țin de subsuori, să-l mai alint, să-l drăgostesc, să mă privească în ochi, să-mi zâmbească, categoric refuză, se împotrivește, geme, țipă, plânge. *Se manifestă evident cea de a doua criză, formată și dobândită pe parcursul vieții și activității: criza comunicării constructiv-cognitive* (terminul ne aparține).

3 octombrie 1989 (6 luni și 2 săptămâni).

Negația în acțiuni și vorbire. Luându-l în brațe, m-am apropiat cu Dumitraș de buchetul de flori din vaza de pe televizor. Întâi i-am spus: „Florile! Floricelele! Sunt frumoase, gingașe!”. Apoi m-am apropiat și le-am miroșit, le-am admirat. I-am propus și lui să facă același lucru. El însă a întins mânuțele să le apuce. Eu i-am strâns mânuțele. El a gemut și s-a „scremut” ca de obicei, repetând insistent vocala „î-î-î!” , exprimându-și astfel insatisfacția. Tot odată s-a împotrivit cu tot corpul. S-a încovoiat ca peștele, s-a îndreptat vânos ș.a.m.d. Prin urmare, acceptarea de a se apropia de flori și de a le

apuca, exprimă o afirmație, iar geamătul, strigătul etc. concomitent exprimă o negație.

Un alt exemplu. Dumitraș iubește mult să danseze, să joace, să sară, să țopăie pe brațele mele, susținut fiind de subsuori. De data aceasta însă l-am ridicat așa, încât nu avea sprijin sub picioarele mele, ci numai se atinge ușor de ele. El a început să se împotrivească, să „se screme”, să „geamă” că nu vrea așa.

4 octombrie 1989 (6 luni și 2 săptămâni).

Interdicția. Neobositul cercetător. Dumitraș nu șade cât e leacul: se așază, se culcă, se întoarce, se sucește, se ridică, se îndoie, cercetează cu privirea, cu mânuțele, bate ritmic cu pâlmuțele. El nu vrea numai să stea pe picioare, ci vrea să sară, vrea la excursie, dar nu să contemple, ci să pipăie activ, să manipuleze cu obiectele cât mai variat - să le apuce, să le ducă la gură, să le scuture, să le alătore, să le suprapună, să bată cu ele, să le tragă, să le împingă, să le arunce ș.a.m.d.

Pe această bază, apar tot felul de nemulțumiri, exprimate prin negație. De exemplu, când noi îl punem să șadă pe șezute, el geme, „se screme”, strigă, țipă, plânge. Dacă însă îl luăm în brațe, îl ducem la excursie prin casă, îi arătăm obiectele din jur, comunicăm despre ele, îi permitem să le atingă, să le ia, să le țină în mână, el se liniștește, este mulțumit, ceea ce ar însemna o afirmație.

Îl întorc de unde l-am luat și îl așez. El din nou strigă, țipă, geme etc.

Când duce la gură obiectele (rața de pluș, cartea ș.a.), noi îi interzicem categoric printr-un **NU** apăsător. El aude, face o pauză, ne privește un pic uimit, cu gura căscată, apoi din nou încearcă să le ducă la gură. Noi din nou repetăm categoric același **NU**.

Astfel, *preconizăm înțelegerea și folosirea negației și afirmației.*

5 octombrie 1989 (6 luni și 2 săptămâni).

Negația prin mârâit, țipăt, acțiuni. După băiță, mama îi ștergea urechiușele cu bețișoare speciale cu vată. Dacă la început ședea liniștit, apoi după cca 30 de secunde a început să mârâie „m-î-î-î”, apoi să țipe „u-u-u-u!” pe note ascuțite, exprimându-și nemulțumirea și opunând rezistență prin acțiuni îndârjite. Se împotriva cu tot corpul acțiunilor mamei.

10 octombrie 1989 (6 luni și 2 săptămâni).

Țopăitul. Înainte Dumitraș iubea foarte mult să danseze (să facă așezări ritmice dese) pe picioarele noastre, ținându-l de subsuori și rimând ceva (hop-hop-hop) sau cântându-i ceva:

Dumitraș, Dumitraș,
Dumitraș de la oraș,
Băiețel, mititel,
Mititel și frumușel.
Mititel și frumușel
Înțepat de un țânțar,
Mare ca un armăsar.
La-la-la, La-la-la,
La-la-la, La-la-la,
Bine-mi pare,
Uite-așa!
La-la-la!

Acum însă se observă că nu mai vrea să țopăie, ci stă drept pe picioare (băt) și caută, cercetează ceva (plapoma, covorul, tapetul etc.). Dacă-l sprijinim de speteaza divanului, el *acceptă* și stă singur (chiar binișor) pe picioare. Nu stă pur și simplu, dar în acest timp cercetează numaidecât ceva cu mânuțele, cu privirea, cu gurița.

Deci, ținându-l pe picioarele noastre de subsuori și ademenindu-l cu cântecul („zăhărelul”), el nu se mai lasă influențat de comunicarea emoțională; chiar dacă încercăm să-l impunem să

topăie, „să joace”, susținându-l de subsuori, el se împotrivește - geme, strigă, țipă ș.a.m.d. *El neagă aceste încercări și intenții ale noastre de a continua să comunicăm cu el emoțional.*

16 octombrie 1989 (aproximativ 6 luni și 3 săptămâni)

Negarea și acceptarea obiectelor. Ședeam pe divan lângă masa cu albiturile și jucăriile lui Dumitraș și îl țineam pe brațele mele. El a observat jucăriile și a început să le cerceteze cu privirea, să scâncească, să întindă mânuțele spre ele și să se joace. Eu am luat iepurașul și i l-am întins. El a refuzat categoric prin sunetul prelung „î-î-îî!”, bârzoindu-se cu tot corpul, cu expresia feței și vocii de la note rare, joase și întinse la note dese, ridicate și scurte, „șfichiuite” - un fel de geamăt, revoltă.

Am pus iepurașul la loc și i-am întins păpușica „pupsicul”. Din nou aceeași reacție (geme, se revoltă), dar continuă să ceară. I-am dat sferile sunătoare înșirate pe ață. același geamăt, revoltă de nemulțumire. Continuă să ceară prin scâncet.

Îi dau tubul de cremă cu care nu s-a „jucat” niciodată. Dumitraș s-a liniștit și a respirat ușor. Fiind mulțumit de satisfacerea trebuinței lui, a continuat să cerceteze în liniște tubul cu privirea, cu mânuțele, sucindu-l, întorcându-l, punându-l în gură etc.

Sunetul prelung „î-î-îî!”, bârzoitul cu tot corpul, vocea de la note rare, joase și întinse la note dese, ridicate și scurte, „șfichiuite” are sens de respingere, negare, „Nu”, iar liniștirea lui are sens de acceptare, afirmare, „Da”.

Am mai observat că sunetul „î-î-î” fuzionează, se contopește cu „n-n-n”, iar „î-î-î” evoluează în „n-n-n”, apoi în „îîî” și „înci”.

19 octombrie 1989 (6 luni și 3 săptămâni).

Căderea din cărucior. Astăzi Dumitraș a căzut din cărucior, s-a lovit mai sus de urechea stângă la cap, nu s-a speriat și n-a plâns tare. Locul unde s-a lovit nu s-a inflammat și nici nu s-a învinețit. S-a liniștit la sânul mamei (a supt lapte, a băut chefir și a mâncat pireu de

cartofi, apoi din nou a fost alăptat și a adormit). Era ora 11.00, ora, când, de regulă, adoarme. A dormit strâns și liniștit. S-a trezit bine dispus, vesel. În continuare, pe parcursul zilei n-a fost nici pomină de cele întâmplute. N-a scâncit, n-a plâns, nu s-a jeluț de nimic absolut. Ca de obicei, a fost vesel.

Am respirat cu toții ușor, deși acuzam neatenția noastră față de copil. A căzut, se vede, reușit.

Deci, la această vârstă Dumitraș este în stare să se ridice, să se deplaseze nițel din loc. Ieșind la plimbare, nu întâmplător mama îi leagă o panglică pentru protecția lui, ca nu cumva să cadă din cărucior.

23 octombrie 1989 (6 luni și 3 săptămâni).

Negarea prin deplasare și interdicție. Dumitraș se ridică pe piciorușe în poziție verticală liber, apucându-se și ținându-se de degetul arătător și mezin al mâinii mele. El a însușit tehnica ridicării pe picioare, ținându-le semi îndoite în momentul inițial, nu ca înainte drept „băț”, ceea ce-i crea probleme la ridicarea în picioare. Acum le îndreaptă numai către sfârșitul ridicării.

Mai mult ca atât: ținându-se de mâinile mele, pentru a-și păstra echilibrul, face așezări în pirostria (pe picioare) și se ridică din nou singur. Se așază și se ridică singur. Aceasta este *o performanță nouă* la el. Același lucru face ținându-se de pățuc.

Dumitraș este foarte dinamic, e permanent în mișcare: se întoarce, se sucește, se rotește etc.

Deci, mușchii picioarelor sunt bine dezvoltati.

Se observă bine faptul că *ne temem să-l lăsăm singur pe divan, în cărucior (cu atât mai mult) ș.a.m.d., chiar dacă este foarte puternic.*

Interdicția „NU!” din partea noastră.

În legătură cu *teama noastră de a-l lăsa singur pe divan, în cărucior etc., încep interdicțiile noastre adresate copilului prin vocea*

severă și un pic ridicată „NU!”. De exemplu, mama l-a pus pe șezute pe divan și i-a dat jucării. După ce s-a jucat un pic, Dumitraș a lăsat jucăriile și se deplasa spre marginea divanului. Mama, care urmărea după copil, cu vocea ridicată, aspru și categoric i-a spus: „**NU-U-U! BU!**”. Dumitraș s-a oprit, a ridicat privirea încremenită și mirată spre ea. Mama a continuat cu voce blândă și liniștită: „**BU! Nu se poate, ai să cazii jos!**”. S-a apropiat de Dumitraș, l-a dat mai aproape de speteaza divanului, mai departe de marginea lui. Dumitraș a continuat jocul sub supravegherea mamei.

25 octombrie 1989 (aproximativ 7 luni).

Negația prin mârâit, țipăt, acțiuni. După o băiță, mama îi ștergea urechiușele cu bețișoare speciale cu vată. Dacă la început ședea liniștit, apoi după cca 30 de secunde a început să mârâie „m-î-î-î”, apoi să țipe „u-u-u-u!” pe note ascuțite, exprimându-și nemulțumirea și opunând rezistență cu tot corpul la acțiunile mamei.

26 octombrie 1989 (7 luni).

Nemulțumirea și negația. Lupta lui Dumitraș cu soarele și cu mine. L-am pus pe pat culcat în fața soarelui de toamnă. Privind spre soare, a închis ochii, deoarece lumina îl orbea. Încerca să deschidă ochii, dar din cauza razelor solare nu putea. Peste cca 10 sec, a început să strige: „a-a-a-î-î!” Lupta cu soarele și cu mine continua. El ba deschidea pe jumătate ochii, ba îi închidea. Peste 20 de secunde a strigat ascuțit „u-u-u-u!”. Apoi încă peste 20 de secunde a mârâit nemulțumit „m-m-î-î!”.

L-am ridicat și l-am întors de la lumină. Ne-am jucat un minut. A acceptat (afirmație) și s-a liniștit. Apoi din nou l-am pus cu fața în soare. Din nou aceleași manifestări ale negării.

Am repetat din nou proba. Reacția copilului a fost mai puternică, așa încât din geamăt și țipăt, mai-mai să treacă în plâns.

Negația-nemulțumirea -interdicția

Negația ca nemulțumire puternică. Lucram la masa de scris. L-am luat pe genunchi. El imediat a întins mâinile spre cărți. Eu i-am permis să le atingă, să le pipăie, să le simtă, apoi l-am retras, spunându-i: „Nu! Nu se poate să te joci cu cărțile!”. El a început să mârâie „m-m-m-î-î”. Din nou i-am permis să se atingă de cărți și după câteva secunde l-am retras așa, încât să ajungă cărțile. S-a întins spre cărți, dar nu le-a ajuns. A emis un țipăt îndelung „i-i-i-i-i-i!”. I-am satisfăcut și de data aceasta necesitatea de a cerceta cărțile. După câteva secunde, din nou l-am retras brusc de la cărți, dar așa, încât să nu le ajungă. Întinzându-se spre cărți și nefiind în stare să le ajungă, Dumitraș a răcnit „î-î-î-î!” și mai-mai să plângă. Eu iar i-am spus : „Nu! Nu se poate să te joci cu cărțile!”. Apoi l-am ridicat în brațe și am ieșit din cabinetul de lucru.

28 octombrie 1989 (7 luni și 2 zile).

A sunat telefonul. Dumitraș, care dormita la sânul mamei, a tresărit. S-a trezit și căuta vorbă. Mama l-a ridicat pe picioare. Am venit la ei și am început să comunic cu el. Dumitraș s-a bucurat, a zâmbit, „a jucat” (a sărit ca mingea sus-jos) pe picioare, ceea ce însemna „da”, se poate. L-am luat în brațe. S-a întors cu privirea spre mama. Am conversat dulce cu el un minut, apoi din nou l-am pus la sânul mamei și m-am îndepărtat. Când mama i-a propus sânul, l-a respins cu mânuțele, a întors capul și privirea spre mine și a strigat puternic „î-î-î-u-u!””, ceea ce însemna „nu”, nu se poate și mai să dea în țipăt și plâns. S-a întors cu fața spre ușă, încotro mă îndreptam eu, și mă urmărea trist.

28 octombrie 1989 (7 luni și 2 zile).

Negația și întoarcerea corpului. Îl țin pe Dumitraș în poziție verticală pe genunchi. Sprijinit de subsuori, stă bine pe piciorușele sale. Mă privește o clipă, apoi cu tot corpul se întoarce spre aparatul de radio, care este situat lângă mine. Îl forțez să se întoarcă cu fața

spre mine. El ca un „Vanica-Vstanica” se întoarce din nou spre aparatul de radio. Îl mai forțez o dată să se întoarcă cu fața spre mine. El opune o rezistență puternică, se împotrivesc vânjos cu tot corpul, mârâie (m-î-î), se îndreaptă, mai să se rupă din mâinile mele, spre aparat cu tot corpul, cu privirea și cu mânuțele.

La fel se comportă, când se întoarce spre mama, care intră în camera mea. Mârâie (m-î-î), mi se opune cu tot corpul.

29 octombrie 1989 (7 luni și 3 zile).

Negația și așezările în pirostrie. Ținându-se de mâinile mele, Dumitraș face liber așezări și ridicări pe piciorușele lui scurte, dar tari și elastice. După 5 așezări se oprește brusc și stă neclintit în poziție verticală. Eu îl forțez să se așeze, dar el opune o mare rezistență, hotărât se împotrivesc, începe a se revolta prin mârâit (m-î-î). Repet aceeași procedură cu el de 4 ori, iar Dumitraș nu cedează. Are aceeași reacție .

30 octombrie 1989 (7 luni și 4 zile).

Negația și ochelarii. Dumitraș este un cercetător neobosit al lumii din jur. Cu vreo două săptămâni în urmă a descoperit nasul și ochelarii mei. Întinde mânuța dreaptă spre nas, apoi spre ochelari. Doar pe o clipă îi permit să se atingă de nas și de ochelari. Apoi îi dau mânuța într-o parte. După o mică pauză, întinde mânuța spre ochelari. Iar îi îndepărtez mânuța. El nu se lasă bătut. Din nou își îndreaptă hotărât mânuța spre ochelari și revoltat mârâie (m-î-î-î) și apoi strigă nemulțumit (ă-i-i-i!) .

31 octombrie 1989 (7 luni și 5 zile).

Negația și mâncatul gingiilor. Pe Dumitraș continuă să-l mănânce gingiile. Nu are încă nici un dinte. Pentru a-și ameliora (ușura) durerea, își face permanent masaj la gingii, băgând degețelele și alte obiecte în guriță. Secretă multă salivă. Durerea de gingii, care persistă de la vârsta de 3 luni și 2 săptămâni, îl face să fie permanent încordat. Durerea de gingii își lasă amprenta asupra negării. Cum? Ea

agradează, stimulează apariția negării, ascute expresivitatea manifestării ei.

Durerea de gingii este, probabil, o determinantă biologică a negării, exprimată prin note înalte, ascuțite, „șfichiuite” ale vocii, rostite din răputeri. În acest timp mișcările și acțiunile lui sunt nervoase, momentane, bruște, încordate, de scurtă durată, sub formă de explozie. Duce și frământă degetelele în gură, țipă, mușcă, se agită, se enervează, secretă salivă, dă din mânuțe, piciorușe, din tot corpul, din cap în toate părțile, arătând că durerea-i este sfâșietoare.

31 octombrie 1989 (7 luni și 5 zile)

Negația și „A-a-a-î-î-î”. Când este bine dispus, Dumitraș pronunță cu plăcere triade din diferite vocale, îndeosebi din vocala „a-a-a”, acceptând ceea ce îndeplinește (afermație). Când neagă ceva, acest „a” îi pronunță neîntrerupt, apăsător, revoltat și-l trece în „î”. Triadele lui le pronunță de la note joase la note ridicate, de la rar, lent, încet la des, repede și ascuțit. Își face permanent masaj la gingii, luând totul în gură: jucării, obiecte, degetele și pumnii proprii. Neagă totul ce nu-i este pe plac, exprimând prin sunete vocale, produse pe note înalte și joase ale vocii, sunete izolate, rostite răspicat și tare, brusc și nervos.

Negația și sărutul Inei. Mama cu Dumitraș în brațe stăteau lângă ușa de la intrarea în apartament. Ina s-a întors de la colegiu, când afară era toamnă târzie. De la hainele ei se răspândea recele de afară. Intrând în casă, a dat să-l sărute, dar el a respins-o, s-a împotrivit mârâind nemulțumit „m-î-î” și s-a ascuns de ea.

3 noiembrie 1989 (7 luni și 1 săptămână)

„A”- „A”- „A”. Când este bine dispus și vrea ceva, Dumitraș pronunță îndelung „a-a-a!”, de care se leagă adesea și alte sunete, formând involuntar mai multe silabe. De exemplu, „b-a, m-a, m-e, n-a, d-a, c-a, v-a, î-a”, care, mai apoi, le va uni în silabe cu „u” („b-u, v-u, f-u, c-u”, etc.). Când pronunță silabele cu „a”, ne amintește de

când avea 28 de zile. De data aceasta însă el le pronunță mai clar și mai răspicat. Aceste sunete nu curg unul din altul, ci sunt mai separate. Faptul că rostește diferite silabe ne demonstrează că în a doua jumătate a primului an de viață copilul silabisește mult și cu plăcere.

Foto 5. Începutul târâtului la Dumitraș/De la patrupezi spre homo sapiens!

7 noiembrie 1989 (7 luni și 2 săptămâni).

Dai! Dai! Dai! Da – Da - Da!

Fiind în oșpeție la bunicii de la Balatina, în timpul mesei Dumitraș, ca și noi, dorea să bea ceai, compot, apă. Când mama îi prepara ceaiul, a întins mânuțele, privirea și tot corpul spre cană și, nemaiavând răbdare, a strigat din răspuțeri: „*Dai! Dai! Dai!*”. Am rămas toți mirați. Acest „*Dai!*” l-a repetat și a doua zi, când a vrut să mănânce zeamă.

Dumitraș utilizează și „Da!” cu același sens, când cere ceva, în loc de „dă!”

Cum am menționat mai sus uneori și scâncetul copilului exprimă „Dă”, iar liniștirea lui are sens și de acceptare, afirmare, „Da”.

8 noiembrie 1989 (7 luni și 2 săptămâni).

„Jocul” cu îmbinările de sunete și cu unele silabe preferate. Când este bine dispus, Dumitraș pronunță cu plăcere repetat diferite combinații de sunete și silabe, ca: ” ba-ba-ba; a-ba-ba; bu-bu-bu; a-tea-tea; me-me-me; ma-ma-ma; vu-vu-vu; pa-pa-pa; bru-u-u-u; îmbru-u-u, când vrea afară. Dintr-o parte pare să fie un „joc vocal”. Ascultându-se cu plăcere, pronunță repetat și sacadat tot ceea ce poate și-i place. Când vrea afară, spune clar și conștient: „bru-u-u-u!” ori „îmbru-u-u!”.

9 noiembrie 1989 (7 luni și 2 săptămâni).

Negația și respingerea jucăriei cu mâinile prin acțiuni . Bine dispus, Dumitraș ședea pe divan. M-am adresat la el. Mi-a zâmbit. I-am dat o jucărie din masă plastică. Jucăria reprezenta un personaj, care devenise mai târziu preferat pentru dânsul, pe nume „Carlson”. Cam mare și incomodă era pentru Dumitraș, căci era aproape ca dânsul. El a împins-o cu ambele mâini înainte pe divan de-a târâitul prin acțiune clară, pronunțată, rapidă, bruscă, îndepărtând-o ca nedorită. Exact același lucru a manifestat copilul, când am repetat proba a doua, apoi a treia oară. Dumitraș din nou a împins jucăria cu ambele mâini, îndoindu-se în două și împingând-o cât mai departe de el, căutând o altă jucărie.

Putem menționa că structura Complexului Negării (CN), sau Complexului de Nemulțumire Socială (CNS), sau Complexului Ingratitudinii Sociale (CIS) (termenii îmi aparțin – P.J.) se constituie din patru blocuri principale (v. Tab. 2).

Tabelul 2

**Structura funcțională a Complexului Negării (CN) sau a
Complexului de Nemulțumire Socială (CNS)**

Complexul Negării (CN) / Complexul de Nemulțumire Socială (CNS)		
BLOCUL	1	Percepția <i>lipsei</i> de comunicare emoțională cu cei din jur între 3-6 luni și de comunicare situativ-constructivă de la 6 luni în continuare.
	2	Manifestarea emoțiilor negative (neliniște, enervare, scâncet, țipăt, plâns, etc.).
	3	Mișcări, acțiuni agitate și tensionate ale mânuțelor, piciorușelor, căpșorului, corpului în întregime.
	4.	Vocalizări negative prin sunete, silabe, protocuvânt, cuvânt.

Motivele comunicării copilului în cadrul CNS sunt de natură personală: nemulțumire, protest, refuz, insatisfacție etc.

Astfel, Complexul Negării la copii parcurge o cale specifică, de la manifestarea spontană, complexă, nediferențiată și necontrolată spre diferențierea, controlul, coordonarea acțiunilor. Cu înaintarea în vârstă, manifestarea spontană, necontrolată și nediferențiată a CNS nu dispare. Negarea sub această formă reapare întotdeauna în contextul unor situații critice pentru om (când este obosit, bolnav, vulnerabil etc.).

În ontogeneză, dezvoltarea CNS/CN parcurge calea de la integrare, nebulos spre diferențiere, clar. Deși la etapa inițială CNS se

manifestă și se diferențiază, el nu dispare și continuă să acționeze pe tot parcursul vieții în contextul situațiilor de comunicare (între echipe sau individual, la demonstrații de stradă, proteste, mitinguri, dispute parlamentare etc.).

12 noiembrie 1989 (7 luni și 2 săptămâni).

Îmbolnăvirea lui Dumitraș. Afară e toamnă și vântul devine din ce în ce mai rece. Dumitraș, neogoit și neobosit, a sărit cu gura căscată. Seara pentru prima dată a făcut febră de 39 grade. Se vede că a răcit.

Era târziu. Am chemat doctorul, i-a făcut o injecție. S-a liniștit, nu a dormit rău. Dimineața s-a trezit absolut sănătos.

13 noiembrie 1989 (7 luni și 2 săptămâni).

A doua zi din nou am chemat medicul și l-a consultat. I-a prescris medicamente pentru urechiușe și răceală. Seara i-am picurat în urechi și i-am dat o linguriță de sirop. Dimineață s-a trezit absolut sănătos.

11 noiembrie 1989 (7 luni și 2 săptămâni).

Negația sub formă de respingere cu mâinile, cu vocea și cu capul. M-am întors de la lucru, afară era frig. Mama cu Dumitraș în brațe, mi-a venit în întâmpinare și s-a apropiat de mine. Dumitraș s-a bucurat (afirmare). Când am dat să-l sărut însă s-a întors de la mine, respingându-mă cu mâinile, cu vocea, strigând nemulțumit de la tare spre încet, de sus spre jos: „î-î-î-!” (negare).

Observăm, deci, că stând în casă, Dumitraș este foarte sensibil la temperatura de afară, cu care intră în contact. După cum a respins-o pe Ina, care venind de afară, a vrut să-l sărute, așa l-a respins și pe tata, care aveau hainele și corpul rece.

19 noiembrie 1989 (7 luni și 3 săptămâni).

Îmbolnăvirea. Dumitraș din nou a făcut febră înaltă.

Doctorul i-a prescris un medicament pentru diaree și în scurt timp s-a tratat. Cauza bolii, presupunem, au fost gingiile, dinții, care trebuiau să apară în curând.

20 noiembrie 1989 (7 luni și 3 săptămâni).

Diareea și jalea durerilor de dinți. Dumitraș a făcut febră și diaree. Doctorul n-a putut stabili cauza bolii, dar i-a prescris leacuri pentru diaree. Starea lui Dumitraș, credem, a fost din cauza dinților, deoarece saliva puternic și nici nu ne puteam atinge de gingiile lui. Nu lua nimic în gură. Dar dacă încercam să ne atingem de gingiile lui, era mare jale. Cu siguranță, deci, cauza stării lui au fost dinții.

21 noiembrie 1989 (7 luni și 3 săptămâni)

Negația prin acțiuni cu mâinile fără voce. O situație în care am observat spontan, cum se manifestă negația la nivel de acțiune și refuz, a fost când îi dădeam măr cu lingurița. La un moment dat, m-a apucat de mână și a împins lingurița spre mine, respingându-mi intenția mea de a-l hrăni. Eu din nou i-am dus lingurița cu măr spre guriță. El, ca și prima dată, mi-a apucat mâna și a împins-o de la sine. Eu am insistat încă o dată, întinzându-i lingurița cu măr și apropiindu-o de gurița lui. El din nou a respins-o. Respingându-mi intenția de a-l hrăni, de fiecare dată îmi împingea mâna de la sine, *fără să scoată vreun sunet*. Când îmi împingea mâna, se îndoia în jumătate și își împingea corpul înainte din rășputeri, până când nu se mai putea întinde mai departe.

Anticipând evenimentele, putem spune că Dumitraș a fost un copil foarte atașat de alimentația cu lapte matern. A supt sân până la vârsta de 2 ani și jumătate și poate că ar mai fi supt încă, dacă bunica nu insistă să fie înțărcat. Era o enigmă acest copil, care aproape că nu se alimenta suplimentar, dar adăugea în greutate normal și se dezvolta după toți parametrii fizici și psihologici, chiar depășind nivelul mediu de vârstă.

21 noiembrie 1989 (7 luni și 3 săptămâni).

Dumitraș a făcut din nou febră. Îl dor gingiile. Salivează. S-a dus de două ori afară. Nu este capricios. La amiază a dormit bine, a avut un somn profund. S-a trezit cu dispoziție bună. Toată ziua a fost vesel, bucuros. În jurul orei 19 a căzut de pe pat, de la înălțimea de 30 cm., dar repede s-a liniștit. S-a întins după niște hârtii... și s-a dus. A plâns, dar după ce a supt laptele mamei dulce și cald, îndată a adormit.

25 noiembrie 1989 (în curând va avea 8 luni).

Negația prin acțiuni cu mâinile cu și fără voce. Era aproape de ora 23. Dumitraș dormea lângă mama. Eu cu Ina priveam televizorul. Din cauza gălăgiei de afară, la un moment dat, Dumitraș s-a trezit, s-a ridicat pentru o clipă în sus, a deschis ochii și se uita absent, nedumerit la Ina și la mine. S-a trezit la vorbele noastre și mama. Dumitraș cu ochii deschiși ne privea blând, din poziție culcat. Era liniștit, cuminte. Eu m-am ridicat de pe scaun, m-am apropiat de dânsul și, alintându-l cu câteva vorbe dulci și mângâietoare, am vrut să-l sărut, lăsându-mă încet cu capul spre obrăjorii lui. Dumitraș însă m-a împins cu ambele mâni, fără să scoată vreun sunet și fără să-mi dea voie să-l sărut. Mi-a respins intenția de a-l săruta.

Am încercat din nou să-l sărut. El a procedat la fel ca și prima dată, m-a respins, împingându-mă de la sine în sus cu ambele mâni. Am mai repetat acțiunea mea, dar a fost aceeași reacție din partea lui.

Am încercat să-l sărut și a patra oară. El m-a respins insistent înapoi cu ambele mâni și printr-un „n-î-î”, pronunțat (un fel de mârâit parcă), a întors spre stânga și capul de la mine.

Negarea dorințelor și tendințelor noastre de a ne apropia de dânsul, de a-l săruta ori cuprinde, se observă, de regulă, când copilul este aprofundat în starea sa de moleșeală și meditație copilărească, înainte de somn sau când este indispus, plânge, este de pe somn, după somn, flămând.

26 noiembrie 1989 (Dumitraș are exact 8 luni).

Negarea prin respingerea cu mâinile fără voce și cu voce prin mârâit, țipăt, plâns ș.a. mijloace încercate bine pentru natura socială-psihiologică a omului. Cu Dumitraș în brațe, m-am apropiat de oglinda șifonierului. Bucuros și concentrat, el a început să cerceteze imaginile care au apărut în fața lui. S-a înviorat și vocalizând ceva foarte grăbit, a pus ambele palmuțe pe oglindă și a început să cerceteze vizual și tactil suprafața ei, parcă inițiind un joc de palpate a suprafeței oglinzii. Urmărea curios și atent, cum se suprapun palmuțele pe imaginea lor. Era interesat de ceea ce descoperise. Jocul de cercetare i-a produs satisfacție. Era bucuros și bine dispus.

Eu am hotărât să-l apropii cu capul și cu fața de oglindă. Dar zadarnice mi-au fost încercările. Se împotriva, punând pe oglindă ambele mâini, negându-mi intenția. Protestul și rezistența lui erau direct proporționale cu forța pe care o puneam eu asupra lui de a-l apropia cu fața, capul de oglindă. Nu mi-a reușit să-i suprapun fața reală pe imaginea feței lui din oglindă. Am repetat proba de 4 ori. Același efect. După încercarea a patra, când, totuși, se lăsă un pic spre oglindă, la o distanță de vreo 10-15 cm, brusc s-a oprit și s-a opus din nou să se apropie de ea. Dacă la început tăcea, fiind concentrat, serios, apoi spre proba a patra, toate acestea au început să fie însoțite de vocalizarea unui „î-î-î” nemulțumit, un mârâit specific copilăresc.

Așadar, vedem că Dumitraș s-a împotrivit încercărilor mele de a-l apropia de imaginea lui din oglindă cu întregul corp și cu toată puterea lui (din răsupteri) și foarte nesatisfăcut a negat situația propusă.

De ce copilul la vârsta de 8 luni se teme parcă de imaginea proprie văzută în oglindă? Și mai cu seamă, când este impus să se apropie de propria imagine din oglindă? Probabil, de aceea, că încă

nu înțelege, cum se reflectă chipul său în oglindă, chiar de știe că are cap, ochi, nas, guriță, urechi, mâini, picioare, burtică etc.

Cercetările arată, că ceva mai târziu, cca la vârsta de un an de zile, când își descoperă imaginea proprie în oglindă, copilul caută „celălalt copil” pe care-l vede în oglindă, după oglindă. *Nu se identifică încă cu sine.* Mai târziu, după mai multe exerciții de identificare, se va percepe în imaginea din oglindă ca aceeași persoană,.

Negarea intenției părintelui de a-l apropia, a-l suprapune cu fața și cu capul pe imaginea lui din oglindă, poate fi provocată și de temperatura rece a oglinzii.

E de menționat și faptul, că copilul cercetează lumea din jur cu ochii, urechile, cu limba, cu buzele, cu dinții, cu nasul, cu mânuțele prin atingere, pipăire, întoarcere, rostogolire, suprapunere, alăturare, mirosire ș.a. acțiuni cu obiectele, cu jucăriile, cu produsele alimentare, cu vestimentația etc., *dar nu cu capul.*

28 noiembrie 1989 (8 luni și 2 zile).

Negația și plânsul. La noi în oșpeție a venit o rudă necunoscută pentru copil, pe nume Elena. Dumitraș bine dispus, se juca singur, deoarece mama se ocupa cu el variat și interesant (îi arăta jucăriile, comentând cu istorioare simple despre aspectul lor, caracterizând și însușirile de formă, culoare, dimensiune, moliciune, tărie, temperatură ș.a., dar și cum se poate juca cu ele, despre importanța sau valoarea lor socială, despre folosul lor ș. m. a. d.). Din când în când, Dumitraș pronunța niște sunete. Vocaliza: „ba-ba-ba; a-pa-pa; pa-pa-pa; ta-ta-ta; ma-ma-ma” ș.a.).

Mama supraveghea jocul lui Dumitraș și totodată stătea de vorbă cu Elena.

A sunat telefonul. Mama a ieșit din cameră. Dumitraș a rămas cu Elena. Îndată a început să plângă de la încet, rar, până la insistent, tare, de parcă n-o s-o mai vadă. Mare jale a fost!

Intensitatea plânsului creștea și numai întoarcerea mamei îl liniști.

După câteva minute, telefonul se auzi din nou. Mama s-a apropiat de telefon cu copilul în brațe. Suna Ina, fiica, care învăța la colegiul de medicină. Mama i-a propus să vorbească cu Ina, dar el a refuzat. Nu putea ieși mama din camera copilului. De cum încerca să iasă, el începea să scâncească, să strige, *negând, astfel, plecarea ei* prin sunetul „î-î-î-î-î”, care ar fi însemnat pentru el un nu hotărât. Dacă mama, totuși, ieșea pe câteva clipe din cameră, el începea să plângă și să repete insistent „n-h-î, n-h-î, n-h-î” urmărind-o cu jale.

Acest plâns era atât de jalnic și de puternic, încât l-am comparat cu vuietul unei mașini, care pornește brusc din loc cu mare viteză și intensitate crescând mereu: „Vu-u-u-u-u-î! Vu-u-u-u-u-î!”.

Prin plânsul brusc și puternic Dumitraș a negat comunicarea nu numai cu ruda, în lipsa mamei, dar mai mult, lipsa mamei,. De ce? În a doua jumătate a anului la copii apare și se consolidează atitudinea diferențiată a lor față de persoanele cu care contactează, dar și „simțul abandonului” este foarte acut. De aceea, în lipsa mamei, copilul se simte părăsit și însingurat.

Negația prin plâns a lipsei mamei a apărut începând din luna a 8 de viață. De ce? Deoarece copilul era foarte atașat de mama. Cu mama rămânea acasă și numai cu ea era tot timpul. Tata și sora îi acordau prea puțină atenție, din cauza ocupației în activitatea lor.

(Așa puternic a fost atașat de mama până la vârsta de 5 ani. Când venea dimineața la grădiniță se despărțea foarte greu anume de ea, dar intra repede în contact cu copiii. Acasă o prefera tot pe mama în jocuri și în comunicare).

1 decembrie 1989 (8 luni și o săptămână).

Negarea prin respingerea cu mâinile, prin întoarcerea corpului, a capului și prin vocalizări insistente de nemulțumire (separate și complexe), prin emoții de insatisfacție. În timpul mesei

Dumitraș îi împinge mâinile mamei cu tot cu linguriță, când ea încearcă să-l hrănească nu cu sân, ci suplimentar, cu pireu de cartofi. Opuându-se, a apucat cu ambele mânuțe mâna mamei și i-a împins-o înapoi cu tot cu linguriță. Când mama repeta acțiunea sa, insistând să-l hrănească suplimentar, Dumitraș proceda la fel, nega propunerea mamei, nu numai prin îndepărtarea linguriței, dar și prin întoarcerea capului de la hrană, prin mârâitul lui „m-î-î-î” .

Deci, Dumitraș încearcă un fel de negație exprimată întâi separat, prin respingerea cu mâinile fără voce, apoi cu întoarcerea capului, în sfârșit prin „mârâitul copilăresc *m-î-î-î*” (pronunță cu voce „m-î-î-î”) și apoi prin toate mijloacele împreună. Se produce atât diferențierea, cât și integrarea componentelor CNS, când copilul, cu orice preț, își apără punctul propriu de vedere.

Așadar, toate încercările mamei de a-l hrăni suplimentar, erau zadarnice. El insistent nega și intenția mamei, dar și hrana propusă prin respingerea ei.

Laptele mamei era mâncarea preferată a lui, de asta el refuza categoric de fiecare dată orice hrană suplimentară, în afară de apă sau ceai cald. Nici pireu de fructe nu mânca.

În toate situațiile de viață și de activitate copilul exprima negația prin indicii CNS întâi separat, apoi în diferite combinații. Copilul întâi a respins cu mâinile, apoi cu întoarcerea corpului și a capului, pe urmă prin mârâitul său specific copilăresc „m-î-î-î-î-î-î” și prin emoții de nemulțumire. În sfârșit, negația o exprimă prin toți parametrii CNS împreună. Dacă nu-i place ceea ce i se propune sau i se impune de părinți și de sora mai mare, protestează categoric și se împotrivește

2 decembrie 1989 (8 luni și o săptămână).

Negarea și întoarcerea corpului, capului. L-am luat pe copil în brațe și m-am apropiat cu el de ungherul cu jucăriile din pluș, unde erau aranjate mai multe pisici de culoare roză, gri și neagră,

mare, mijlocie și mică. S-a înviorat și bucuros s-a întins spre ele, dar după ce le-a cercetat cu privirea și cu mâinile, nu a vrut să le ia pe brațe. Tăcut și îngândurat, dar și cu fața încordată, nesatisfăcut, a respins cu ambele mâini jucăria, pe care i-am dat-o să se joace. S-a întors de la jucărie cu fața și cu tot corpul spre umărul meu, ascunzându-se parcă de ea. Exact aceeași atitudine negativă a avut Dumitraș și când i-am propus pentru joc pisicile de culoare gri și neagră, exprimând negația la fel, prin aceleași acțiuni.

Observăm, dei, că tot ce nu-i prezintă interes, copilul neagă hotărât, prin refuzul de a lua, a privi, a se juca, a ține pe brațe, a mângâia, a asculta, chiar și a manca.

2 decembrie 1989 (8 luni și o săptămână).

Manejul cu bucluc. Negarea și întoarcerea corpului, capului..
Îl punem pe Dumitraș în manej. Dar când se satură, nu mai vrea. În acest caz, când vede manejul, fiind în brațele noastre, imediat se întoarce cu spatele spre manej, se lipește cu pieptul de pieptul meu, pune capul pe umărul meu și se strânge la corpul meu cu toată ființa lui (cu mânuțele și cu piciorușele)..., numai să nu-l pun în manej.

Dacă din nou vreau să-l pun în manej, începe să se împotrivescă nu numai cu corpul, dar și cu vocea, să scâncească, să mârâie, să strige și să plângă.

Chiar de era mare și încăpător, manejul pentru Dumitraș era o adevărată închisoare.

Când venea timpul să-l punem în manej, era mare bucluc în casă.

Canarul care cânta la bucătărie ca un adevărat interpret, nici acela nu-l putea liniști și ține în manej.

Fiind pus în manej, nu-l putea împăca nimeni: nici tata, nici Ina, nici mama.

Cum refuza, nega Dumitraș manejul? După cum am menționat mai sus, se lipea strâns de pieptul maturului, punea capul pe umărul

lui și cu toată puterea lui se întorcea de la manej. În cele din urmă, refuzul sau negația manejului o exprima prin plânsul său jalnic și amar.

De clipele aflării lui Dumitraș în manej, ne amintim cu lacrimi pe obraz. Așa plângea de tare, umblând nervos în jurul manejului încât răgușea, dacă mama era ocupată cu spălatul ori cu prepararea bucatelor, fiind una singură acasă.

Dumitru prefera mișcarea liberă în spațiu. Dar era periculos pentru viața lui să umble pe unde nu-i era voia. Așa a crescut, întrecându-se cu canarul. Canarul cânta, iar Dumitru plângea.

Negația manejului cu bucluc era la Dumitraș foarte insistentă și pronunțată, exprimându-se mai mult prin plânsul său jalnic și puternic, precum și prin umblatul în jurul lui pe picioare cu sprijinul de marginile lui moi și calde.

7 decembrie 1989 (8 luni și două săptămâni).

Primul dinte. Azi seara, Ina a observat la Dumitraș primul dinte răsărit pe mandibula de jos. Abia-abia se întrezărea din gingia inflamată. Bucuroasă, a chemat-o pe mama, Lovind ușurel cu lingurița pe dinte, s-au convins că primul dinte își făcu deja apariția. Dumitraș avea 8 luni și 2 săptămâni. Se auzea bine sunetul, produs de lovitura ușoară a linguriței.

Când m-am întors de la lucru, mi-au demonstrat și mie apariția dintelui. Dumitraș nu era capricios. Mare bucurie a fost. Numai Dumitraș nu înțelegea, de ce ne bucuram. El nu nega bătaia cu lingurița pe dinte, dimpotrivă, îi plăcea să ne jucăm cu el așa, susținea (afirma).

Observație: copilul niciodată nu neagă ceea, ce-i place sau îi produce satisfacție. Dimpotrivă, el susține și ne arată aceasta, afirmă.

E de menționat că în ierarhia manifestării CNS noi am observat și am diferențiat ca acțiuni de protest și de neacceptare:

- ✓ respingerea cu mâinile;
- ✓ întoarcerea capului;
- ✓ întoarcerea corpului;
- ✓ mârâitul și alte vocalizări negative;
- ✓ scâncetul;
- ✓ țipătul;
- ✓ strigătul;
- ✓ plânsul – apogeul negației, care se manifestă furtunos și puternic, fiind însoțit de expresia accentuată a insatisfacției cu mișcări de respingere ale corpului (cu capul, mâinile și picioarele).

Este de menționat și faptul, că odată cu apariția dinților, nu s-a schimbat deloc manifestarea CNS. A dispărut, în schimb, ducerea obiectelor și a jucăriilor la gură, salivarea abundentă și nervozitatea din cauza durerii.

8 decembrie 1989 (8 luni și două săptămâni).

Cel de-al doilea dinte. Astăzi mama a observat la Dumitraș și apariția celui de al doilea dinte. Copilul se simțea bine.

Tabelul 3

Ierarhia manifestării diferențiate și integrale a complexului de nemulțumire socială

Diferențierea indicilor	Forma integrării indicilor
Acțiunea de respingere cu mâinile	Integrarea lor are loc sub formă de diferite combinații din aceste componente; apogeul –capriciul (plânsul, acțiuni cu mâinile, picioarele, capul, corpul; se trânteste, se târâie, se zbate)
Întoarcerea capului	
Întoarcerea corpului	
Mârâitul	
Scâncetul	
Țipătul	
Strigătul	
Plânsul	

26 decembrie 1989 (9 luni).

Dispariția apucării cu gurița a obiectelor. Cu apariția primilor dinți, a dispărut ducerea la gură și apucarea cu gura a obiectelor și jucăriilor. În perioada când la Dumitraș, unul după altul, răsar toți dințișorii, am observat și înregistrat aceleași manifestări ale negării.

2 ianuarie 1990 (9 luni și 1 săptămână)

Negarea prin acțiuni de retragere a mânuțelor. Începând cu ziua de astăzi, am observat *negarea prin acțiuni de retragere a mânuțelor proprii, care este o nouă performanță a CNS.*

Fiind culcat pe spate, nu mai vrea să-mi întindă mâinile pentru a fi ridicat pe picioare ca altă dată. Când îi propun să-mi dea mânuțele, mă privește iscoditor drept în ochi și peste câteva clipe, *le retrage*, îmi neagă propunerea.

Negația copilului de a-mi întinde mâinile pare a fi un joc la prima vedere, dar dacă insist în această rugă, Dumitru nu se lasă bătut. El exprimă negația la fel. Dacă-l mai și impun să-mi întindă mânuțele, mă aleg cu un geamăt prelung de nemulțumire „*m-î-î-î-î*” ori chiar cu plânsul lui, care seamănă în aceste situații cu sunetul sirenei mașinii salvării.

6 ianuarie 1990 (9 luni și 2 săptămâni)

Poziția ”Copăcel” și Negația. Refuzul copilului de a fi susținut sau de a nu fi apucat de mâini pentru a fi ridicat pe picioare a dus la demonstrarea poziției de ”Copăcel”, fără sprijin într-un interval de timp foarte scurt, după probele mele, la 9 luni și 2 săptămâni. Mama și sora copilului au observat performanța, când se aflau în casa mare cu Dumitraș, care a stat copăcel, pe picioare singur cca 7-8 sec.

Dumitraș *nu s-a târât deloc.* Mergea foarte liber în jurul manejului la 7 luni cu viteză uimitoare. De asta, credem, a mers pe picioare, fără a traversa această mișcare. Mai credem că anume manejul cu bucluc a sporit independența în însușirea poziției bipede și a mersului de către Dumitraș.

9 ianuarie 1990 (9 luni și 2 săptămâni).

Negația și darea din cap de la stânga la dreapta. Dumitraș a început periodic să dea din cap orizontal, de la stânga spre dreapta și invers, sub formă de semi rotație, de 180 de grade. Aceasta el o face ușor, cu iscusință, pronunțat, cu frecvența de aproximativ 1/8 de notă muzicală.

Care e cauza? Mama spune că el face aceste mișcări când vrea să se manifeste prin ceva, să atragă atenția celor din jur, să-și încerce puterile, deoarece primește de la aceste mișcări satisfacție.

Când înfăptuiește Dumitraș aceste mișcări? În bună dispoziție: aflându-se singur în manej; sărind în sus pe picioare, fiind susținut de mama, de tata, de sora lui Ina.

Eu am mai observat că el face aceste mișcări și când îl dor gingiile, neavând posibilitate să bage degețelele în gură la locul cu durerea (în timpul săritului, când se ține de manej, ori de mâinile adultului). Dumitraș începe să dea din cap de la stânga spre dreapta, cea ce creează impresia „ursulețului jucăuș pe podeaua fierbinte”. Pare-se, el „joacă” de durere.

Nu putem explica natura acestei mișcări, presupunem însă că ea va servi mai târziu ca temelie în apariția *gestului* „NU”, prin care se redă negația .

12 ianuarie 1990 (9 luni și 2 săptămâni).

Negația și închiderea ochilor. Ținându-se de mâinile maturului, Dumitraș iubește foarte mult să sară pe divan în SUS.

Este interesant că în acest timp, pe câteva clipe, închide ochii, apoi îi deschide, iar îi închide și-i deschide și tot așa de mai multe ori. Când deschide ochii, foarte bucuros întoarce privirea spre mama, care șade alături și-i susține jocul. Satisfăcut, continuă săritul și conștient cere apreciere.

Presupunem că acesta este la el un joc „de-a ascunselea”. Prin închiderea ochilor, ”se ascunde”, iar prin deschiderea lor, apare.

El nu știe încă de jocul ”de-a ascunselea”, dar singur creează acest „joc” de la care primește mare satisfacție, deoarece este plăcut pentru el. Închizând ochii, i se pare că a dispărut, s-a ascuns, nu mai este (se aseamănă cu struțul, care bagă capul în nisip, iar corpul îl ține afară).

Este foarte clar că atunci când Dumitraș sare și succesiv închide, apoi deschide ochii, nu numai se distrează. Această performanță are, probabil, și sens de negație. În așa fel, copilul își *neagă existența, ne arată că nu este, a dispărut*. Dacă la patru luni se ascundea trăgând plapuma peste cap, acum închide ochii, în așa fel, credem că *își neagă existența sa în câmpul optic al nostru, de parcă ar spune „Eu...nu-s, nu sunt!”*.

14 ianuarie 1990 (9 luni și 2 săptămâni).

Negarea, darea din cap de la stânga spre dreapta și închiderea ochilor. Cu sprijinul nostru, Dumitraș sare ca o minge pusă în priză pe divan ori în manej. În timpul săritului, el concomitent dă energic din cap cu ochii închiși. Deci, ceea ce nu demult se manifesta separat, acum s-a contopit într-un tot unic, apărând o sinteză dintre mișcarea capului, închiderea ochilor și sărit. De la acest „joc” pe care l-a creat singur, primește o mare satisfacție. Sinteza acestor mișcări separate îl face pe copil fericit, arătându-l nu numai independent, original în „jocurile” sale, dar și ingenios.

Deci, „jocul” lui , numit de noi „Eu nu sunt!”, exprimat prin închiderea ochilor, e întărit prin darea din cap de la stânga spre dreapta și invers. Prin aceasta copilul cochetează cu mama, cu tata, cu sora, se pune și pe sine, dar și pe matur la diferite încercări (cercetează și își extinde cunoștințele despre sine și despre alții).

Acest „joc” „de-a ascunselea”, inventat și preferat de Dumitraș, l-am putea denumi ”Nu sunt-Sunt!”. Prin acest „joc” copilul ne sugerează ideea că negarea și afirmarea sunt două operații opuse. În jocul său, la nivel de acțiune, la această etapă de dezvoltare a copilului, ele se observă concomitent și succesiv prin închiderea și

deschiderea ochilor în timpul săritului și darea din cap de la stânga spre dreapta și invers. Prin acest „joc” Dumitraș își neagă și își aprobă (confirmă) existența.

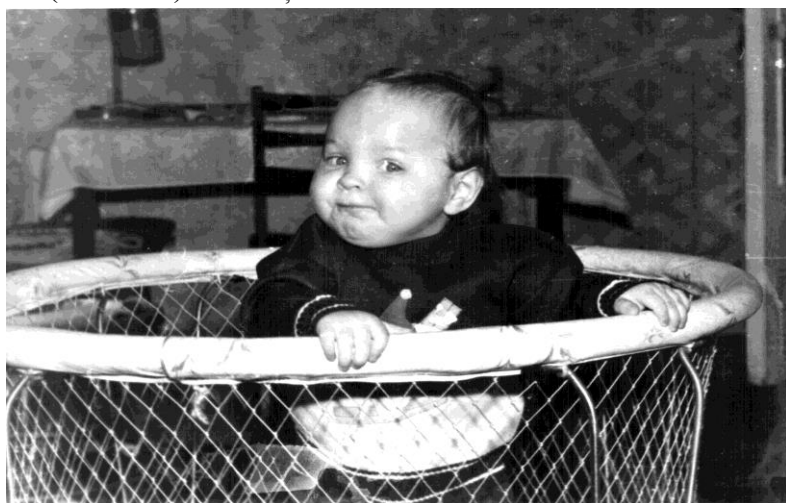

Foto 6. Dumitraș pregătit să sară în sus, închizând și deschizând ochii, dând din cap de la stânga spre dreapta.

19 ianuarie 1990 (9 luni și 3 săptămâni).

Negația-mama-casa mare-manejul- jucăriile ș.a.m.d..

Dumitraș ne duce dorul mie și surorii mai mari, care ne vede mai rar și puțin. S-a săturat să stea numai cu mama. Când ne întoarcem cu Ina de la muncă, se cere cu jale la noi. De asta, când ne aflăm cu toții acasă, preferă să se joace cu noi. Dacă mama vrea să-l ia la dansa, el mârâie „m-m-m-î-î” și categoric refuză. Se întoarce de la ea, lipindu-se strâns cu capul și cu pieptul de noi.

În probele prin care încercăm să verificăm, dacă atitudinea lui este într-adevăr diferențiată față de noi, el se manifestă destul de hotărât: luptă, respinge și neagă cerința mamei de a merge cu ea. Refuzul îl exprimă prin mârâit, strigăt, țipăt, chiar și prin plâns. (De la mârâit trece la strigăt, de la strigăt trece la țipăt, de la țipăt-la plâns).

Aceleași manifestări ale negației apar și față de camera lui, față de jucării, față de manejul în care nu mai dorește să stea.

Se observă o anumită evoluție și în mișcările, acțiunile copilului, când nu acceptă, neagă ceva. Opune rezistență, întoarce corpul când neagă încercările de a fi luat cu forța în brațe; se împotrivește, respinge, luptă cu intențiile noastre, pe care nu le acceptă.

Cum este și firesc, pe lângă faptul că este dorit, atașat și de noi, credem, că fiecare membru al familiei introduce în viața copilului ceva nou, neordinar, făcându-i activitatea mai variată, mai bogată, mai interesantă. De aceea, probabil, caută să se joace și cu noi. Pe câtva timp, așadar, Dumitraș neagă totul (pe mama, casa mare, jucăriile) și ne acceptă pe noi (pe sora, pe tata).

Tendința copilului spre extinderea experiențelor de comunicare cu toți membrii familiei, consolidează atașamentul, dragostea reciprocă în familie. Viața mai variată și mai bogată în impresii noi, îl face pe Dumitraș fericit și împlinit.

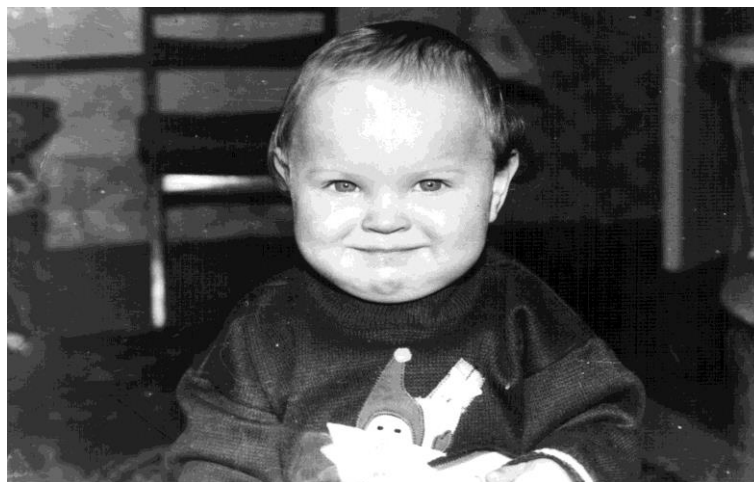

Foto 7. Exprimarea bucuriei și satisfacției de către Dumitraș.

26 ianuarie 1990 (10 luni).

Mersul cu sprijin. Dumitraș stă copăcel, merge, se deplasează liber în jurul manejului, sprijinindu-se de marginea lui plăcută, caldă și moale ca mâna mamei. Se așază, se ridică, când vrea și cum vrea. Când este sătul și uscat, în prezența noastră, stă în manej fără probleme. Continuă să-l doară gingiile. Are 6 dinți: 4 sus și 2 jos.

Refuză să fie hrănit de cineva. Vrea să mănânce singur. Ia lingurița și face încercări de a o mânui independent.

Când stă „copăcel”, bate din palme „tăpșele”. La un moment dat, își pierde echilibrul și cade, dar pe șezute ori în pirostria, ușor.

Când ne îmbrăcăm și ieșim afara, Dumitraș ne dă din mână și ne spune ”Pa!Pa!Pa!”, adică „La revedere!”. ”Pa!Pa!Pa!” le zice și jucăriilor, când le aruncă din manej ori din pătuc.

Foto 8. Bucuros, Dumitraș ne petrece prin manifestarea complexului de înviore.

E de menționat că, începând cu această vârstă, Dumitraș *neagă orice încercare a noastră privind suprimarea independenței lui.* Totul vrea să facă *singur*. Tendința spre independență o exprimă prin *cuvântul „EU!” și propoziția „EU singur!”*. Neagă orice cerință a

noastră să facă ceea, ce singur nu dorește sau nu-i produce plăcere în acel moment.

19 februarie 1990 (10 luni și 3 săptămâni).

Negația și bătaia (ca nivel, formă a negației). Dumitraș stă copăcel în manej. La un moment dat se descălță de un papucel și-l aruncă în afara manejului. Eu iau papucelul și încerc să-l încălț. El refuză categoric. Respinge papucelul cu mânuța stângă, cu dreapta se ține de marginea manejului. Stă în picioare, nu vrea să se așeze. Eu am încercat din nou să-l așez, de data aceasta cu forța, și să-l încălț. Cu voce tare a început să țipe în semn de protest și mi-a respins papucul cu mâna. Când am încercat să-l încălț cu forța a treia oară, așa s-a supărat, încât a luat papucelul și a început să-l bată cu mânuța, nu cu o lovitură izolată, dar cu mai multe mișcări consecutive, care creau efectul bătăii papucului cu mâna dreaptă, strigățul trecând treptat în plâns.

Deci, bătaia papucului (repetarea deasă a mișcărilor de respingere a lui) este:

- ✓ un rezultat al negării,
- ✓ o formă a ei,
- ✓ un nivel al acesteia,
- ✓ un proces al ei.

E de menționat însă că și protestul copilului de a fi încălțat cu forța este o manifestare a negației (este negarea intențiilor mele de a-i impune dorința mea, de a mă implica neinvitat în activitatea lui, de a-l forța să accepte propunerea mea. Când copilul are ocupația sa pe plac, care poate este o investigație ori un joc amuzant pentru el în momentul dat și care nu este periculoasă pentru sănătatea și dezvoltarea lui, nu avem dreptul să intervenim și să schimbăm ceva forțat în activitatea lui. De aceea copilul neagă tot ce nu-i este pe plac, opunând rezistență, uneori ajungând chiar la disperare că nu se poate apăra, nu-l poate convinge pe adultul îndărătnic și egoist.

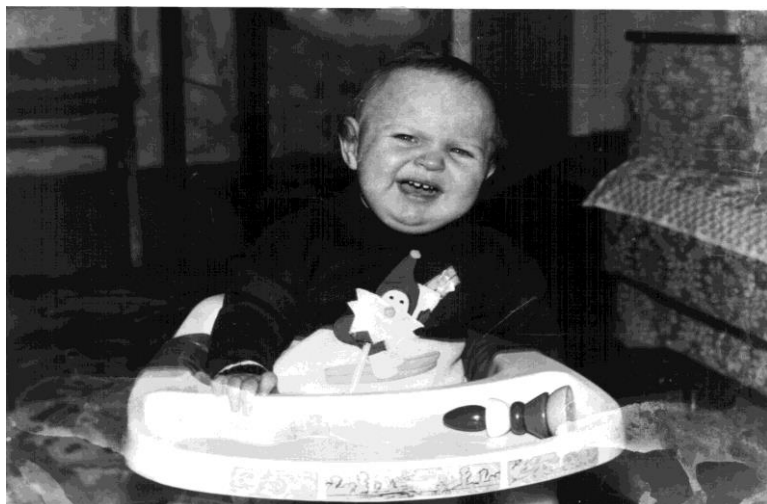

Foto 9. Manifestarea complexului de nemulțumire socială (CNS) de către Dumitraș.

24 februarie 1990 (11 luni și 3 săptămâni).

Cauza și efectul. Dumitraș iubește muzica. Ascultă cu plăcere difuzorul și radioul. Îl așez pe divan așa ca să nu poată să ajungă difuzorul. El însă trage plapuma și ia difuzorul cu mâna dreaptă. Am repetat proba de mai multe ori și am obținut același rezultat. Cercetează și ascultă sunetele muzicale.

„Se joacă” cu plăcere și cu magnetofonul portativ. Apasă pe butonul-start de mai multe ori, urmărind cum se deschide și se închide ferestruica. La aparatul de radio dă sunetul ba tare, ba abia auzit, ascultă muzica cu plăcere, cercetând astfel și aparatul, și muzica.

Eu urmăresc și înregistrez amănunțit, cum se manifestă negația la nivel de acțiune în situația dată. Copilul *neagă tot ce-i propun*. Face ce-i este interesant cu deosebită plăcere. Nu-i împiedic să acționeze cum vrea.

Foto 10. Dumitraș este orientat și concentrat la cercetarea și mânuirea obiectelor, jucăriilor (complexul de liniștire cognitivă).

Astfel, am constatat că necesitatea copilului de a cunoaște, depășește orice interdicție din partea părinților, de aceea nici nu le dă ascultare, când vrea deschisă și accesibilă calea spre atingerea ei. Insistent, categoric și hotărât, Dumitraș neagă influențele acestora (de orice ordin nu ar fi ele) și caută activ mijloace de realizare a acestei trebuințe.

26 februarie 1990 (Exact 11 luni).

Negația prin retragerea mâinii. Ne aflăm cu Dumitraș afară, pe stadionul din curtea noastră. L-am pus pe picioare (jos, pe iarbă). El stătea copăcel. Mama, vrând s-l ia de mână, i-a întins mâna. Dumitraș însă, pe tăcute, și-a retras mâna. Mama a insistat din nou să-l ia de mână, Dumitraș însă și de data aceasta și-a retras mâna. După a treia încercare, Dumitraș a început să dea des din mână, arătând astfel că nu vrea, negând intenția mamei. Dorința mamei nu a coincis cu starea copilului. Mișcările „ Nu vreau!” le înfăptuia cu mâna, de care a vrut să-l ia mama. Aceste mișcări Dumitraș le

înfăptuia nu pe linie orizontală (de la stânga spre dreapta și invers), dar pe linie verticală (sus-jos).

Chiar de este încă neîndemânic și stângaci în toate, Dumitraș vrea să facă totul singur. Tendința spre *independență* sporește vădit și el neagă tot ce nu-i este pe plac.

28 februarie 1990 (11 luni și 2 zile).

Negația prin gestul cu capul. Astăzi la Dumitraș a apărut negația prin gestul de întoarcere a capului.

Stăm cu toții la masă. Mama îi propune să mănânce, fiind hrănit din linguriță. Întoarce capul, închide strâns gurița și împinge lingurița cu mânuța de la sine. Mama a retras lingurița. Dumitraș a întors capul în poziție inițială. Mama repetă propunerea sa. Dumitraș din nou întoarce capul într-o parte. Mama din nou retrace lingurița. Dumitraș a revenit la poziția inițială. Mama nu se lasă. Îi întinde a treia oară lingurița și o apropie de gurița copilului. Dumitraș a început să dea din cap repede pe orizontală (în stânga, în dreapta, cca sub 180 de grade), demonstrând că el nu vrea nici mâncare, nici hrănit.

Astfel, Dumitraș neagă atât alimentația suplimentară, cât și dorința mamei de a-l hrăni. *Gestul de întoarcere a capului* la nivel de mișcare este expresia negației la intenția mamei, care se manifestă și prin refuzul acut de a deschide gurița și de a lua hrana din linguriță, chiar și atunci, când acțiunile repetate ale mamei devin mai insistente.

Dumitraș neaga orice alimentație suplimentară, poate și de aceea că a fost hrănit cu lapte matern până la doi ani și jumătate.

11 martie 1990 (11 luni și 16 zile).

Negația și străinii. Negația și frica. La Dumitraș este foarte pronunțată *atitudinea diferențiată față de oameni, deosebindu-i pe ai săi de străini*, și nu vrea să comunice în lipsa mamei sau în lipsa altor membri ai familiei cu oaspeții (rudele, vecinii, prietenii).

Cine nu ar veni la noi în ospete, Dumitraș nu vrea să comunice cu ei. Îi privește de jos în sus și se ține scai de noi. Orice încercare din partea noastră, dar și a oaspeților, de a-l dezlipi de noi, de a sta de vorbă, nu este acceptată. Dumitraș neagă persoanele străine și nu dorește să comunice nici în ruptul capului cu ele. Astfel, oaspeții se confruntă cu o mare împotrivire, rezistență din partea lui.

Dumitraș neagă, așadar, orice încercare de a fi atras în comunicare cu oamenii necunoscuți. Mijloacele prin care neagă sunt:

- ✓ retragerea;
- ✓ se ține strâns cu mânuța de haina părinților;
- ✓ se ascunde după noi;
- ✓ plânge, când este impus să accepte propunerea noastră;
- ✓ nu vrea, categoric neagă persoanele străine, nu le acceptă.

E de menționat că Dumitraș a crescut într-un mediu familial îngust și face impresia că este un copil sălbatic. Pe de altă parte, poate asupra dispoziției lui se răsfrânge și starea legată de apariția dinților. El în continuare simte durere și mâncărime de gingii, din nou abundent salivează și ține degetele în guriță permanent, este nervos, agitat, încordat, scâncește, e capricios, se duce mai des afară etc. Cum este și de așteptat, Dumitraș este mai atașat de mama, cu care contactează mai des. În lipsa ei, în genere, protestează, se opune, fuge, se ascunde, plânge și nu acceptă nici un fel de compromis de a intra în comunicare cu străinii.

12 martie 1990 (11 luni și 2 săptămâni).

Negația și primii pași independenți. Petru prima dată în viața sa, Dumitraș a dat din mâini în lături, negându-ne prezența, susținerea și... s-a pornit. A făcut *independent* primii săi pași. Bucuria noastră a fost fără margini (s-a bucurat și Dumitraș, și noi).

Primii pași independenți! Această performanță a lui Dumitraș este în viața noastră și bucurie, și nostalgie. Bucurie, întrucât crește și

este sănătos. Nostalgie, deoarece nu va mai fi acel bobocel de aur permanent în brațele noastre, să-i simțim căldura și atingerile calde, plăcute și dulci ca mierea. De astăzi va explora lumea și mai activ, devenind independent prin însușirea mersului și a deplasării în spațiu prin mers. (Dumitraș nu s-a târât).

Da, astăzi el s-a rupt de noi. A negat ajutorul nostru, susținerea noastră și a pășit în **INDEPENDENȚĂ**. Deși-i relativă, dar independență. Pentru el nu exista mai mare satisfacție decât *sentimentul autoafirmării și independenței*.

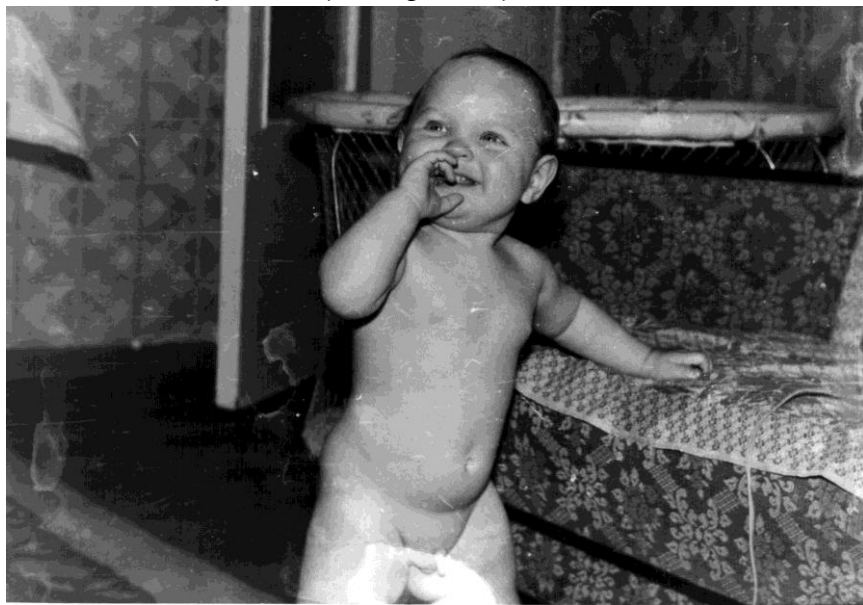

Foto 11. Înfrățuirea primilor pași independenți de către Dumitraș, sau, perifrazându-l pe Mihai Eminescu, de la patrupezi la biped e-o cale-atât de lungă, că mii și mii de ani i-au trebuit ca homo sapiens să ajungă!

Agitația și încordarea din ultimele zile, când Dumitraș neogoit, nemulțumit, neînduplecat, cu sprijinul de pereții camerelor a tot exersat mersul curios și curajos, căci căderile nu-l înfricoșau, dar îl încurajau, *s-a potolit*. Dumitraș s-a mai liniștit.

Curiozitatea copilului față de *lumea obiectelor* era extrem de mare și tot atât de mare era și neputința lui de a se descurca independent în problemele, care-i apăreau în cale. Nu le putea ajunge singur, denumi verbal, mânui corect etc. De aceea, recurgea destul de frecvent la ajutorul nostru.

În căutare de noi impresii, ca un cercetător neobosit, a devenit mai matur, mai stăpân pe sine, însușind *poziția bipedă a corpului, mersul independent și asimilarea independentă a spațiului, explorarea lui*.

Deci, curiozitatea copilului față de lumea din jur se exprimă prin cercetarea neobosită a jucăriilor, precum și a obiectelor de uz casnic și prin însușirea acțiunilor cu ele.

Pe de altă parte, neputința copilului de a se deplasa spre obiectele dorite, de a-și exprima verbal dorințele, de a acționa independent cu jucăriile și obiectele din jur, până nu intervine maturul, duce la *contradicția dintre necesitățile copilului și imposibilitatea lui de a și le satisface independent*. Această contradicție constituie *cauza de bază a crizei pe care o traversează acum Dumitraș* și pe care am numit-o ***criza protoindependenței*** (a primei independențe) – termenul îmi aparține (P.J.). După cum se știe, la vârsta de aproximativ 3 ani (plus-minus) la copii se manifestă *criza independenței*.

Negația acțiunilor copilului din partea noastră

Mersul fără de sprijin a rezolvat o parte din criză. Din momentul, când a însușit mersul independent, Dumitraș a rezolvat o altă parte a trebuințelor sale, să-și satisfacă necesitățile proprii de cercetare a lumii, să se apropie singur de obiectele preferate. Dar, simultan, apare acum *contradicția dintre ceea ce vrea el și ceea ce nu se poate și este categoric interzis de părinți*. Acum Dumitraș se bagă peste tot: trage, varsă, împinge, răstoarnă, gustă (pune în gură), strică, iar noi în acest timp mereu îi interzicem prin negația „NU!”;

„NU SE POATE!"; „NU TE BĂGA!"; „ NU TRAGE!"; „NU VĂRSA!"; „ NU LUA!" etc. Acest „NU!" apăsat, uneori chiar prin strigăt categoric al maturului, persistă mult mai pronunțat acum decât oricând până acum, cu excepția când îi dirijăm activitățile și este o condiție necesară de învățare și asimilare a regulilor de comportare, care îl ajută să devină un copil educat, prudent, să parcurgă *criza anului unu de viață* mai liniștit, mai domol, dar și să se învețe a nega corect. Totuși, *din când în când, îi permitem să exploreze spontan, de unul singur, lumea din jur.*

26 martie 1990 (1 an de zile)

Datele antropometrice.

Înălțimea: 75 cm;

Masa corpului: normală;

Dinții: are șase dinți (patru sus și doi jos);

Sănătatea: Dumitraș a fost un copil sănătos, dar de câteva ori a răcit, iar starea bolnavă a fost legată de ieșirea dinților. Nu a fost bolnav de boli serioase și grave.

Deplasarea. Se deplasează fără de nici un sprijin, independent, parcurgând distanțe mici, cum este și firesc (distanța dintre o cameră în alta, de 2-3 metri). Dacă cade, se ridică singur și continuă mersul. În timpul mersului ține ambele mânuțe înainte, puțin lateral și desfăcute, ca acrobatul, clovnul pe sârmă, de parcă ar păstra echilibrul (dar poate așa și este).

Vocabularul. Folosește în vocabularul activ cca 30 de cuvinte, care le rostește copilărește, însă vocabularul autonom a fost unul deosebit la Dumitraș. Nu a avut defecte de pronunție.

Activitatea primordială. Acțiunile cu obiectele.

Dumitraș este un copil curios, curajos, foarte activ în explorarea lumii și deosebit de abil în mișcări.

Poate suci și desuci toate roticelele de la aparatul de radio „Rigonda”, face sunetul mai puternic, mai slab. Apasă pe toate butoanele și oprește, pornește aparatul. Cântă cu interpretii „lio-lio-lio”.

Apasă și pe butonul magnetofonului și deschide, închide ușița de intrare.

Alătură două, trei, mai multe cuburi și construiește mașinuțe, trenuț și le mână înainte, concomitent spune: „vu-vu-vu!”, „tuc-tuc-tuc!”, „u-u-u-u!”, confuz și nu prea clar. Suprapune cub peste cub și apasă cu mare putere peste ele, că țâșnesc de sub mânăta lui.

Desface și montează păpușa „matrioșka”, piramidele din inele de diferită mărime și culoare.

Răsfoiește corect cartea. Examinează atent imaginile. Arată și comentează imaginile (pisicuța face „miau”, cățelușul – „hau!”, gășca - „ga-ga-ga!”, rața – „mac-mac-mac!”, oița - „be-be-be!”, șoricelul – „chiț-chț-chț!”, calul – „mi-ha-ha!” ș.a.).

„Scrie”, cercetează tocul cu spirală (apasă, scoate spirala, o pune la loc, dar nu mai poate monta pixul). La toate spune: „Ta”.

Foto 12. „Scrisul” lui Dumitraș la 1 an de zile.

Ia receptorul telefonului, îl duce la ureche și spune : „A-lea-a-lea?”. Duce ceasornicul de mână la ureche, îl ascultă atent și spune: „Ti-ti”.

Lovește și mână balonul cu piciorul și spune: „GOL!”

După ce tatăl a montat polița de la balcon, a început să lovească foarte abil cu ciocanul cuiele din taburetele de la bucătărie cu o precizie extraordinar de mare.

Suflă în fluier, dar nu are încă putere să producă și sunete.

Trage căruciorul de ață după sine.

La auzul muzicii, dansează, săltând corpul în sus, în jos, în stânga, în dreapta, ridicând un picior, apoi altul, legănându-se în stânga-dreapta, rotindu-se ușor.

Aruncă jucăriile, obiectele din manej și din pătuc și urmărește cum cad, se rostogolesc și spune : „PA_pa-pa!”.

Cercetează toate orificiile corpului său, introducând degețelele în nas, urechi, buric, gură.

Cotrobăiește prin toate dulapurile și scoate de pe rafturi și din sertare totul: tacâmuri, albituri, veselă, cărți...

Conectează și deconectează aspiratorul și spune: „Vu-vu-vu!”.

Iubește povestea de seară la televizor.

Ne întâmpină la ușă îndată când aude soneria.

Iubește jucăria titirez, pe care o rotește cu mare plăcere, urmărindu-i mișcarea.

Dumitraș este un copil foarte curat și grijuliu. Dimineața scoate din cutie jucăriile și le înșiră frumos pe covoraș, la amiază și seara le duce la culcare.

Îi place baia, dar nu se așază, îl spălăm stând în picioare. Îi place să se spele dimineața pe mâini, pe față, pe dinți.

Îi place să se plimbe la aer.

În „jocurile” cu obiectele Dumitraș acționează adecvat.

Acțiunile cu obiectele le însușește prin exersare și educație.

Cele mai preferate *acțiuni* cu jucăriile și obiectele de uz casnic de Dumitraș sunt: alătură; suprapune; introduce elementele mici în cele mai mari; sucește: răsucesțe; răsfoiește cartea și cercetează atent imaginile; scrie și desenează; ascultă cu plăcere muzica, telefonul, ceasornicul; bate, mână balonul, mingea cu piciorul; rostogolește mingea; suflă în fluier; dansează; aruncă, pune la loc jucăriile, face ordine, adună seara, înainte de culcare, jucăriile în cutia lor, le duce la culcare ; își cercetează orificiile nasului, urechilor, buricului; cotrobăiește, scoate totul din dulap, înșiră obiectele, albiturile; conectează și deconectează aspiratorul; mână mașina – jucărie, confecționată de sine și spune: ”vu-u-u!; vu-u-u!; vu-u-u!” și altele; ascultă cu interes povestea de seară la televizor; ascultă telefonul; vorbește la telefon; cu deosebită plăcere ascultă muzica de orice gen, preferând-o pe cea clasică; Dumitraș în jurul primului an de viață cânta secvențe muzicale ca un compozitor, el și plângea pe note. este atent la sonerie și repede aleargă la ușă, ne întâmpină cu bucurie; preferă să scotocească prin dulapuri, să meșterească cu ciocanul și cu alte instrumente de uz casnic.

Îi place baia, să se spele pe față, pe mâini, să aducă în ordine totul (încălțăminte, hainele, vesela, jucăriile, cărțile). Este un băiețel foarte curat, îngrijit și foarte responsabil. Așa a și rămas pe parcursul vieții.

E de menționat, că Dumitraș a fost un băiețel, care nu strica jucăriile, nu rupea cărțile, le cerceta cu atenție și era foarte curios să descopere tainele mișcării, montării jucăriilor, pe care le examina cu mare atenție, dar nu la strica: avea o preferință aparte față de sunetele muzicale, față de zgomote, precum și față de toate însușirile obiectelor: forme, culori, temperatură, duritate, moliciune și altele.

Din cele menționate mai sus, se vede clar că până la un an de zile Dumitraș a parcurs în dezvoltarea sa fizică și psihică o cale destul de lungă, acumulând o frumoasă experiență de viață și de

comunicare în sânul familiei cu cele mai dragi persoane, orientându-se corect în spațiu (prin deplasarea și asimilarea lui neîncetată) și în timp (ziua, noaptea, dimineață, seara ș, a.), deosebindu-se pe sine de alții ca o persoană independentă cu preferințele, trebuințele, interesele și dorințele proprii, îndrăgind și lumea foarte bogată, dar și foarte variată în forme, culori, tărie, moliciune, dinamică, sunete etc. a jucăriilor și obiectelor, care pentru el era întotdeauna atrăgătoare, interesantă și captivantă.

Nu în ultimul rând, dorim să atestăm dinamica *afirmării și negației la nivel de emoții și acțiune în ontogeneză*. Evoluția negației la Dumitraș ne permite să constatăm că ea se manifestă mai frecvent și printr-un complex de mijloace comportamentale (afective, verbale, cognitive motrice), atât spontan cât și dirijat, exprimând protest, insatisfacție, nemulțumire, refuz în situațiile de viață pe care le trăiește, demonstrând, astfel că se deosebește pe sine de alții ca persoană independentă și de timpuriu poate să accepte ceea ce îi este plăcut (afirmația) și să nege tot ceea ce-i produce insatisfacție. De aceea, am și numit acest complex de mijloace comportamentale *complex al negării (CN)*, sau *complex al ingraturității sociale (CIS)*, sau *complex de nemulțumire socială (CNS)* în opoziție cu *complexul de înviorare/reanimare/reactivare* de plăcere/satisfacție, care are aspect pozitiv și se produce, de regulă, ca și complex *complementar* celui de nemulțumire. Fiind *două complexe cu dinamică și caracter diferit, în ontogeneză nu apar concomitent și se manifestă ca doi poli ai unui sistem comportamental unitar*.

Tabelul 4

Vocabularul activ al lui Dumitraș la un an de zile

Nr. cuvintelor înregistrate	Spune	Sensul cuvântului rostit
1.	Ta-ta	Tata
2.	Ma-ma	Mama
3.	Na-na	Ina (numele sorei)
4.	Na	Dă
5.	De-de-de!	Dă
6.	Bu	A cădea jos
7.	Apa	Lampa
8.	Pa-pa (arată la sân)	Dă sân
9.	Pa-pa!(flutură din mânuță)	La revedere
10.	Pa-pa!	apă
11.	Vu-vu-vu	mașina
12.	Alea-lea	alo, alo!
13.	Lio-lio-lio	Cântă cineva
14.	Nu! Nu! Nu!	Ne probozește, ne interzice ceva, refuză

15.	Tsi-i-i!	Jocul de-a mijatca A bate, a cădea
16.	Boc, boc!	Toc, pix (stilou)
17.	Ta	Ceas
18.	Tcu	A merge
19.	Top-top	La culcare
20.	A-a-a! A-a-a!	Treaba mică
21.	Pi-pi!	Stai!
22.	Tăi! Tăi! Tăi!	A eliberat gazele
23.	Pu, pu, pu!	Dintele
24.	Du!	Protest
25.	Ne, ne, ne! (strigăt supărat)	Eu
26.	Eu!	Singur
27.	Singuu!	Eu singur
28.	Eu singuu	Trenul
29.	tuc-tuc-tuc!	Al meu, a mea

31.	Meu	Imită, cum face (strigă) pisica, câinele, găscă, rața, oița, șoricelul, calul, cucul, vrăbiuțele și canarul ș.a.
32.	Unele cuvinte onomatopoeice: „miau”, „hau!”, „ga-ga-ga!”, „mac-mac-mac!”, „be-be-be!”, „chiț-chț-chț!”, „mi-ha-ha!”, „cu-cu!”, „cip-cip”, numele canarului Cip ș.a. Go-go-go	Gol (A bate gol cu mingea)

Cuvintele *tata, mama, de-de-de, papa* și altele Dumitraș le utilizează în vorbirea curentă permanent, celelalte episodice.

Dumitraș *înțelege* foarte multe cuvinte, care sunt legate de viața și activitatea lui. Printre ele sunt: *dă, adă, de-te, pune, ia, adună, facem ordine, nu se poate, nu, bai-bai, oglinda, cartea, ceasul, telefonul, fuga, caca* (tot ce nu se poate de pus în gură), *haidem* și multe-multe altele.

Dumitraș „scrie”. Toate mișcărilor cu pixul le face întâi de la dreapta spre stânga, apoi de la stânga spre dreapta, ținând pixul în palmă și între degete.

5 aprilie 1990 (1 an și 1,5 săptămâni).

Negația verbală („*Ne*”, „*Nu-i*”, „*Niu-niu*”). Când ceva nu vrea sau se împotrivesc, Dumitraș recurge la particula negativă „*ne*”, pronunțând-o cu ciudă, supărat, enervat, încrețindu-se la față, strigând sacadat: „*Ne-ne-ne-ne!*” și categoric refuză să accepte propunerea maturului.

Această negație se întâlnește foarte des în vorbirea lui Dumitraș.

În același mod utilizează și alt fel de negație. Cuvântul negativ „*niu*” îl folosește cu sens de probozire, dojană și a apărut întâi ca

imitație după adult. De exemplu, eram la cină cu întreaga familie. Dumitraș se împotriva să mănânce, arunca din gură hrana. Îl mai dureau gingiile. Eu l-am probozit de câteva ori. Peste câteva clipe și el a repetat sacadat, supărat și accentuat: „*Niu-niu-niu!*”, făcând cu mâna dreaptă și cu degetul arătător gestul de probozire. Noi am rămas uimiți. Dar această negație, însoțită de gestul de probozire, încă este rară în vocabularul lui Dumitraș. Însă când ceva nu-i este pe plac, copilul nu ratează șansa de a folosi această negație pentru a ne dojeni.

Un alt exemplu din viața lui Dumitraș. Într-una din zile, când Ina, sora lui, nu era acasă, mama l-a întrebat:

- Unde-i Ina?

- Nu-i-i! - a răspuns Dumitraș.

Acest „nu-i”, cu sens de *nu este* Dumitraș l-a spus moale, plăcut, cu mirare, cu tristețe și cu îngândurare. Răspunsul copilului înseamnă că el vede și simte lipsa surorii dragi, verbalizat-o conștient prin cuvântul/propoziția negativă „**Nu-i!**”, adică „Nu este!”.

Așadar, cuvântul „Nu-i!” cu sens de „Nu este!” exprimă lipsa și este folosit după frecvență în rândul doi după „ne”.

8 aprilie 1990 (1 an și 2 săptămâni).

Prima propoziție afirmativă. Era către ora 21.00, când Dumitraș, aflându-se în pat cu mama, a bătut ușor cu mânuța în pieptul ei și a zis: „Pa-pa de!”, ceea ce înseamnă „Mama, dă-mi sân!” sau „Vreau lapte!”.

Imediat după un an *complexul de nemulțumire socială* (CNS) se diferențiază în:

negare prin protocuvântul „ni-i-i” + negare prin silabele tip „ne-ne-ne” + negare prin silaba „î-câ” + negare prin acțiuni motrice circulare („bătaie”).

8 aprilie 1990 (1 an și 2 săptămâni).

Prima propoziție afirmativă. Vom observa că Dumitraș a rostit **prima propoziție sub formă de rugămintă**: "Mama, papa de", întinzând mânuța la sânul ei.

Foto 13 Dumitraș manifestă complexul de învioreare, fiind în brațe la sora Ina, studentă la a. I a Școlii de medicină din Bălți, alături de Ludmila, verișoara Inei, studentă la a. I la Facultatea de Pedagogie a IPS „Alec Russo” din Bălți.

Negația la nivel verbal, totuși, nu prea se manifestă. La Dumitraș **predomină negația la nivel preverbal**. Se manifestă aparte sau în consecutivitate, începând cu acțiunea și culminând cu plânsul:

- ✓ acțiuni,
- ✓ țipăt,
- ✓ scâncete,
- ✓ plâns.

Până la un an și patru luni (1an 4 luni) la Dumitraș a predominat negația preverbală și emoțională (vocalizări din îmbinări de sunete diferite cu sens negativ, plâns, scâncet, țipăt).

24 iulie 1990 (1 an și 4 luni).

Fuga ca negație. Dumitraș se joacă pe covor cu portmoneul, îl deschide, îl închide, scote din portmoneu tot ce găsește. După o mică pauză, i-am cerut portmoneul. M-am adresat cu vocea ridicată, insistent, întinzând mâna spre dânsul: „Dă-mi portmoneul!”. Dumitraș însă, fără a scoate un cuvânt, a ascuns fulgerător de repede portmoneul la piept sub mânuțe și a luat-o la fugă în coridor. Mă privea de acolo iscoditor. Înțelegând că-i pot lua portmoneul, care era un obiect preferat al lui pe atunci, s-a folosit *de fugă pentru a nu se lipsi de ceea ce îndrăgise*. Am repetat același lucru și în coridor, dar nu am obținut nicio schimbare. Același efect. Dumitraș *mi-a negat cererea*. Refuzul de a înapoia portmoneul și fuga prin care se apără de mine în cazul când nu vrea să fie deposedat de obiectul său preferat și de jocul cu acest obiect, sunt mijloacele prin care Dumitraș exprimă negația cererii mele.

Refuzul și ascunderea ca negație. Teamă de a fi deposedat de jucăria preferată, fuga de la locul de joc, ascunderea copilului de partenerul de joc, ascunderea jucăriei, refuzul de a ceda jucăria, tăcerea și prudența constituie un nou conținut al negației. De exemplu, ne jucam în doi cu mingea. La un moment dat, Dumitraș a înșfăcat mingea și repede a părăsit locul de joc, ascunzându-se între divan și pătuțul lui. Când, sub formă de joc, i-am spus ”Dă-mi mingea!”, stătea chitic și nu răspundea, privindu-mă neînfricat și îndrăzneț de sub sprâncene. Din când în când se uita cu coada ochiului la mine, să vadă ce fac eu. Cum numai ne întâlneam cu privirile, se ascundea de mine cu tot cu mingea. Când îi ceream mingea, se ascundea din nou, și refuza să iasă sau să-mi dea mingea. Nu mi-a întors mingea, nici după câteva cerințe adresate pe un ton mai moale de rugăminte. Mă privea iscoditor, întorcându-se de la mine. Nu mai avea unde se ascunde, prin fugă, de aceea stătea chitic

la locul vechi și nu-mi ceda mingea, strângând-o și mai puternic la piept.

În jocul cu mingea Dumitraș neagă și *cerințele, poruncile* mele. Temându-se de a fi deposedat de jucăria preferată, fuge de la locul de joc, se ascunde de mine, ascunde jucăria de mine, refuză să cedeze jucăria, tace și este foarte prudent (examinează permanent atitudinea mea față de dânsul). Atitudinea lui Dumitraș față de mine prin negarea persoanei, a cerințelor, poruncilor mele, este produsul experienței precedente, când nu i-am permis să se joace cu portmoneul. Așa a apărut o formă de negare cu un conținut mai vast, mai bogat.

Exprimarea negației prin refuz și apărare (refuzul - prin posedarea, ascunderea și ținerea strânsă a obiectului în mână, fuga de presiune și de pedeapsă; apărarea - prin țipăt și protest). Într-una din zile Dumitraș s-a făcut posesorul ziarului „Literatura și Arta”, pe care îl citea mama. El a luat ziarul și a fugit spre mine. Raia venea din urma lui și cerea ziarul. El s-a oprit lângă mine. Raia a apucat ziarul și ușurel trăgea de ziar spre dânsa. Dumitraș ținea ziarul strâns, din răspuțeri și nu-l elibera. Raia insista în cererea ei, zicându-i: „Dă-mi, te rog, ziarul!”, El însă și mai tare strângea ziarul la piept și tremura de încordare. Văzând că mama nu se lasă și este mai insistentă în cererea ei, a început să țipe, ceea ce însemna că nu vrea să-i cedeze ziarul, dar și neputința lui de a se apăra. Mama așa și n-a izbutit să-i ia ziarul, când a văzut că el era atât de posedat de dorința sa de moment.

Vom observa, deci, că atunci când Dumitraș preferă ori dorește prea tare ceva, nu cedează în fața adultului, neagă orice încercare a acestuia de a-i înapoia obiectul și se apără de părintele care insistă în cererea sa cum poate. Negația o exprimă prin refuz, protest, apărare prin fugă de pedeapsă, prin țipăt, ținerea strânsă a obiectului ori ascunderea lui, apărarea lui din răspuțeri de părinte.

Înaintarea ca negație. Într-o altă zi, mama era gata să iasă din casă și s-a apropiat de ușa de la ieșire. Observând că mama vrea să plece, Dumitraș a alergat iute spre ușă și *înaintă* primul spre ieșire. Mama îl întoarce, el se împotrivește și numai cum îl pune pe picioare, el o ia fuga spre ușă. Raia îl ia din nou pe sus și-l întoarce. El din nou aleargă spre ușă. Era foarte insistent în dorința sa și nega orice încercare a mamei de a pleca fără dânsul, înaintând spre ușă de fiecare dată, când mama îl întorcea înapoi. Când a văzut că n-o mai poate convinge, nu se poate apăra, nu-și poate realiza dorința, a început să scâncească, să țipe.

Întoarcerea capului ca negație. Negația o exprimă prin întoarcerea capului când este sătul, dar și în orice alte situații de viață neplăcute pentru dânsul. Astfel, refuză propunerea adultului, nedorită de dânsul în momentul dat. Când nu vrea să mănânce, neagă orice încercare de a fi hrănit, refuzând să ia hrana *prin ținerea închisă a guriței*. Orice insistență din partea noastră este respinsă, și anume, prin gurița închisă. La fel procedează acum, când vrem să-i vedem dințișorii. Când este flămând, dimpotrivă, face gurița mare și așteaptă hrana (*afirmația*).

Dumitraș este un copil interesant și deștept. Se poartă adecvat și ne învață, cum să ne jucăm cu el, cum să ne comportăm. Vrea mai multă independență și să-i respectăm trebuințele, să nu-l forțăm, să nu-i lezăm independența.

Foto14. Încreștinarea lui Dumitraș la Biserica „Sf. Parascheva” din s. Sărata Galbenă, Hîncești (baștina subsemnatului).

Foto 15. Părintele Tudor/Fiodor Zagnat la încreștinarea copiilor.

Foto 16. Nanii lui Dumitraș: nanul Vania/Ion și nana Vera Taras
(nașii noștri de cununie).

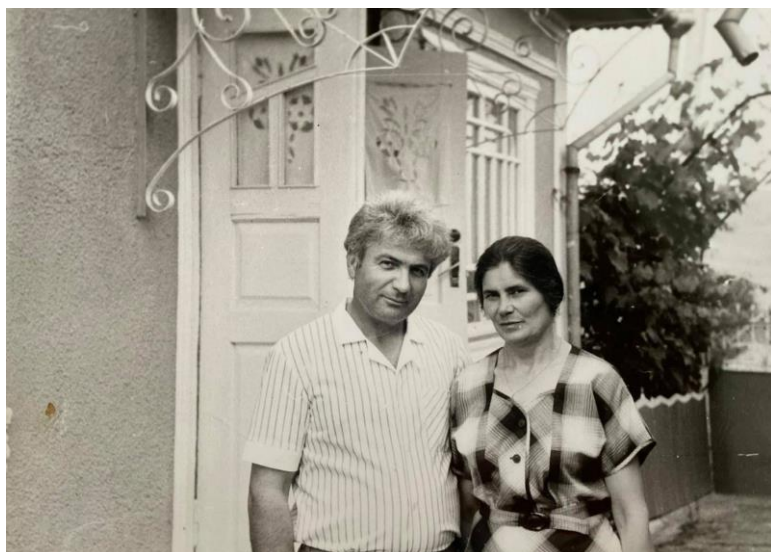

Foto 17. Nanii lui Dumitraș: nanul Vasia/Vasile (fratele subsemnatului) și nana Olea/Olga (cumnata) Jelescu.

Foto 18. Sora subsemnatului Zinaida/Zina, cumnatul Vasile Butnaru, nepoții subsemnatului Ștefăan și Liliana, la care am poposit cu Dumitraș și Ina și unde am sărbătorit cu toții încreștinarea lui Dumitraș.

(Vom menționa, printre altele, că în Biserica „Sf. Parascheva” din Sărata Galbenă am fost botezați și cununați la timpul respectiv toți. Dar încreștinarea și cununia se făcea pe ascuns, noaptea, deoarece ideologia comunistă/marxist-leninistă interzicea aceste ritualuri duhovnicești, în special pentru noi cu Raia, care lucram în acea perioadă la Institutul Pedagogic de Stat „Alecă Russo” din Bălți ca docent și lector).

Foto 19. Părinții subsemnatului, Ștefan și Parascheva Jelescu, bunei
lui Dumitraș.

Așadar, cele mai răspândite *mijloace de exprimare a negației* în situațiile descrise mai sus sunt:

- ✓ refuzul prin fuga de presiunea, pedeapsa adultului;
- ✓ refuzul prin posedarea, ascunderea și ținerea strânsă a obiectului în mână, precum și prin fuga de presiunea, pedeapsa adultului; apărarea - prin țipăt și protest;
- ✓ înaintarea spre ieșirea din casă;

✓ întoarcerea capului de la orice nu-i este plăcut și dorit în momentul dat;

✓ nedeschiderea guriței, nici în ruptul capului, când nu vrea să mănânce.

25 iulie 1990 (1 an și 4 luni).

Negația prin întoarcerea capului și protocuvântul „N-c-î”.
După o oră de somn la amiază, Dumitraș s-a trezit și a început să mârâie, să scâncească. Mama a luat copilul în brațe și a venit în cabinetul de lucru, de unde se vedea un peisaj frumos prin geamul luminos. I-am propus să-l pun pe uliță, spunându-i: „Hai să facem pipi!” El însă, fiind în brațele mamei, a întors capul de la mine spre spatele mamei (spre ceafa ei), și a refuzat propunerea, spunând nemulțumit: „*N-c-î*”, adică *nu*.

Negația sub formă de ascundere, apărare, ținere strânsă a obiectului în mână și cuvântul Nu. Dumitraș a luat sticluța cu parfum. Încerc să i-o iau. El, ținând-o strâns în palmuțele sale mici, o trage în jos, spre dânsul. Eu insist în cererea mea. El din nou se apără de mine, ascunde sticluța și o strânge tare cu mâinile. El se supără și răcnește: „Î-î!” Insist din nou mai dârz să-i iau sticluța. El trage spre el sticluța și **pronunță clar: „Nu!”**. Nu se lasă, dar nu mă las nici eu. Îl chinui, cerându-i insistent sticluța. El trage sticluța spre sine din răspuțeri, o ascunde în palmuțe, se apără, începând să scâncească, să țipe, să strige, mai-mai să dea în plâns.

Insistența și presiunea asupra copilului duce la creșterea protestului și apărarea de părinte până la lacrimi, negarea devenind, astfel, și mai acută.

Îndârjirea ca negație. Dumitraș a intrat în baie. Pe jos era ud. Eu i-am spus cu binișorul să iasă din baie, că e rece și se va îmbolnăvi. El însă n-a vrut să iasă. Eu l-a luat de umeri și l-am scos în antreu. El s-a îndârjit la mine cu mâna dreaptă și a mârâit nemulțumit „M-î-î!”, privindu-mă încruntat și supărat.

Copilul se apără cum poate de presiunea părintelui și când nu vrea să-i cedeze, neagă tot ce-i propune acesta. Copilul este îndărătnic și categoric, deoarece nu cunoaște încă multe reguli de conviețuire socială și nici pericolul care îl paște în anumite momente și situații critice de viață.

Înlăturarea adversarului ca negație. Într-o situație de joacă, nu se putea distra, cum își dorea la poarta cu rotire la intrarea în parc. Asigurându-și libertatea în joc, *l-a dat într-o parte, l-a înlăturat cu o mână pe adversarul său, un copil care se juca alături, negându-i astfel complet prezența.*

Respingerea și îndepărtarea de mine ca negație. Într-o altă situație de joacă, l-am apropiat de mine și am încercat să-l sărut. Dumitraș mă respingea cu ambele mâini, îndepărtându-se de mine. Orice încercare de a-l săruta în acea zi a fost negată la fel - prin respingere și îndepărtare de mine. M-a negat ca pe o persoană nedorită.

Capriciul ca negație sub formă de complex de nemulțumire socială (CNS). Înainte e a descrie cum se manifestă capriciul la Dumitraș, menționăm că în capriciu sunt elemente emoționale, raționale, volitive, personale. Foarte rar, dar la Dumitraș se manifestă și capriciu. De exemplu, mama îl hrănește cu lingura mare. Cât este flămând, mănâncă bine, liniștit, cuminte. Când s-a săturat, a apucat lingura cu mâna sa și a vrut să mănânce singur. Mama nu i-a permis. Dumitraș din nou a încercat să apuce de lingură. Mama din nou nu i-a permis. De data asta Dumitraș s-a supărat, a început să dea din mâini și din picioare, să strige, apoi să plângă. Acest conflict s-a rezolvat, când mama i-a permis să mănânce independent. Dumitraș arată capricii și când nu-i permitem să se îmbrace singur, când vrea să iasă afară, cum este îmbrăcat în casă, când i se ia cu forța o jucărie dorită, o carte interesantă ș. m. a. d.

La această vârstă Dumitraș face capricii, legate de lezarea independenței lui de a acționa de sine stătător, dar și de presiunea asupra lui, când este obligat să se lipsească de tot, ce pentru el în momentul dat este captivant, atrăgător, interesant. Drept rezultat, apare *negația influențelor părinților (îndeosebi ale celor neadecvate) asupra lui*. Este vârsta, când copilul are nevoie de libertate în acțiuni, dar și de susținere, îndrumare, ghidare corectă și oportună, cu alte cuvinte, să acționeze cât mai mult singur, dar, cum este și firesc, sub supravegherea adultului. Trebuie să fim numai ochi și urechi pe copilul de această vârstă, când tendința lui spre independență este atât de acută și când poznele lui pot întrece orice limite.

Lezarea libertății în acțiunile cu obiectele, precum și în orice alte situații de viață îl face pe copil un luptător activ pentru drepturile sale. De aceea, neagă vehement tot ce nu îi este pe plac, uneori și prin capricii, cum este și de așteptat.

Prin urmare, la această vârstă complexul social de nemulțumire (CNS) se dezvoltă în continuare sub diferite aspecte, iar copilul învață tot ce nu cunoaște preponderent în interacțiune cu maturul ori cu alte persoane de diferite vârste prin comunicare constructivă.

10 august 1990 (1 an și 4 luni).

Negația lipsei ființelor, obiectelor prin propoziția/cuvântul negativ „Nu-i!”. După ce a fost o săptămână în ospeție la bunicii de pe linia mamei de la Balatina, Glodeni, și i-a memorat foarte bine pe toți membrii familiei sorei și a bunicii, întorcându-se acasă, la Bălți, și, fiind întrebat unde este Liuda, Serghei (badea), Colea, tanti Coca, bunica, bunelul etc., răspundea conștient și îngândurat: „*Nu-i!*”.

Foto 20. Familia buneilor de pe soție, petrecându-l la armată pe Vitia/Vichișorul în Parcul din centrul satului Balatina, Glodeni. De la stânga spre dreapta: Aivazov Valeriu, ginerele buneilor lui Dumitraș, bunica Maria Buzuleac și copiii Victor, Raia, Ion, Maria (cu feciorul Sergiu în brațe), Vasile.

La fel nega Dumitraș și lipsa Inei, care era la Sanatoriul ”Лесная сказка” din nordul Moldovei la baștina prietenei ei Maia Statnîi.

Negația lipsei prin cuvântul negativ „nu-i! (Nu este!)” era utilizată frecvent și conștient de Dumitraș nu numai când îl întrebam de persoane, dar și de jucării, cărți, fructe, legume, animale etc..

Dumitraș asculta cu mare plăcere cântecul canarului nostru, care cânta ca o privighetoare, dar când nu cânta, singur întreba „unde ?” și singur confirma că nu este, prin cuvântul negativ „nu-i”, negând, astfel, prezența păsării și a cântecului ei (când nu cânta și când murise).

Personajul preferat al lui Dumitraș era Carlson din povestirea ”Carlson s-a întors”. El avea cea mai mare bucurie, când lua cartea sau la televizor apăreau desenele animate cu subiectul din această povestire. El deosebea clar emoția de bucurie și de tristețe a copilului în imaginile din carte. Prin cuvântul negativ „nu-i”, nega starea de

bucurie a copilului necăjit de dădacă. Lipsa lui Carlson o desemna tot prin cuvântul negativ „nu-i”.

Putem *concluziona*, că Dumitraș prin *cuvântul negativ „nu-i”* nega conștient și frecvent atât lipsa ființelor, cât și a obiectelor.

E de menționat însă că la vârsta dată la Dumitraș predomina, totuși, *negarea prin acțiuni și emoții negative (respingere, protest, insatisfacție prin scâncete, strigăte, plâns)*.

5 septembrie 1990 (1 an și 5 luni).

Negația intenționată prin gestul cu capul și cu cuvântul.

1) Dumitraș vrea tare mult să-i dau cărți de pe poliță. Îi dau o cărticică, dar el o respinge, dând din cap de la stânga spre dreapta și invers, spunându-mi nemulțumit: „î-î-î”. Am repetat proba și cu alte cărți. Aceiași reacție, cu excepția că **a apărut cuvântul negativ „Nu-u-u!”**, spus cu glas tare, răspicat și ridicat.

2) Dumitraș mi-a adus o hrincă de harbuz (pepene verde) la masa de scris. Eu am luat de la dânsul hrinca, i-am mulțumit și i-am oferit-o lui. El a refuzat, dând negativ și hotărât din cap, spunând „**Nu-nu!**”.

3) Dumitraș vrea creionul. Îi dau tocul. Refuză, dând negativ hotărât din cap și spunând „**Nu!**”.

Deci, la vârsta de un an și cinci luni Dumitraș neagă tot ce nu îi este pe plac prin ***clătinarea capului de la stânga spre dreapta, dar și prin gestul cu capul și cuvântul negativ „Nu!” simultan***. Probele cu cartea, cu creionul, cu hrinca de harbuz au demonstrat că copilul utilizează conștient negarea prin aceste mijloace, dacă nu i se satisface dorința: neagă prin *respingerea cu gestul capului* cartea; neagă prin *respingerea cu gestul și cuvântul negativ „Nu!”* creionul; neagă la fel prin *respingere* și hrinca de harbuz, pe care mi-a adus-o mie.

Ne convingem că *mijloacele de exprimare a negației* la vârsta dată se extind, cuprinzând cuvinte negative, sensul cărora copilul le

înțelege, precum și mai multe gesturi (de clătinare a capului de la stânga spre dreapta și invers; de respingere cu mâinile; de respingere, aruncând cu piciorul în obiectul nepreferat, nedorit; de respingere, întorcând corpul de la obiectul ori de la ființa nedorită etc., pe care le utilizează frecvent în situații de viață foarte variate, devenind tot mai sigur pe ele.

Tendința acută spre independență la Dumitraș se exprimă *ca negație a ajutorului propus de matur în activitate, în joc, în situațiile de viață*, prin cuvântul „**Nu!**”, „**Eu!**” sau „**Eu singu!**” și prin *vocala „Î-î-î-î!”*. Utilizarea conștientă în vorbirea curentă a acestor cuvinte negative de către Dumitraș, ne vorbește *despre o sporire vădită în dezvoltarea capacității lui de a nega prin cuvânt*.

Preferă să scrie, să deseneze. Continuă să-l intereseze mult aparatele de radio, magnetofonul, televizorul, mașinile de jucat, ceasornicele, cu alte cuvinte, tot ce e dinamic și concomitent *neagă tot ce nu-i prezintă interes, nu-l captivează*.

5 septembrie 1990 (1 an și 5 luni)

„Eu!”-l ca autoafirmare și tendință spre independență.

Negația ajutorului propus de părinți prin cuvintele de autoafirmare „Eu!” „Singu!”, și propoziția „Eu singur!”. Se observă că Dumitraș s-a lăsat aproape definitiv de trasul de peste tot, de cotrobăit, de răsturnat, de băgat și de scos, de vărsat, de împraștiat etc. A apărut însă interesul de a se îmbrăca/dezbrăca, încălța/descălța de sine stătător. Se preocupă și de altele. Îi place să scuture cu mama țolurile, păturile, hainele, să ștergă masa etc.; se poate mocoși mult cu îmbrăcarea cămășuței: o potrivește, ducând-o la cap, la burtă, întoarce pe dos mânecile, încearcă s-o îmbrace, dar nu știe cum, nu poate... Dacă încercăm să-l ajutăm, el categoric refuză, spunând nemulțumit „**Î-î-î!**”, „**Nu!**”, „**Eu!**”, „**Singu!**”, „**Eu singu!**”, *negativ dând și din cap*.

Continuă să-l intereseze tot ce e dinamic și se poate manipula ușor: aparatele de uz casnic și electrotehnice.

Cere des tocul și hârtia, pentru a scrie și desena.

Când vrea să se îmbrace/dezbrace ori să se încălze/descalțe, să facă alte lucrări prin casă singur, folosește și cuvântul nou „*Eu!*” sau „*Singu!*”, precum și propoziția „*Eu singu!*”, negând astfel intențiile părintelui, sorei de a-l ajuta.

Foto 21. „*Eu singu!*” (Dumitraș) în centrul or. Bălți și în fața aparatului de fotografiat.

20 septembrie 1990 (1 an 5 luni și 3 săptămâni).

Negația prin datul cu „piciorul” în obiectul nedorit. Mama a înțeles, că Dumitraș vrea „ pipi”. A luat repede oala, i-a dat pantalonașii jos, i-a pus oala înaintea „șurubelului” și aștepta. Când acolo, Dumitraș a ridicat piciorul și a dat drept în sus spre oală, respingând astfel și oala și propunerea mamei. Mama a mai repetat de două ori aceeași propunere, la care Dumitraș a mai confirmat nedorința sa de a se urina, prin mârâit cu vocala „î-î-î”.

26 septembrie 1990 (1an și 6 luni).

Negația și capriciul (tendința de a se autoafirma și a interacționa independent ca maturul). Mama a ieșit la balcon să înșire albiturile. Dumitraș iute s-a strecurat și el prin ușa întredeschisă și a ieșit după mama. Dar fiindcă la balcon era rece, mama l-a întors în casă. Lui Dumitraș nu i-a plăcut și în semn de protest a *negat intenția (acțiunea mamei)*, a început să se zbată, să se împotrivescă cu tot corpul, țipând tare și trecând în plâns. Și pentru a-i demonstra mamei că nu este categoric de acord cu ea, s-a mai trântit pe podea și a început să bată din picioare, negându-i astfel îndemnul și insistența printr-un capriciu acut și neașteptat.

De ce uneori apare capriciul la copiii de această vârstă? Inclusiv și la Dumitraș. Copilul vrea să se *autoafirme* în toate, el nu se mai percepe ca un tot întreg cu părintele, dar se simte ca ființă aparte cu trebuințe, dorințe, interese, drepturi. Și atunci, când părintele îi lezează tendința spre autoafirmare și independență, se opune, nu-i acceptă îndemnurile, intențiile, propunerile etc. În rezultat apare o *criză acută în relațiile cu copilul, un adevărat război între părinte și copil.*

Copilul se sufocă protestând, *iși apără din răspuțeri dreptul de a se autoafirma.* Dacă, grăbit în treburi, părintele nu ține cont de voia copilului, apare *negația sub formă de capriciu, care este o explozie de emoții negative și nu alintare sau răsfață.*

Avem noi dreptul să-l pedepsim pe copil, să nu-i permitem să se autoafirme? Nu! Chiar și la o vârstă atât de mică, noi, părinții, prin exemplul propriu, și prin convingere, cu răbdare și respect trebuie să-l ascultăm pe copil și să-l îndrumăm corect în acțiunile lui.

Educat corect de mic, nu va arăta capricii nici fiind mare. Acesta nu este un capriciu al răsfățării, alintării copilului, ci al autoafirmării ca ființă în creștere, în schimbare, în acumulare de noi performanțe, care-i asigură supraviețuirea și dezvoltarea ca personalitate în devenire. Numai în colaborare cu dânsul putem ajunge la pace.

Depinde ce dorim?

Război ori pace?

Crize de nervi ori sănătate copilului?

Capriciu-negație cu explozie de emoții negative sau ascultare?

Aceasta a fost o probă, un exemplu de a demonstra tuturor, cum nu se poate de educat copiii în familie.

Dacă vom fi atenți la mersul dezvoltării copilului, vom vedea, că singur copilul ne sugerează și chiar ne învață, cum să ne purtăm cu dânsul în anumite perioade ale vieții, pentru a-i păstra calmul sufletesc și sănătatea.

Negația prin cuvânt (continuare)

Dumitraș s-a apropiat de masa mea de scris. L-am întrebat, unde-i cartea lui. El mi-a răspuns foarte conștient că *nu este* prin cuvântul/propoziția „*nu-i!*”. Această situație am repetat-o de câteva ori, întrebându-l, unde este cartea sa și copilul a *negat lipsa cărții lui preferate la locul meu de muncă, utilizând* cuvântul/propoziția negativ „*nu-i!*” clar, răspicat și conștient.

Deci, odată cu însușirea limbajului activ, sporește și capacitatea copilului de a nega prin cuvânt.

12 octombrie 1990 (1n an și 6 luni 2 săptămâni).

„Nu vau !” „Nu ueu !” (*Nu vreau !*). Când Dumitraș nu vrea ceva, spune „Nu vau !” „Nu ueu !”. De exemplu, vreau să-l îmbrac. El spune: „Nu ueu !”, se întoarce la 180 grade și fugе. Vreau să iau de la dânsul umbrela - aceeași reacție. Ș.a.m.d.

Cât de mult nu m-aș strădui să-l conving, să-l supun, Dumitraș nu aprobă. Categoriс îmi respinge propunerea, *negând conștient totul prin propoziția negativă "Nu vreau!"*, cu pronunție copilărească, proprie numai lui.

O astfel de împotrivire sau negație poate fi un capriciu? Nu, desigur. Copilul se simte bine așa, cum este. Nu are nevoie de schimbare, de aceea dacă situația în care se află copilul nu prezintă nici un pericol pentru sănătate, insistența părintelui nu este bine venită. Cel mai bine în acest caz ar fi să-i propunem ca singur să se îmbrace cum poate; să pună umbrela la loc; să meargă la culcare, când va obosi etc.

26 octombrie 1990 (1 an și 7 luni).

Bătaia ca negație. În genere, Dumitraș este foarte pașnic. Până în prezent, practic numai de 2-3 ori a încercat să tragă cu mâna dreaptă în mama, în Ina, în mine.

Cum a apărut bătaia la Dumitraș? A apărut prin *imitație*, tot din bătaie. De exemplu, Ina l-a lovit ușor peste umăr. Dumitraș a început și el să o lovească peste umăr.

Bătaia poate să apară și ca rezultat al insistenței maturului asupra ceva, ce nu dorește ori nu-i este pe plac copilului în momentul dat.

Dumitraș a început să aplice bătaia:

- ✓ ca imitare a acțiunii surorii, sub formă de pedeapsă ușoară;
- ✓ ca apărare de pedeapsă;
- ✓ ca negație, când maturul insistă asupra dorinței, propunerii, poruncii lui într-un moment nepotrivit ori nedorit pentru copil.

Prin bătaie copilul neagă insistența, presiunea adultului. Lovește ori bate, când nu vrea să-i accepte propunerea. Sub influența educației, mai târziu, *bătaia ca negație a dispărut*.

11 noiembrie 1990 (1 an 7 luni și 2 săptămâni).

Minciuna ca negație. Negarea propriei persoane ca autor al poznelor. Negația afirmativă. După ce a făcut treaba mică în mijlocul camerei, îl probozesc și îl întreb:

-Cine a făcut pipi aici, pe covor ?

-Mama, - răspunde el.

Când am început să-l probozesc, și-a luat tălpășița repejor în coridor. Peste cca 2 minute a revenit la mine în cabinet fără pantalonași, s-a apropiat de locul, unde s-a udat. Nimerind cu piciorul pe locul umed, a spus: „Ud!”. Eu l-am întrebat:

-Cine s-a udat?

După o mică pauză (perioada latentă), Dumitraș a răspuns:

-Mama.

Am repetat încă de două ori întrebarea și mi-a dat același răspuns:

-Mama.

A ieșit din cabinet și, după câteva clipe, din nou a revenit, fiind numai în maiou. L-am ridicat pe masa de scris și-i arătam afară cerul, copacii prin geamul întredeschis. La un moment dat a început să se ude. Eu îl întreb, cine face aici, pe caietul meu pipi?! Se uită, cum face pipi, apoi se uită țintă la mine și răspunde:

-Mama.

La fel răspunde Dumitraș în orice alte situații de viață, când face vreo pozna (răstoarnă, strică cana, varsă ceaiul, apa, etc.). De regulă, dă vina pe rînd, pe toți membrii familiei, numai nu pe sine (*se neagă pe sine ca vinovat*).

Deci, vedem că copilul nu-și recunoaște vina (dă vina pe oricine, numai nu pe sine). Își neagă propria sa persoană în pozne și

chiar și atunci, când vede că el este autorul lor. De ce? Deoarece fuge de pedeapsă. În urma pedepselor ori a amenințării cu pedeapsă, *copilul conștient se neagă pe sine ca autor al poznelor*. Cunoșcând că pentru pozne mai des îl dojenește mama, pe ea și dă vina. În gândirea lui *apar momente raționale logice cu scopul de a se apăra*.

Dar de ce face el aceste pozne sau acțiuni iraționale (se udă pe covor și nu la uliță)? Deoarece încă nu cunoaște toate regulile de comportare civilizată, ori poate așa preferă să se joace, să-i provoace la jocuri amuzante pe careva din membrii familiei.

Se neagă pe sine, dar nu pe mama. În gândirea copilului se vede, concomitent, o negație și o afirmație conștientă: „*Nu eu, mama!*”, susține copilul. *Negația afirmativă* ”Nu eu!”, dar ”Mama”, este o confirmare în plus a desprinderii *Eu-lui* său de *Eu-l altor persoane ca fiind independente, dar și dependente între ele*.

E de menționat și faptul că asupra manifestării negației în ontogeneză își lasă amprenta:

- ✓ evoluția dezvoltării proceselor psihice de cunoaștere;
- ✓ educația copilului;
- ✓ crizele pe care le traversează copilul în dezvoltarea sa psihică.

Criza protoindependenței (*a primei independențe*) este una din cele mai acute crize în manifestarea negației la Dumitraș.

12 noiembrie 1990 (1 an 7 luni și 1 săptămână).

Negarea ca probozire/dojană (autointerdicție și condamnare). Dumitraș s-a udat în pantalonași. Eu l-am probozit. Privindu-mă atent, concentrat și simțindu-se vinovat, a început să se dojenească, imitându-mă, dând în stânga-dreapta și invers cu degețelul arătător, pronunțând concomitent cu seriozitate și cu asprime accentuat: ”*niu-niu-niu!*”, ceea ce înseamnă „Nu!”, simțindu-se oarecum un pic deprimat.

Observăm că negarea ca dojană (autointerdicție și condamnare) copilul o aplică prin imitare.

12 noiembrie 1990 (1 an 7 luni și 2 săptămâni).

Criza autoafirmării (negația implicită). Negația ca autoafirmare a propriului „Eu” prin cuvântul „Singur!” (ca element al conștiinței de sine, al personalității).

Dumitraș devine din ce în ce mai independent în toate. Vrea singur să se îmbrace, să se încălze, să mănânce, să ridice și să coboare scările, să se urce pe utilajele de pe terenurile sportive etc., să rezolve orice problemă personală singur. De asta a început să utilizeze foarte frecvent în vorbirea sa curentă cuvântul „singur”, pe care îl pronunță copilărește „Singuu!” sau propoziția „Eu singuu!”.

A început să strige conștient și insistent „Sunguu!”, „Sunguu!”, „Sunguu!”, ceea ce înseamnă că el vrea să îndeplinească acea sau altă acțiune singur, refuzând, mai bine zis, negând, ajutorul nostru. Acest „Sunguu!” îl repetă de multe ori la rând, pe aceeași notă supărăcioasă, plictisitoare, ce-ți încearcă rezistența nervilor proprii. De exemplu, de vrea-i să-l hrănești, el începe: „Sunguu!” - „Sunguu!” - „Sunguu!” - „Sunguu!” și o ține așa până când reușește să-și satisfacă această necesitate.

Acest „Sunguu!” - „Sunguu!” - „Sunguu!” - „Sunguu!” - „Sunguu!” îl repetă și când vrem să-l îmbrăcăm, și când vrem să-l încălțăm etc., etc., etc.

Deci, acest „Sunguu!” redă atât o afirmație, cât și o negație. De exemplu, Ina se spală. Dumitraș se apropie de lavoar și spune: „Singuu spal!” , adică „Singur vreau să mă spal!”.

Aceasta de la urmă se vede prin tonul vorbirii lui nemulțumite, prin emoțiile negative manifestate furtunos, prin acțiunile de respingere etc. Dacă nu i se satisface trebuința, poate să se supere așa, încât să înceapă să scâncească, să plângă, să izbească cu mânuțele și prin lacrimi să spună: „Nu ueu!” („Nu vreau!”), ceea ce

nu este altceva decât tendința lui de a se autoafirma și a acționa independent.

Dacă nu i se satisface dorința, izbucnește în plâns și cu lacrimi în ochi insistent repetă în limba lui pășărească ”*eu vreau singur!*”. Uneori este atât de insistent în dorința lui de a acționa singur, încât poate recurge și la capricii, încăpăținarea fiindu-i tulburătoare, furtunoasă, supra solicitată emoțional negativ.

Negând orice ajutor al nostru, Dumitraș uneori se împotmolește în neputința sa de a se deservi până la capăt singur. Prin acumularea experienței de viață, copilul se convinge treptat că nu se poate descurca în toate singur. De aceea, cu vârsta, *devine mai flexibil* în relațiile cu adultul, cedând și anticipând ajutorul lui în activitate.

Din propriile observații, putem demonstra că tendința spre independență și necesitatea de a se autoafirma trec prin trei etape la copii.

1.*Refuzul categoric de a accepta ajutorul, intervenția adultului în activitatea sa.*

Copilul refuză, protestează, neagă categoric orice încercare de a fi ajutat, respinge orice tendință de intervenție în propriile acțiuni și activități, prin insistentul său ”Eu singur!”, ”Eu!”, ”Eu vreau!” etc. Tendința lui de a se autoafirma este foarte accentuată, deoarece experiența de viață și cunoștințele despre sine sunt încă foarte vagi, sărace. E de menționat și faptul, că în perioada manifestării negării prin opoziție și protest vehement, copilul abia începe să cunoască procedeele de acțiune cu obiectele și valoarea lor socială.

2.*Acceptarea benevolă a ajutorului propus de adult prin prisma cunoștințelor despre sine (nu poate să facă singur încă multe).*

Copilul *benevol acceptă ajutorul adultului și pașnic stabilește cu el relații de tip constructiv.*

3. *Solicitarea oportună a ajutorului prin prisma cunoștințelor mai bogate despre sine.*

În cele din urmă, *copilul singur anticipă dificultățile cu care s-ar putea confrunta în activitate și-i solicită oportun ajutorul adultului.*

Aceste trei etape în dezvoltarea independenței și autoafirmării personale contribuie esențial și la dezvoltarea negației ca operație de gândire.

La etapa refuzului categoric de a fi ajutat în activitate *negația are caracter de respingere, de opoziție, de protest acut și categoric, de explozie nervoasă.*

La etapa acceptării ajutorului propus de adult în activitate *copilul începe să înțeleagă că nu se descurcă singur în activitate și oportun își neagă propriile dorințe privind tendința de a acționa singur. Negația ajutorului propus de adult lipsește.*

La etapa solicitării oportune a ajutorului de care copilul are nevoie, înțelegând și anticipând ce nu poate încă să execute într-o activitate sau alta singur, *copilul își neagă propriile intenții de a protesta și de a se opune voinței adultului.*

Aducem un exemplu care ilustrează elocvent cele menționate de noi mai sus. Dumitraș se joacă cu tractorul, o jucărie viu colorată. Încerc să-l ajut să monteze jucăria, el brusc se întoarce și o ia razna din loc, se revoltă, protestează și categoric strigă în limba lui pășărească: ”Nu vreau!”. Îi cedez jucăria și-i propun s-o monteze singur. Interesant este că după câteva încercări nereușite de a monta independent jucăria, mi-o întinde mie, dar spune tot atât de insistent și hotărât : ”Singur!”. Observăm cu ochiul neînarmat o contradicție evidentă între ceea ce vrea și ce poate copilul. Este criza proto-independenței și autoafirmării. Astfel de proteste, însoțite de o stare agitată, supărăcioasă, enervată, prin care neagă orice încercare de a fi ajutat, se observă mai des, când este obosit și înainte de somn.

30 noiembrie 1990 (1 an și 8 luni).

„*Neaga*” continuă. *Negarea ajutorului propus de noi, este în creștere, la fel de insistentă și evidentă.*

3 decembrie 1990 (1 an 8 luni și 1 săptămână).

Se conștientizează ca băiețel. Dumitraș știe că este băiețel. Când vrea să se așeze ori să facă ceea ce-i place, repetă insistent, dar mai liniștit în limba lui păsărească: ”Băiatul vrea să se așeze!” („*Bietu șează*”). Ca de obicei, neagă orice încercare de a fi ajutat. Se chinuie singur cum poate, dar încă nu-i cedează adultului.

7 decembrie 1990 (1 an 8 luni și 2 săptămâni).

„*Hai căm!*” (Hai să ne jucăm!) În sfârșit, etapa refuzului categoric slăbește și în schimb vine *etapa colaborării*. Foarte des se apropie de noi și ne invită la joc prin propoziția ”Hai să ne jucăm!” („*Hai căm!*”), pe care o spune în limba sa. De exemplu, ia mașina și îmi propune în limba sa păsărească: „*Hai căm!*”, ceea ce înseamnă: „Hai să ne jucăm!”. Tot așa procedează și cu celelalte jucării. Ne jucăm cu telefonul de-a conversația, cu mingea de-a fotbalul, cu mașina de-a călătoria etc. și nu mai neagă propunerea mea de a colabora în joc.

11 decembrie 1990 (1 an 8 luni și 2 săptămâni).

„*Neaga*” slăbește și dispăre. Negația categorică a ajutorului din partea noastră în activitate, precum și în viață se manifestă episodic, este pe cale de dispariție. În schimb, *crește tendința de a colabora* cu noi. Tot mai des ne invită la joc, zicându-ne: „*Hai căm!*”.

26 decembrie 1990 (1 an și 9 luni).

„*Neaga*” a dispărut. Dumitraș nu mai neagă. Se comportă obișnuit. Singur solicită oportun ajutorul de care are nevoie în regimul zilei sau ne invită la colaborare în jocurile sale.

8 ianuarie 1990 (1 an 9 luni și 2 săptămâni).

Negația și afirmația pe parcursul unei zile.

Dimineața. *Jocul „de-a ascunselea”*. Pentru prima dată Dumitraș a organizat jocul de-a ascunselea cu mine. Eram culcat în pat. S-a apropiat de mine, m-a acoperit cu plapoma și a zis: *”Nu-i ta-ta!”*, apoi m-a descoperit și bucuros a exclamat: *”Este ta-ta!”*.

La masă (dejunul). Dumitraș a mâncat de sine stătător. S-a mai plimbat un pic, apoi s-a apropiat de mine și m-a rugat să-l iau pe brațe. După ce l-am așezat pe genunchi, am încercat să-l mai hrănesc, să-i dau cu furculița cartofi, el însă a negat toate încercările mele, exprimând refuzul prin datul din de la stânga spre dreapta de câteva ori. L-am lăsat un pic, apoi din nou am insistat. Rupându-se din brațele mele, mi-a spus clar, dând din cap: *„Nu vau!”*, adică *„Nu vreau!”*. La fel procedează când insistăm să facă orice nu-i este pe plac în momentul dat.

Dar mai are Dumitraș o tendință de a se juca cu noi, organizând jocuri amuzante după placul și interesele lui.

La oală. Dumitraș îi spune mamei că vrea să facă treaba mare. Mama repede îi aduce oala. Dumitraș însă o zbughește vesel în altă parte, jucându-se cu ea. Acest „joc” îl amuză și astfel parcă ar vrea s-o înveselească și pe mama.

Acest joc „de-a flirtul” îl repetă cu plăcere. El ne creează, prin cochetarea și glumele lui, dispoziție bună și atmosferă de veselie în casă.

Ventilatorul. Se apropie de ventilatorul electric „Betepok”, care e și încălzitor, ascultă vuietul pe care îl produce, când este conectat în priză, și un pic speriat de vuietul lui, întrebă arătând spre interior: *”Ce-i colo?”*. Eu îi răspund : *„Ventilatorul. Este bun, cuminte. Nu face nimic rău. Încălzește acum aerul, dar îl poate și răcori, când în casă e foarte cald”*. Primind răspunsul, el spune liniștit: *”Nică.”* (Pentru dânsul sensul acestui cuvânt este că nu face nimic rău).

Când ne întâlnim și cu alte obiecte de uz casnic, care produc gălăgie, eu îi amintesc, confirm că nu face nimic rău. Pentru a-l antrena cu gălăgia acestor aparate, eu îi spun, repet că nu face nimic rău nici ventilatorul de la intrarea în magazin, nici cel din fața stației electrice de lângă magazinul de legume. Și, de fiecare dată, când ne întâlnim cu ventilatorul, Dumitraș confirmă: „*Nică*”, negând astfel pericolul ventilatorului pentru sine, ceea ce înseamnă că el a înșușit deja că nu este periculos pentru dânsul. Nu se mai teme de ventilator.

Paharul. Mama i-a întins Inei un pahar cu suc de mere. Dumitraș, care stătea alături, l-a înșfăcat și îl trăgea spre sine. Văzând că mama insistă să leze paharul la loc, a început să țipe, apoi brusc a dat în plâns. Mama a reușit să-i ia paharul. A plecat la bucătărie. Dumitraș a mers din urma ei. Mama i-a turnat suc, dar într-un pahar de altă formă și i-a propus să bea sucul. Dumitraș însă, nemulțumit și bosumflat, a refuzat, zicând: „*Nu veu!*”, dând din umeri și plecând capul în jos. După o mică pauză, a luat paharul și s-a pornit spre cabinetul meu. Mama i-a spus: „*Bea aici!*”. El însă a refuzat, zicând: „*La tata!*”. El a negat sub formă afirmativă propunerea mamei și s-a pornit spre cabinetul meu.

Dumitraș, ca și orice copil de vârsta lui, preferă obiectul sau jucăria celui de alături. Tot ce-i aparține cuiva, este mai atrăgător, mai plin de sens pentru el. De asta s-a și repezit și a înșfăcat paharul cu suc al Inei. Când mama îi interzice să-i ia paharul Inei, se supără și caută ca mama să-i satisfacă dorința. Mama schimbă paharul după formă și dimensiune, îi toarnă suc și-i propune să bea la bucătărie sucul. El din nou protestează. Și când mama i-a propus să bea sucul la bucătărie, s-a îndreptat spre cabinetul de lucru al meu, și a spus: „*La tata!*”.

De ce depinde o astfel de negație la copii? De imaturitatea copilului, uneori de dispoziția lui, de *autoritatea persoanei sale în*

familie etc. Dacă se simte favoritul familiei, devine un despot și dobândește cu orice preț tot ce dorește.

Termometrul. La ora 14.00 Dumitraș a lut termometrul cu tot cu cutie și l-a băgat sub maiou, lângă subsuoară. Eu am încercat ușor să i-l iau. El însă l-a apucat strâns cu tot cu maiou și îl trăgea cu putere la sine. Când i-am spus „Da-mi termometrul!”, el a răspuns: „*Nu veu!*”. Am repetat de câteva ori cererea mea, dar el a reacționat la fel de fiecare dată.

Scaunul. Pe la ora 15.00 Dumitraș din nou a venit la mine și din răspuțeri făcea efort să se cațăre pe scaunul meu. A pus piciorul drept pe chinga scaunului, s-a apucat cu mâinile de mine și, scremându-se, se cățăra pe scaun, spunând: „*Nu pot!*”. „*Nu pot!*”. „*Nu pot!*”.

La prânz. Reacția lui Dumitraș este aceeași ca și la dejun. După ce s-a săturat, a spus: „*Nu vau!*”. A întors capul și s-a lăsat de pe genunchi jos.

Pregătirea pentru plimbare. La ora 16.00 mama a aduc hainele să-l îmbrace, pentru a ieși la plimbare. S-a lăsat îmbrăcat cu pantalonașii până la genunchi, și a zbughit-o din salon, în cabinetul meu. Mama a venit după dânsul, dar el s-a băgat între masă-scaun și polițele de cărți. Când mama i-a spus „Vină la mine!”, el a răspuns : „*Nu vau!*”. Mama din nou i s-a adresat: „Vină să te îmbrac!”, Dumitraș însă s-a ascuns între masă și polițele de cărți, a țipat tare „*U-u-u!*”, dând din umeri și cap, ceea ce însemna, că nu vrea. A acceptat să iasă din ascunzătoarea lui și să se îmbrace numai când l-am luat „cu minciunica” și i-am spus că merg și eu afară, arătându-i că mă îmbrac.

Așadar, Dumitraș *este ferm în dorința sa de a se autoafirma*. Astfel de situații se observă în viața lui în fiecare zi. Toate protestele le însoțește prin cuvinte ori propoziții simple negative „*Nu!*”, „*Nu-i!*”, „*Nu vau!*”, „*Nu pot!*”, *negând astfel conștient și insistent tot ce*

nu-i place. Vorbirea copilului este însoțită, de regulă, de un șir de mișcări și acțiuni negative: fugă, strigăte, lovitură cu mâna, cu piciorul, întoarcere cu spatele, ascundere etc., cu alte cuvinte, de un complex întreg de acte *de nemulțumire*.

E de menționat însă că în cazul când copilul nu este educat corect, tendința spre autoafirmare poate să-l transforme într-un despot răsfățat, dar un astfel de copil nu le aduce părinților liniște, ci multe neazuri. De aceea, e bine ca părinții să știe că numai educația bună stă la temelia formării copilului ca personalitate adevărată. Deci, e bine să-i propunem copilului sub supraveghere să se îmbrace, să ia masa singur, să se urce, să coboare din pat, orice să facă singur, cum poate el. Și numai când se convinge că încă nu este atât de matur și nu poate să se descurce singur în situația dată, să-i propunem ajutorul nostru (a se vedea mai sus, 12 noiembrie 1991, etapele autoafirmării copilului ca personalitate în devenire).

15 ianuarie 1991 (1 an 9 luni și 3 săptămâni).

Negația ca contrazicere. Dumitraș privește o carte cu multe ilustrate. Pe una din ele este imaginea clară a unui cal. Eu îl întreb:

- Cine-i acesta?

-Capa (capra)!- a răspuns el.

-Nu capra, calul. Acesta este un cal.

-*Nu-u-u! Capa!* - a strigat el răspicat și nemulțumit.

Copilul a negat, reproșându-mi categoric, fie că nu cunoștea încă imaginea calului, fie că în situația dată era influențat de impresiile mai proaspete despre povestea "Capra cu trei iezi".

Negația în acest caz are o orientare emotivă vădită și depinde de o situație concretă care puternic l-a impresionat.

Când ceva nu dorește, Dumitraș spune foarte conștient și propoziția negativă " *Nu tebuie!*", pe care o utilizează în vorbirea sa foarte frecvent.

„Nu tebuie!”. Ceea ce nu-i convine, nu vrea Dumitraș respinge și spune apăsător: „Nu tebuie!”. De exemplu, îi dau mingea să se joace, dar el îmi răspunde: „Nu tebuie!”. La fel răspunde în toate situațiile de viață, când ceva nu-i convine, nu vrea.

Această expresie Dumitraș o folosește foarte frecvent în vorbirea sa curentă.

13 februarie 1991 (1 an 10 luni și 2 săptămâni).

Negația ca manifestare a neștiinței „Nu știu!” (o folosește rar, dar conștient). În spatele casei noastre săpa șanț un tractor. Dumitraș m-a rugat să-l urc pe pervazul ferestrei, să vadă tractorul. L-am ridicat, a privit. I-a plăcut și a exclamat mulțumit: „Tactoul vu-vu-vu!” (afirmație). Așa s-a repetat câteva zile, până când muncitorii au reparat apeductul. Când l-am ridicat și n-a văzut tractorul, eu l-am întrebat: „Este tractorul?”. Dumitraș a răspuns: „Nu-i-i-i!” (negație). -Dar unde-i? - a urmat întrebarea mea.

Oarecum îngândurat, Dumitraș a răspuns:

-Nu știu... Nu știu... Nu știu...

Pentru a mă convinge că Dumitraș este conștient și sigur de răspunsul său, i-am mai adresat această întrebare de câteva ori.

Dumitraș clar, dar trist mi-a răspuns din nou:

-Nu știu... Nu știu... Nu știu...

Apoi mi-a adus cartea cu povestea „Gogoșa” și mi-a spus: „Nu-i ulpea cleană!”

Eu l-am întrebat. „Dar unde-i?”. El mi-a răspuns: „Nu știu!”.

După această discuție, a plecat de la mine.

Așadar, ne convingem că la această vârstă copilul deja percepe și înțelege atât *prezența* (afirmația), cât și *lipsa* (negația) ființelor, obiectelor, jucăriilor și le utilizează conștient. În acest sens, prezintă interes lucrarea originală „Planul intern de acțiune la copiii de vârstă fragedă” de Aglaida Bolboceanu (Ch.: Știința, 1990. 96 p.).

14 februarie 1991 (1 an 10 luni și 2 săptămâni).

Dat fiind faptul că eram foarte încărcăți cu de toate (serviciu, norme didactice mari, lucrul științific, lucrul obștesc, treburi casnice, doi copii etc.), dar și datorită faptului că perioada preverbală propriuzisă a genezei afirmației și negației a luat sfârșit, am decis să ne oprim aici în scrierea *Jurnalului* dat.

Concluzii generale

Făcând o totalizare succintă a rezultatelor observărilor și probelor cu Dumitraș asupra apariției și dezvoltării afirmației și negației în ontogeneză, vom constata următoarele legități:

1. Apariția și dezvoltarea a lui Nu și Da are loc de la general, complex și nebulos la particular, diferențiat și specificat.

2. *Afirmația* ca acțiune intelectuală dobândită (*Da*), formată și dezvoltată pe parcursul ontogenezei în perioada postnatală, inițial se manifestă la nivel non-verbal, sub forma *complexului de înviorare/reanimare/reactivare* (mișcări, mimică, vocalizări, emoții pozitive ș. a. – de plăcere, agreare, confirmare (CÎ/CRan/CReat) (H.M. Щелованов, Н.Л. Фигурин, М. П. Денисова, М.И. Лисина ș.a.);

3. *Negația* ca acțiune intelectuală asimilată (*Nu*), formată și dezvoltată pe parcursul ontogenezei în perioada postnatală, inițial se manifestă la nivel non-verbal sub forma *complexului negării* (CN), sau a *complexului de nemulțumire socială* (CNS), sau a *complexului ingraturitudinii sociale* (CIS) (mișcări, mimică, vocalizări, emoții negative ș. a. – toate de neplăcere, neagreare, neconfirmare (P. Jelescu);

4. Între CÎ/CRan/Crear și CN/CNS/CIS, tot la nivel non-verbal, se manifestă și un alt complex, intermediar, și anume *complexul de liniștire cognitivă* (CLC), care constă în cercetarea activă de către copil a mânușelor proprii, a piciorușelor, capului,

corpului în întregime, fixarea și concentrarea privirii asupra unei ființe, lucru, în urmărirea calmă, liniștită și relativ îndelungată a lor, în studierea lor treptată, succesivă, îngăduitoare, fără vocalizări și mișcări de inspirație sau expirație bruscă (Raisa Jelescu);

5. La etapa următoare, *afirmația* este exprimată prin multiple mijloace mai desăvârșite ale *fiecărei* componente în parte a *complexului de înviore* (darea din cap de sus în jos, luarea cu mâinile a ceea ce i se dă etc.) (P. Jelescu);

6. *Negația* însă la etapa următoare, dimpotrivă, este exprimată prin multiple mijloace mai desăvârșite ale *fiecărei* componente în parte a *complexului de nemulțumire socială* (darea din cap de la stânga la dreapta și invers, respingerea cu mâinile a ceea ce i se dă, întoarcerea corpului etc.) (P. Jelescu);

7. Urmează apoi etapa proto-verbală (din neogreacă *protos* - primul, întâiul), când *afirmația* este exprimată prin *Na* (în sens de *Dă*), *De-de-de!* (în sens tot de *Dă*), *Pa-pa* (tot în sens de *Dă* - lapte etc.) (P. Jelescu);

8. La etapa proto-verbală *negația* este exprimată prin *Ne-ne-ne!* (strigăt supărat), *Eu!* (refuz), *Singuu!* (în sens *Nu tu*), „*N-c-i*” etc. (P. Jelescu);

9. La etapa verbală *afirmația*, exprimată prin *Da*, încă nu este (până la vârsta, la care am completat *Jurnalul* - 1 an 10 luni și 2 săptămâni) (P. Jelescu);

10. La etapa verbală *negația* însă este exprimată foarte clar și variat prin „*Ne*”, „*Nu-i-i*”, „*Niu-niu-niu*”, „*Ne-ne-ne*”, „*Nu!*” (P. Jelescu);

11. Charles Darwin avea dreptate, observând: „Cauza râsului se constată mai târziu decât cauza plânsului tare, deoarece acesta de la urmă e mai util pentru copil decât primul”.

12. William Preyer, la rândul său, a constatat că întoarcerea capului de o singură dată la stânga sau la dreapta, în funcție de

situație, înseamnă „de-ajuns” și că ea exprimă o negație (*Nu*), iar „cât privește darea din cap afirmativă (*Da*), susținea el, aceasta „se întâmplă să se manifeste tot atunci, dar mai rar”.

13. Dezvoltarea acestor acțiuni intelectuale (a afirmației și negației) în ontogeneză este însoțită de anumite *crize de vârstă*: a) criza *comunicării emoționale* (aproximativ între 3-6 luni de zile); b) criza *comunicării conștrictiv-cognitive* (aproximativ între 6-9 luni de zile); c) criza *comunicării proto-verbale* (aproximativ între 9-12 luni de zile); d) criza *proto-independenței* (aproximativ între 1-3ani de zile). Toate aceste crize, fiind soluționate, de regulă, sunt urmate de un anumit progres în dezvoltarea lui *Nu* și *Da*. (P. Jelescu).

14. *Comunicarea* cu copilul până la vârsta de 2 ani (prin modulația vocii, bogăția vocabularului, caracterul simplist sau implicat al vorbirii cu copilul, interpretarea emotivă a poveștilor citite, activismul și energia comunicării etc.) cât și *dragostea* părintească față de copil în această perioadă determină dezvoltarea lui *NU* și *DA* ca operații intelectuale esențiale și decisive, care, după cum am demonstrat anterior experimental și statistic (între 1973-1974), exprimă *certitudinea* (afirmația *Da*) și *incertitudinea* (negația *Nu*) în viața și activitatea omului, în particular, a copilului (P. Jelescu/ ЖЕЛЕСКО П. С.) [19].

15. Alte particularități individuale de dezvoltare au fost: Dumitraș era un copil cu o dezvoltare relativ prematură în toate (la două luni a început să spună proto-cuvântul *ma-ma*); către doi ani a început să învețe cu plăcere literele, dar când a ajuns la litera *D*, după o pauză de câteva secunde, i-a zis mamei : „*Ma-ma, mie place lita A. Mă duc să mă joc cu jucăriile*” (jucăriile fiind literele mari de tipar colorate); a înșușit repede cum sună instrumentele muzicale mai răspândite (pianul, vioara, baiatul, acordeonul) și le deosebea cu precizie după sunetele produse, preferând cele ale pianului; nu l-am educat după o anumită metodă specială de accelerare, lăsându-l să

simtă din plin copilăria; a fost un copil cuminte și ascultător, cu vârsta devenind tot mai responsabil, sincer, harnic și atașat mai mult de mama (P. Jelescu).

16. În apariția negației și afirmației, care se exclud una pe alta, dar nu se suprapun, un rol esențial îl joacă educația. E de menționat însă faptul că în codul genetic al omului, care moștenește un creier uman, este cifrat alfabetul reacțiilor emoționale (țipătul, strigătul ș. a.), prin care sunt transmise imboldurile sale spre cei din jur despre starea de moment, alarmantă ori satisfăcătoare, care îi asigură astfel supraviețuirea și sănătatea.

17. Orice imbold al copilului în creștere poartă un caracter de apărare, supraviețuire, fiind un semnal pentru cei din jur (în primul rând, pentru părinți, frați, surori, bunei, îngrijitori, rude) și fiind inițial determinat biologic.

18. Negația și afirmația au o influență decisivă în dezvoltarea cunoașterii lumii, precum și a cunoașterii de sine, a autoafirmării sale ca persoană deosebită de alții, cu trebuințe și dorințe proprii.

19. Nu negăm influența lui Nu și Da asupra dezvoltării capacității sale de a-și apăra de mic atitudinea și opinia sa față de ceva și cineva, dezvoltându-se astfel ca o personalitate critică față de sine și față de alții.

20. Uneori, o negație este însoțită în viața și activitatea copilului concomitent de o afirmație, bunăoară, își neagă propriile ambiții în favoarea afirmației propunerilor constructive ale părinților, pentru a rezolva cu succes o problemă cu care se confruntă la moment.

21. Copilul niciodată nu neagă ceea ce îi place, aceasta fiind inițial o „logică” biologică.

22. Inițial, copilul niciodată nu afirmă ceea ce nu îi place.

23. Prin imboldurile inițiale ale copilului vorbește adevărul.

24. După vârsta de un an de zile, copilul simte mai acut necesitatea de a colabora constructiv cu adulții (cu părinții, frații, surorile etc.).

25. După această vârstă (după un an), copilul educat adecvat în familie, „pune la cale jocuri” cu cei din jur, arătând lipsa sau prezența sa într-o situație ori alta, arătându-se pe sine competent în cunoașterea lipsei sau/și prezenței sale și a altora, utilizând cuvântul negativ cu sens de propoziție „*NU*”, de propoziție simplă „*Nu-i*”, „*Nu știi*”, precum și propoziții simple afirmative cu sens concret conștient, pentru desemnarea lipsei ori prezenței, fiind conștient și critic de sine.

Epilog

Aici punem punct acestei lucrări meticuloase, deși am putea, desigur, constata și multe alte particularități ale dezvoltării psihice individuale a lui Dumitraș în perioada de la naștere până la 1 an 10 luni și 2 săptămâni. Acum, la vârsta de 32 de ani pe care îi are, îi mulțumim din suflet, îl cuprindem strâns la piept ca părinți, îi strângem călduros mâna, îl sărutăm, îl privim sincer în ochi și, bucuroși și împliniți, îi spunem că îi suntem profund recunoscători pentru tot: cum a fost, cum s-a comportat, cum a învățat, cum a creat familia sa, cum a muncit, cum trudește acum, cum își iubește familia, soția Irina, copilul/feciorașul drag Luca, nepoțelul nostru scump de cinci luni de zile și două săptămâni. Îi mulțumim inclusiv și pentru faptul că a dat consimțământul să publicăm acest modest *Jurnal*. Mulțumim, fiule!

Mulțumim mult, de asemenea, fiicei noastre Ina, care a fost unul dintre subiecții experimentali activi și permanenți la primele experimente psihologice privind dezvoltarea afirmației și negației la vârstele preșcolară și la începutul vârstei școlare mici și care acum, împreună cu ginerele Dorin Tăutu, au deja un student, pe nume Vlad, la anul doi la Universitatea de medicină și o elevă, Victoria, la anul trei la Colegiul de medicină – nepoții noștri dragi.

Mulțumim frumos tuturor celorlalți actori, menționați în prezenta lucrare!

Cu drag, părinții Petru și Raisa Jelescu.

Bibliografie

1. Clipe de neuitat. [online]. [citată 04.09.2021]. Disponibil:
2. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100010997622220>
din 30 decembrie 2020.
3. COLE, M., COLE, S.R. *Wikipedia*. [online]. [citată 11.08.2021].
Disponibil:
<https://www.google.com/search?q=%5B.M.+Cole+%C8%99i+S.R.+Cole+The+development+of+children+1989&oq=%5B.M.+Cole+%C8%99i+S.R.+Cole+The+development+of+children+1989&aqs=chrome..69i57.82984j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.
4. DARWIN, Charles. *Expresia emoțiilor la om și animale*. București: Ed Academiei RSR, 1967.
5. DARWIN, Charles. *Wikipedia*. [online]. [citată 10.08.2021].
Disponibil: <https://ro.scribd.com/payments/billing>.
6. JELESCU, Petru. Geneza negării la copii în perioada preverbală (studiu teoretico- experimental). *Mon. șt. Red. resp. Ion Negură*. Chișinău: Museum, 1999. 248 p. ISBN 9975-905-27-7.
<http://dir.upsc.md:8080/xmlui/handle/123456789/158> (accesat 08.10.2021).
7. JELESCU, Petru. Geneza negării la copii în perioada preverbală: (studiu teoretico- experimental): *tz. doct. hab. în psihologie*. Specialitatea 19.00.07 – Psihologia pedagogică / cons. șt.: M. Rogovin, N. Bucun; Univ. Ped. de Stat „Ion Creangă”. - Ch., 2000. - 249 p.
8. JELESCU, Petru. *Negația: abordare, geneză, dezvoltare, mecanisme, formare*. În: *Prolegomene din istoria psihologiei în Republica Moldova*. Iași: Pan Europe, 2018, pp.7-18. ISBN 978-973-8483-84-2.
9. NICOLA, Grigore. *Critică și bibliografie*. Cartea: JELESCU, Petru. *Geneza negării la copii în perioada preverbală (studiu teoretico- experimental)*. Red. resp. Ion Negură. Chișinău:

- Museum, 1999. 248 p. ISBN 9975-905-27-7.– În: Revista de psihologie. Serie nouă. 2001, Tomul 47, 1-2, pp. 143 – 144. București: Editura Academiei Române.
10. PIAGET, Jean. *Wikipedia*. [online]. [citată 10.08.2021]. [https://en.wikipedia.org/wiki/Jean_Piaget].
 11. PREYER, William Thierry. *Wikipedia*. [online]. [citată 10.08.2021]. Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/William_Thierry_Preyer.
 12. STERN, William. *Wikipedia*. [online]. [citată 10.08.2021]. Disponibil: [https://en.wikipedia.org/wiki/William_Stern_\(psychologist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/William_Stern_(psychologist)).
 13. Traité de psychologie expérimentale. Sous la dir. de Paul Fraiss et Jean Piaget. Paris: P.U.F., 1963.
 14. ГВОЗДЕВ, А. Н. Формирование у ребёнка грамматического строя русского языка. /Под ред. С.И. Абакумова. М.: Изд-во АПН РСФСР, 1949. Disponibil: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003538706/.
 15. ГОРДЕЕВА, Н.Д., ЗИНЧЕНКО, В.П. Функциональная структура действия. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. 208 с.
 16. ЖЕЛЕСКО, П. С., РОГОВИН, М. С. Исследование отрицания в практической и познавательной деятельности. Ред. В. А. Лекторский. Кишинёв: Штиинца, 1985.135 с.
 17. ЛАДЫГИНА-КОТС, Надежда Николаевна. Дитя шимпанзе и дитя человека в их инстинктах, эмоциях, играх, привычках и выразительных движениях. Москва: Огиз РСФСР треста «Полиграфкнига»,1935.http://www.kohts.ru/ladygina-kohts_n.n./ichc/html/index.html.
 18. ЛАДЫГИНА-КОТС, Надежда Николаевна. *Wikipedia*. [online]. [citată 10.08.2021]. Disponibil: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%>
 19. ПРЕЙРЪ, В. Душа ребенка. Наблюдения надъ духовнымъ развитиємъ человека въ первые годы жизни. Переводъ съ

последняго (7-го) нѣмїцкаго
изданїя. Подъ редакцией В.
Ф. Динзе. С.-Петербургъ:
Издательство О.
Богдановой.1912. 298 с.

20. РОГОВИН, М. С.,
КОЗЛОВА, И. Н., ЖЕЛЕСКО
П. С. Экспериментальное
изучение операции отрицания
методом конструктивного

теста. În rev. *Новые исследования в психологии*. М.:
Педагогика, 1974, № 3(17), С. 3-5.

Anexa 1

CV – ul lui Dumitru Jelescu la moment.

Nume și prenume:

Jelescu Dumitru

Cetățenie:

MDA / RO

Studii – licență, masterat, doctorat (instituție, perioada, specialitatea, calificarea):

1. 01.09.2016-prezent – doctorand al Școlii Doctorale în Drept din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova;
2. 2012-2014 – Magistru în drept/Diplomă de master, Seria AMP Număr 000016341
3. 2008-2012 – Licențiat în drept/Diplomă de licență, Seria ALII Număr 000079894

Stagii (instituție, perioada):

1. 05.04.2019-08.11.2019 – absolvent al Institutului European de Studii Politice din Moldova (IESPM) pe lângă Consiliul Europei;
2. Participant la Forumul Mondial al Democrației 2019 la Consiliului Europei, Strasbourg;

3. 24.02.2019, alegeri Parlamentare – *candidat la funcția de deputat* pe Circumscripția nr. 29, mun.Chișinău (sect.Centru-Râșcani);

4. 19.11.2017, Referendum local în mun. Chișinău – membru al biroului electoral al secției de votare.

5. 30.10.2016, alegeri Prezidențiale – membru al biroului electoral al secției de votare.

6. 15.04.2013-25.05.2013 – practica de masterat în cadrul Comisiei Electorale Centrale, mun. Chișinău;

7. 28.04.2012-mai 2012 – practica de licență;

8. 13.03.2012-28.04.2012 – practica de specialitate în cadrul Biroului Asociat de Avocați „Tuhari & Partenerii”, sect.Centru, mun.Chișinău;

9. 10.05.2011-13.05.2011 – practica de inițiere în cadrul Procuraturii sect. Buiucani, mun. Chișinău;

10. 03.05.2011-06.05.2011 – practica de inițiere în cadrul Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău.

Domenii de interes științific:

Drept Constituțional, drept electoral.

Participări în proiecte științifice naționale și internaționale.

• *În calitate de asistent al deputatului în Parlamentul Republicii Moldova, am participat la elaborarea următoarelor proiecte legislative:*

1. Proiectul legii privind modificarea și completarea Codului contravențional al Republicii Moldova nr.218 din 24.10.2008 (art.30, 33, 177, 398, 180, 400'1)

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/2915/language/ro-RO/Default.aspx>

2. Proiectul legii privind modificarea și completarea Codului contravențional al Republicii Moldova nr.218 din 24.10.2008 (art.2731, 398, 400, 400'1)

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislativ e/tabid/61/LegislativId/2916/language/ro-RO/Default.aspx>

3. Proiectul legii pentru modificarea și completarea Legii nr.158-XVI din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public (art.31, 48, 63)

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislativ e/tabid/61/LegislativId/3064/language/ro-RO/Default.aspx>

4. Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea cu privire la comerțul interior – art.21'2; Codul Contravențional al RM – art.273, 400, 408)

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislativ e/tabid/61/LegislativId/3098/language/ro-RO/Default.aspx>

5. Proiectul legii cu privire la statutul municipiului Chișinău

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislativ e/tabid/61/LegislativId/3105/language/ro-RO/Default.aspx>

6. Proiectul legii pentru modificarea și completarea Codului subsolului nr.3-XVI din 02.02.2009 (art.1, 11, 64)

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislativ e/tabid/61/LegislativId/3614/language/ro-RO/Default.aspx>

7. Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Hotărârea Parlamentului cu privire la zilele comemorative, zilele de sărbătoare și la zilele de odihnă în Republica Moldova - pct.1; Codul muncii – art.111)

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislativ e/tabid/61/LegislativId/3661/language/ro-RO/Default.aspx>

8. Proiectul legii pentru modificarea și completarea Codului contravențional al Republicii Moldova nr.218 din 24.10.2008 (art.423'10)

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislativ e/tabid/61/LegislativId/4140/language/ro-RO/Default.aspx>

9. Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea cu privire la comerțul interior – art.20'1; Codul contravențional – art.273, 400, 408)

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/4252/language/ro-RO/Default.aspx>

10. Proiectul legii pentru modificarea și completarea Legii nr.163 din 9 iulie 2010 privind autorizarea executării lucrărilor de construcție (art.3)

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/4282/language/ro-RO/Default.aspx>

11. Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Legea privind administrația publică locală – art.55, 56, 57, ș.a.; Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova – art.1, 4, anexa nr.2;Codul electoral s.a

<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/4366/language/ro-RO/Default.aspx>

• Participări la manifestări științifice naționale și internaționale (în ordine cronologică):

1. Conferința Științifică Internațională din 2-3 noiembrie 2012, Chișinău, IȘE „Optimizarea învățământului în contextul societății bazate pe cunoaștere”: *Optimizarea sau maximizarea învățământului în Republica Moldova?*

2. Conferința științifico-practică cu participare internațională „Practica psihologică modernă” din 26-28 septembrie 2014 de la UPS „Ion Creangă” din Chișinău: *Rolul psihologiei contemporane în formarea intereselor electorale.*

3. Conferința științifico-practică națională „Tradiție și modernitate: dialogul generațiilor” din 31 octombrie 2014 de la UPS „Ion Creangă” din Chișinău: *Problema absenteismului electoral și interesul pentru votare al studenților anului întâi.*

4. Conferința științifico-practică „Prerogativele învățământului preuniversitar și universitar în contextul societății bazate pe cunoaștere” din 7-8 noiembrie 2014, Chișinău US din Tiraspol: *Interesele electorale ale studenților de la anul întâi*.

5. Conferința științifică Internațională din 14-15 noiembrie 2014 de la Academia Română – Filiala Cluj-Napoca, Institutul de istorie „George Barițiu”, Departamentul de cercetări socio-umane. - Cluj-Napoca: Argonaut, 2014: *Principiile dreptului electoral: delimitări conceptuale și clasificarea lor*.

6. Conferința Științifică Internațională „Eficiența învățământului – vector al politicilor educaționale moderne” din 11-12 decembrie 2014, Chișinău, IȘE: *Educația electorală și interesul pentru alegeri al votanților începători*.

7. Conferința științifico-practică Internațională prin internet „Актуальные научные исследования в современном мире” din 13-14 iunie 2015 de la Institutul Pedagogic de Stat din Переяслав-Хмельницкий, Ucraina: *Principiile totalizării rezultatelor votării*.

8. Conferința practico-științifică cu participare internațională „Practica psihologică modernă” din 23-25 septembrie 2016 de la UPS „Ion Creangă”: *Pregătirea antreprenorială a specialiștilor*.

9. Conferința Științifică Internațională „Institutul de Științe ale Educației: Istorie, Performanțe, Personalități” din 20-21 octombrie 2016, consacrată aniversării a 75 de ani de activitate a IȘE din Chișinău: „O paradigmă nouă pentru sistemul de învățământ din Republica Moldova: educația antreprenorială”.

10. Conferința științifică cu participare internațională „Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene. Aportul mediului academic la consolidarea dialogului dintre Republica Moldova și partenerii strategici în contextul crizelor regionale” din 18 octombrie 2017, ULIM, Chișinău: „Perioada istorică a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova”.

11. Conferință științifico-practică internațională „Performanța în educație: factor-cheie în asigurarea securității umane”, din 9-10 octombrie 2020, Academia de Administrare Publică din Chișinău: „Antreprenoriatul: cunoaștere, soluționare, vector spre integrarea europeană”.

12. Conferință științifică națională cu participare internațională „Calitate în educație - imperativ al societății contemporane”, din 4-5 decembrie 2020, Univ. Ped. de Stat „Ion Creangă” din Chișinău: „Pregătirea specialiștilor pentru educația digitală la vârstele antepreșcolară, preșcolară mică și preșcolară medie”.

• **Lucrări științifice și științifico-metodice publicate:**

1. CÂRNAȚ, Teodor, JELESCU, Dumitru. Problema conceperii și clasificării principiilor dreptului electoral. În *Revista Națională de Drept*. 2014, nr.8(166), p. 15-20. ISSN 1811-0770.

2. CÂRNAȚ, Teodor, JELESCU, Dumitru. Principiile dreptului electoral: delimitări conceptuale și clasificarea lor. În: *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane. Volumul 27. Materialele sesiunii științifice anuale din 14 – 15 noiembrie 2014. Academia Română – Filiala Cluj-Napoca, Institutul de istorie „George Barițiu”, Departamentul de cercetări socio-umane. Cluj-Napoca: Limes & Argonaut, 2014, pp. 158 – 166. ISBN 978-973-726--861-7.*

3. CÂRNAȚ, Teodor, JELESCU, Dumitru. Principiile totalizării rezultatelor votării. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: материалы Междунар.научн.-практ. инт.-конф., 13-14 июня 2015 г. Переяслав-Хмельницкий. Сб. науч. тр. Переяслав-Хмельницкий, 2015. Вып. 1, ч. 2, сс. 152-156. 176 с. УДК 001.891(100) «20», ББК 72.4, А43.*

4. CIOBANU, I., JELESCU, D. Sigmund Freud și doctrina psihanalitică. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. 2014, nr.3(73), pp. 175-182. ISSN 1814-3199.

5. JELESCU, Dumitru. Preistoria principiilor dreptului electoral în Republica Moldova. În: *Studii Juridice Universitare*. 2017, nr.1–2(37-38), pp. 133-148. ISSN 1857-2014.

6. JELESCU, Dumitru. Perioada istorică a principiilor dreptului electoral în Republica Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice cu participare internațională „Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene”*, (2017 ; Chișinău). Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene. Aportul mediului academic la consolidarea dialogului dintre Republica Moldova și partenerii strategici în contextul crizelor regionale: Conferința științifică cu participare internațională, 18 octombrie 2017 / fondator: Andrei Galben; redactor-șef: Vitalie Gamurari; colegiul de redacție: Gheorghe Golubenco [et al]. — [Chișinău]: ULIM, 2020. — 292 p. — (Symposia Professorum, ISBN 978-9975-124-64-5), pp.137-142.

7. JELESCU, P., JELESCU, R., JELESCU, D. Problema dreptului de vot de la vârsta de 16 ani și posibilitatea/imposibilitatea soluționării ei în condițiile Republicii Moldova. În: *Intellectus*. 2011, nr.2, pp.133-138. ISSN 1857-0496.

8. JELESCU, P., JELESCU R., JELESCU, D. Idealul social al Republicii Moldova și dezvoltarea personalității. În: *Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială*. 2012, nr. 3 (28), pp. 1-6. ISSN 1857-0224.

9. JELESCU, P., JELESCU, R., JELESCU, D. Optimizarea sau maximizarea învățământului în Republica Moldova? În: *Optimizarea învățământului în contextul societății bazat pe cunoaștere : Materialele conf. șt. intern., 2-3 noiemb. 2012*. IȘE.

Chișinău.: S. n., 2012 (Tipogr. „Print-Caro”), pp. 322-325. 543 p. ISBN 978-9975-56-072-6.

10. JELESCU, Petru, CIOBANU, Elvira, JELESCU, Dumitru. Rolul psihologiei contemporane în formarea intereselor electorale. În: *Practica psihologică modernă: conf. prfctico-șt. cu participarea intern.*, 26-28 sept.2014. Chișinău: S. n., 2015 (Tipogr. UPS «I. Creangă»), pp.86 – 93.135 p. ISBN 978-9975-46-231-0.

11. JELESCU, Petru, CIOBANU, Elvira, JELESCU, Dumitru. Problema absenteismului electoral și interesul pentru votare al studenților anului întâi. În: *Materialele Conferinței științifico-practice naționale „Tradiție și modernitate: dialogul generațiilor” din 31 octombrie 2014 de la facultatea de Pedagogie a UPS „Ion Creangă” din Chișinău. Vol. 2.* Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2014, pp. 51 - 61.

12. JELESCU, Petru, CIOBANU, Elvira, JELESCU, Dumitru. Interesele electorale ale studenților de la anul întâi. În: *Prerogativele învățământului preuniversitar și universitar în contextul societății bazate pe cunoaștere. Vol.1. Materialele conferinței științifico-practice. 7-8 noiembrie 2014.* Chișinău: US din Tiraspol, 2014, pp. 19 – 25. ISBN 978-9975-76-133-8.

13. JELESCU, Petru, CIOBANU, Elvira, JELESCU, Dumitru. Educația electorală și interesul pentru alegeri al votanților începători. În: *Eficiența învățământului – vector al politicilor educaționale moderne. Materialele Conferinței Științifice Internaționale din 11 – 12 decembrie 2014. Partea II.* Chișinău, IȘE: Cavaiol, 2014, pp. 3 – 8. 455 p. ISBN 978-9975-48-068-0.

14. JELESCU, Petru, ELPUJAN, Olga, JELESCU Dumitru. O paradigmă nouă pentru sistemul de învățământ din Republica Moldova: educația antreprenorială. În: *Institutul de Științe ale Educației: Istorie, Performanțe, Personalități: Materialele Conferinței Științifice Internaționale consacrate aniversării a*

75 de ani deactivitate, 20-21 octombrie 2016. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației (Tipogr., Impresum”), 2016, pp. 315 –318. 370 p. ISBN 978-9975-48-104-5.

15. JELESCU, Petru, ELPUJAN, Olga, JELESCU Dumitru. Educația antreprenorială – cerință de bază a economiei de piață. În: *Făclia*. 2016, 28 octombrie. nr. 40 (3439). p. 2.

16. JELESCU, Petru, ELPUJAN, Olga, JELESCU Dumitru. Educația antreprenorială – cerința de bază a economiei de piață. În: *Făclia*. 2016, 4 noiembrie, nr. 41 (3440), p. 3.

17. JELESCU, Petru, ELPUJAN, Olga, JELESCU Dumitru.. Pregătirea antreprenorială a specialiștilor. În: *Practica psihologică modernă. Conferința practico-științifică cu participare internațională "Practica psihologică modernă", 23-25 septembrie 2016*. Chișinău : S. n., 2017 (Tipogr. UPS "Ion Creangă"), p. 83 – 89. 146 p. ISBN 978-9975-46-311-9.

18. JELESCU, Petru, ZATUȘEVSKI, Ana, JELESCU, Dumitru. Tratatul interdisciplinară a interesului electoral. În: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială*. 2018, nr.2(51), pp. 74-81. ISSN 1857-0224.

• **Articole de popularizare a științei la tema tezei**

1. JELESCU, Dumitru ș.a. Educația - între structurile vechi și imperative noi. În: *Făclia*. 2012, 24 martie, p. 1.

2. JELESCU, Dumitru, Structura sistemului de învățământ și necesitatea reconsiderării. În *Făclia*. 2012, 24 martie, p.2.

3. JELESCU, Dumitru ș.a. Idealul social al RM și optimizarea învățământului. În: *Făclia*. 2012, 8 septembrie, pp. 1-2.

4. JELESCU, Dumitru ș.a. Cum să optimizăm corect învățământul în R. Moldova? În: *Făclia*. 2012, 13 octombrie, p. 10.

5. JELESCU, Dumitru ș.a. Educația antreprenorială – cerința de bază a economiei de piață. În: *Făclia*. 2016., 28 octombrie, nr. 40 (3439). p. 2.

6. JELESCU, Dumitru ș.a. Educația antreprenorială – cerința de bază a economiei de piață (*continuare*). În: *Făclia*. 2016, 4 noiembrie, nr 41 (3440), p. 3.

Premii, mențiuni, distincții, titluri onorifice etc.: Nu sunt.

Apartenență la societăți/asociații științifice naționale și internaționale: Nu sunt.

Activități în cadrul colegiilor de redacție ale revistelor științifice: Nu sunt.

Nunta tinerilor însurăței Dumitru și Irina Jelescu și înmânarea Certificatului de căsătorie (30.07.2015).

Încreștinarea feciorului Luca în data de 27 august 2021 (la 30 de ani de la proclamarea Independenței Republicii Moldova).

Feciorașul Luca în Lăcașul Sfânt după încreștinare.

Lista abrevierilor

- CAB – complexul de autoapărare biologică
- CIB – complexul insatisfacției biologice
- CIS – complexul ingraturidini sociale
- CÎ – complexul înviorării
- CLC – complexul liniștirii cognitive
- CN – complexul negării
- CNS – complexul nemulțumirii sociale
- Cran – complexul reanimării
- Creat – complexul reactivării
- CSV – complexul salvării vieții

Lista tabelor

- Tabelul 1.** Exprimarea intensității strigătului/țipătului copilului (în puncte).
- Tabelul 2.** Structura funcțională a Complexului Negării (CN) sau a Complexului de Nemulțumire Socială (CNS).
- Tabelul 3.** Ierarhia manifestării diferențiate și integrale a complexului de nemulțumire socială.
- Tabelul 4.** Vocabularul activ al lui Dumitraș la un an de zile.